

Hvornår fungerer biblioteksservice i landdistrikter?

En interviewundersøgelse i Esbjerg, Varde,
Ringkøbing-Skjern og Skive kommuner af
filialer og bogbusser

Dorthe Salling Kromann

April 2011

Alle rettigheder forbeholdes centret (CLF). Mekanisk eller fotografisk gengivelse af denne REPORT eller dele heraf er uden instituttets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er uddrag til anmeldelser.

© Syddansk Universitet, Esbjerg og forfatterne, 2011.

Center for Landdistriktsforskning
CLF REPORT 7/2010

ISBN 978-87-91304-52-1

Forfatteren
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Niels Bohrs Vej 9-10
DK-6700 Esbjerg
Tlf.: 6550 4221
Fax: 6550 1091
E-mail: clf@sam.sdu.dk

Indholdsfortegnelse

Summary.....	5
1 Resumé.....	7
1.1 Projektets tilblivelse	8
2 Indledning	11
2.1 Formål	11
2.2 Rapportens opbygning.....	12
2.3 Metode.....	13
3 Litteraturoversigt.....	15
4 Baggrund	17
4.1 Rammebetingelser	18
4.2 Interviewpersonerne	23
4.3 Biblioteket i nærmiljøet.....	26
4.4 Karakteristik af biblioteksbesøg.....	44
4.5 Den fremtidige biblioteksservice ifølge brugerne	59
4.6 Hvad fungerer hvor?.....	65
5 Konklusion	71
6 Litteratur.....	75
7 Bilag	77
7.1 Bilag 1: Folder.....	77
7.2 Bilag 2: Interviewguide	78
7.3 Bilag 3	80

Summary

This publication reports results from the project ‘When do library services function in rural areas? An interview investigation in Esbjerg, Varde, Ringkøbing-Skjern and Skive municipalities’. The project is about how library users evaluate local library services and how they think library service could be improved.

In recent years, there has been considerable public debate about the libraries in rural Denmark. The development has been characterized by centralizations. In this light, it has been relevant to investigate the attitude towards library service among users in rural areas. With this purpose in mind, the study attempted to answer the following questions: Do distance and opening times influence the use of library services? How do citizens utilize physical and mobile libraries? And which wishes do they express for the future?

The study is based on 74 interviews with 79 users physical and mobile (bus) libraries in the four mentioned municipalities’ rural areas. It shows that both the physical and mobile libraries have important functions in rural areas. The library busses go to small villages, where there never before have been library services. In some of these places, the mobile library is an important meeting place for the population. The study indicates that local physical libraries should be middle-sized, but still within reach. These libraries give the users an opportunity to absorption and access to a larger sample of the municipal librarian materials.

Main results:

- If the library service is more than 13 kilometres away, some of the users will stop using the library service;
- It is important that the opening times are tailored to the users’ everyday life;
- Opening times without staff can be used as a supplement;
- The atmosphere is an important factor at the libraries, therefore there should be taken care of different user groups with different needs, and some of whom can be characterized as individual oriented and socially oriented;
- The staff’s attitude and guidance have an effect on the atmosphere;
- The books are still attributed great importance, but electronic games and various internet services become more and more important, especially for the younger users.

Concerning the future, users wished for better opportunities to: use computers with internet access, have study places and have access to a larger material collection. At the same time, users found that it is important to preserve library service in order to have a friendly environment where it is easy to find things.

'Local centralization' can be a possibility to comply with recent structure changes within the Danish librarian sector. By local centralization is meant locating a physical library in a local community house with other functions, such as sports centres or public services as citizens' service. The users found it useful that the library is located at a place where people already meet, that is, near shopping places, sports centres or primary schools.

1 Resumé

Der er i Danmark tradition for folkebiblioteker. De indgår i en del af det danske kulturbillede. Inden for de seneste år har udviklingen dog budt på en centralisering, der indebærer, at der i dag er langt færre biblioteksfilialer end for 30 år siden¹. Det betyder, at der særligt i udkantsområder og landdistrikter er blevet længere til biblioteksfilialer. De bibliotekstilbud, der tilbydes i disse områder, består derfor mange steder af bogbusser eller afhentningssteder.

Udviklingen har skabt en del debat, hvilket gør det relevant at undersøge, hvad brugerne af bibliotekstilbuddene i landdistrikterne mener om den nuværende biblioteksservice. Målet har derfor været at få besvaret spørgsmålene: Hvilken betydning har afstand og åbningstider for brugen af biblioteksservicen? Hvad benyttes biblioteket og bogbussen til, og hvilke ønsker til fremtiden giver brugerne udtryk for?

Baggrunden for at kunne besvare ovenstående spørgsmål er 74 interviews, hvori der indgår 79 personer. Interviewene er foretaget i fire kommuner med udprægede landdistrikter. Interviewene er blevet foretaget med brugere af filialer og bogbusser. Interviewpersonerne er blevet stillet spørgsmål, der relaterer sig til deres nuværende brug af biblioteker og deres holdning til placeringen, åbningstider, materialer, biblioteket som mødested og ønsker til fremtiden.

Undersøgelsen viser, at både filialer og bogbusser har en berettigelse i landdistrikterne. Bogbusserne når derud, hvor der aldrig tidligere har været biblioteksbetjening og er nogen steder det eneste samlingssted i landsbyen. Filialerne må gerne være mellemstore, men skal stadig være inden for rækkevidde. Filialerne giver flere muligheder, og brugerne oplever, at de har bedre mulighed for fordybelse på filialerne. Dermed opnår de også adgang til en større del af den samlede bibliotekspakke.

Samlet har interviewene givet en viden om betydningen af afstand til bibliotekernes service. Er den biblioteksservice som brugerne har behov for længere væk end ca. 13 km, er der en del af brugerne, der vælger bibliotekernes tilbud helt fra.

Skal biblioteksservicen i landdistrikterne fungere optimalt, viser analysen af interviewene, at det er væsentligt med åbningstider, der er tilpasset brugernes hverdagsmønstre. Særligt eftermiddags- og aftensåbent efterspørges, ligesom børnefamilier er glade for at bruge biblioteket som en weekendaktivitet. Nogle af disse åbningstider kan på filialerne angiveligt muliggøres ved at indføre ubetjente åbningstider. Disse ubetjente åbningstider ser dog kun ud til at være effektive som et supplement.

---

¹ Folkebibliotekerne efter Kommunalreformen (2008) s. 8f

Stemningen er en vigtig faktor for, at brugerne har lyst til at opholde sig på biblioteket eller i bogbussen. Der bør derfor i indretningen tages hensyn til forskellige brugergrupper. Disse kan overordnet karakteriseres som henholdsvis socialt og individuelt orienterede. De socialt orienterede omfatter bl.a. børn og voksne, der også opfatter biblioteket som et sted, hvor man falder i snak. Blandt individuelt orienterede personer hører mennesker, der har brug for ro og fordybelse. En stor del af brugerne giver udtryk for, at personalets vejledning og viden, men også imødekommenhed er medvirkende til at skabe en god stemning.

Stadig er bøgerne helt centrale for brugernes brug af biblioteket, men andre bibliotekstilbud der fx omhandler leg og kræver interaktiv adgang vinder indpas særligt blandt de yngre brugere. Det er også med til at skabe forskellige behov for ro og snak.

Brugernes fremtidsønsker går i retning af større it kapacitet, studiepladser og bredere materialesamlinger, men for at opnå et optimalt udbytte viser undersøgelsen, at det er væsentligt at bevare overskueligheden. Overskuelighed medvirker til at gøre biblioteksservicen imødekommende og skabe et indbydende miljø.

For at imødekomme de seneste års strukturændringer på biblioteksområdet, der har ført til lukning af filialer, kan lokal centralisering være en mulig løsning. Med lokal centralisering menes en sammenlægning af filialer med andre kulturelle mødesteder som sportshaller eller serviceorganer som borgerservice. Sådanne initiativer kan ses som løsninger, der medvirker til, at mindre biblioteker fremover bevares i landdistrikterne. Brugerne er tydeligvis interesseret i, at biblioteket eller bogbussen er der, hvor de kommer i forvejen, det vil sige i nærheden af indkøbssteder, sportshaller eller fx skoler. Det velfungerende bibliotekstilbud er andet end ”et brødudsalg”. Det er et sted, hvor det er hyggeligt at komme.

Resultaterne af denne undersøgelse indikerer vigtigheden af at lytte til de behov for biblioteksbetjening, befolkningen i landdistrikterne har. Samtidig muliggør det en øget opmærksomhed på, at lade betjeningen ske på landdistriktsbefolkningens egne præmisser.

1.1 Projektets tilblivelse

I projektansøgningen til biblioteksstyrelsen blev det pointeret, at undersøgelsen skulle fremstå som en kvalitativ undersøgelse baseret på dybdegående interview. Undersøgelsen formål skulle være at skaffe svar på, hvilken rolle folkebibliotekerne spiller i landdistrikterne, samt hvilken rolle folkebibliotekerne kan spille i landdistrikterne i fremtiden. Selvom de to nævnte spørgsmål ikke fremgår af rapportens titel eller indgår i de tre spørgsmål, der stilles i afsnit 2.1 ”Formål”, benyttes netop ordvalget folkebibliotekernes rolle flere gange i rapporten, og der er blevet spurgt ind til brugernes egne ønsker til fremtiden.

Når overskriften ”Hvornår fungerer biblioteksservice i landdistrikter? En interviewundersøgelse i Esbjerg, Varde, Ringkøbing-Skjern og Skive kommuner af filialer og bogbusser” er valgt, er det fordi interviewene fremhæves som væsentlige i ansøgningen. Derudover gives der udtryk for, at projektet skal fremstå som en undersøgelse på tværs af kommunerne og give et indblik i brugernes faktiske behov.

I projektansøgningen henvises der også til ønsket om udfærdigelsen af en række løsningsmodeller. Disse løsningsmodeller eller ideer til biblioteksservicens rolle i landdistrikterne i fremtiden medtages løbende som delkonklusioner. Derudover gives der afslutningsvis en oversigt over ideer til fremtidige løsninger.

Projektet er blevet til i samarbejde med Esbjerg, Varde, Ringkøbing-Skjern og Skive biblioteker. Bibliotekerne har stillet personale til rådighed for vejledning og hjælp i forbindelse med mine besøg på filialer og i bogbusser.²

---

² Jeg vil gerne takke alle ansatte ved bibliotekerne i de fire kommuner, der har været involveret i forbindelse med mine besøg, samt alle der har stillet op til interview de pågældende steder. Derudover vil jeg særligt takke Annette Brøchner Lindgaard, Per Høgh Sørensen, Esben Møller Christensen og Alice Ravn Skibsted for det samarbejde, vi har haft undervejs, samt deres hjælp i forbindelse med informationssøgning. En stor tak skal der også gives til Gunnar Lind Haase Svendsen for hans vejledning og redigering af rapporten.

2 Indledning

Folkebibliotekerne indgår som et kulturtilbud til den danske befolkning. Traditionen for bogsamlinger på landet, hvis formål er udlån, går tilbage til 1800 tallet. Interessen for disse bogsamlinger lå oprindeligt hos præster, lærere og andre med en vis uddannelse. Med udbredelsen af højskolerne og gennemførelsen af skolepligt, der resulterede i bedre læsefærdigheder hos den brede befolkning, bredte læselysten sig. Det blev startskuddet til oprettelsen af folkebiblioteker i alle egne af Danmark. Selv mindre provinsbyer fik deres eget bibliotek³. De seneste årtier er denne udvikling vendt, og en begyndende centralisering af biblioteksvæsenet betyder, at filialer nedlægges og afløses af bogbusløsninger eller afhentningsterminaler. Særligt efter kommunalreformen i 2007 er der blevet et behov for at sætte fokus på denne udvikling. Hovedbibliotekerne og de større filialer har i dag opnået en central placering i dansk bibliotekservice. Det betyder, at biblioteksservicen i landdistrikterne bevæger sig i retning af få filialer og filialer med ubetjente åbningstider, bogbusløsninger og afhentningssteder. Særligt lukningen af filialer har skabt en del polemik.

Den tiltagende centralisering inden for biblioteksvæsenet skaber et behov for viden om, hvad denne udvikling har betydet for de brugere, der bor uden for de større byer, hvor hovedbibliotekerne er placeret. I nærværende undersøgelse er der fokus på folkebibliotekets tilbud og dets brugere i landdistrikter. Der tages udgangspunkt i kommunerne Esbjerg, Varde, Ringkøbing-Skjern og Skive.

For at få en viden om hvordan brugerne benytter biblioteksservicen i dag, og hvilke krav de stiller til biblioteksservicen, bygger denne undersøgelse på 74 interviews med 79 brugere af bogbussen og filialerne i de fire kommuner⁴. Disse brugere er blevet spurgt om, hvad de bruger biblioteket til, hvordan de bruger det, og hvilke ønsker de har til fremtidens biblioteksservice.

2.1 Formål

Det overordnede formål med rapporten er således at undersøge, hvilken rolle biblioteksservicen spiller i landdistrikterne i dag, og hvilke mulige roller biblioteksservicen kan have i landdistrikterne i fremtiden. Det skal opnås gennem en viden om dels de behov brugerne har, og dels om disse behov er i overensstemmelse med det, bibliotekerne tilbyder i dag. På baggrund heraf vil rapporten besvare følgende tre spørgsmål:

1. Hvilken betydning har afstand og åbningstider for brugen af biblioteksservicen?
2. Hvad benyttes biblioteket og bogbussen til?

---

³ De danske folkebibliotekers historie s. 9ff, 21ff, 40f, 48, Det stærke folkebibliotek (2005), s. 14f og s. 33

⁴ Fire af disse interview inddrager flere personer, hvilket i alt giver udsagn fra 79 personer.

3. Hvilke ønsker til fremtiden giver brugerne udtryk for?

En afklaring af afstand og åbningstider for brugerne har indflydelse på behovet for biblioteksservice i nærmiljøet. Med ordet nærmiljø mener jeg tilgængeligheden til en form for biblioteksservice i den by eller landsby, hvor man bor, går i skole eller fx gør sine daglige indkøb. Biblioteksservicen omfatter de fysiske bibliotekstilbud brugerne kender, hvor den lokale biblioteksservice hentyder til det bibliotekstilbud dvs. den bogbus eller filial, der findes i ovennævnte nærmiljø. Tidsforbruget og efterspørgslen efter materialer og andre tilbud (fx it og foredrag) inddrages i forbindelse med benyttelsen af den lokale biblioteksservice.

Ved besvarelsen af spørgsmålene vil der blive inddraget en grundlæggende viden om interviewpersonerne som fx alder, køn, erhverv og bopæl. Det giver mulighed for at analysere, hvorvidt bestemte faktorer har indflydelse på de svar, som er fremkommet. Besvarelsen vil ydermere give et indblik i, hvordan biblioteket indgår som et kulturtilbud i de udvalgte områder.

2.2 Rapportens opbygning

Indledningsvis skal der i kapitel 3 gives en kort introduktion til litteratur, der behandler nogle af de emner, der søges besvaret i de enkelte spørgsmål.

Kapitel 4 præsenterer resultater fra de 74 interview foretaget i de udvalgte landdistrikter. I afsnit 4.1 og 4.2 vil der blive givet en præsentation af interviewene ligesom de geografiske, demografiske og kulturelle forhold, der omgiver interviewpersonerne, vil blive ridset op. Herefter besvares de tre ovenstående spørgsmål. Spørgsmålene vil blive besvaret i hvert sit afsnit med overskrifterne ”4.3 Biblioteket i nærmiljøet”, ”4.4 Karakteristik af biblioteksbesøg” og ”4.5 Brugernes ønsker til den fremtidige biblioteksservice”.

Afsnit 4.3 omhandler åbningstider og afstanden til den lokale biblioteksservice. Afsnittet omhandler også brugernes opfattelser af bæredygtighed og centralisering. Målet med afsnittet er at få et indblik i, om det spiller en rolle, at der findes biblioteksservice i nærmiljøet.

Afsnit 4.4 medtager udtalelser om de materialer og kulturtilbud, der tilbydes på filialerne og i bogbusserne. Interviewene af både filial og bogbusbrugere gør det muligt at inddrage et komparativt perspektiv.

Afsnit 4.5 besvarer interviewpersonernes holdninger til det lokale bibliotekstilbud, og deres forslag til ændringer og forbedringer vil her blive omtalt.

Kapitel 4 giver anledning til at fremkomme med nogle mulige løsningsmodeller og ideer til fremtidens biblioteksudvikling i landdistrikterne. Det vil ske i kapitel 4.6. Dermed kan der gives et bud på, hvad der fungerer hvor og for hvem.

2.3 Metode

Det primære formål er at afklare bibliotekets rolle i landdistrikterne. Udgangspunktet for de enkelte interview har været en interviewguide. Interviewguiden blev opbygget sådan, at den angav tematiske emner udarbejdet som spørgsmål (se bilag 2). Herunder var der en række hjælpespørgsmål. Disse hjælpespørgsmål blev stillet i de tilfælde, hvor jeg antog, at interviewpersonen sad inde med en interessant information. Kombinationen af nogle fastlagte spørgsmål og et antal hjælpespørgsmål betyder, at alle interviewpersonerne overordnet har fortalt ud fra de samme betingelser. Desuden skulle interviewpersonerne indledningsvis give nogle personrelaterede oplysninger. Interviewmaterialet giver herved mulighed for en komparativ bearbejdelse.

Ved at forfølge temaerne i de enkelte interview samtidig med en åbenhed over for interviewpersonernes egne historier kan interviewformen kaldes halvstruktureret⁵. Nogle interview indeholder derfor emner, som i højere grad siger noget om låneren end betydningen af biblioteksservicen i landdistrikterne. Disse oplysninger har været væsentlige at få frem for at kunne give et kvalitativt billede af lånerne i landdistrikterne og den rolle, som filialer og bogbusser her spiller for dem. Den valgte interviewform har desuden gjort det relevant at tage udgangspunkt i grounded theory i den efterfølgende analyse.

Som udgangspunkt for analysen benyttes analyseredskabet Nvivo og Kathy Charmaz bog "Constructing grounded Theory". Tankegangen i grounded theory er at stille analytiske spørgsmål til de interview, som indgår i datamaterialet. Overordnet benytter jeg Kathy Charmaz spørgsmål: "Hvad er det, der sker i dataene?"⁶

Kathy Charmaz siger om grounded theory, at det er en kvalitativ kodning af ens data, der indebærer, at datamaterialet separeres, sorteres og systematiseres. Gennemarbejdning af datamaterialet gør det muligt at sammenligne de enkelte datasegmenter⁷. Denne fremgangsmåde giver mulighed for at bevare en åbenhed over for materialet og se nye retninger i det. Det ansporer til at forholde sig analytisk til interviewene og kan i sidste ende føre til teoretiske antagelser⁸.

I nærværende sammenhæng vil metoden medvirke til at holde fokus på, hvad der faktisk er blevet sagt af hvem og hvorfor og frembringe mønstre i interviewudtalelserne.

Ved også at benytte en kvantitativ tilgang til materialet, vil det være muligt at undersøge, hvor udprægede bestemte tendenser er. Det kan fx være i forhold til åbningstider og interviewpersonens status. Herudover giver det mening at forholde sig kvantitativt ud fra det faktum, at interviewene henholdsvis er foreta-

---

⁵ Kvale (1997), 129 & 133f

⁶ Charmaz (2006), s. 14

⁷ Charmaz(2006), s. 3

⁸ Charmaz (2006), s. 45ff

get i bogbusser og på filialer. Dermed kan det opregnes, hvor store forskelle der er i udtalelserne, og der kan anlægges en komparativ synsvinkel.

I projektoplægget er der blevet bedt om en dybdegående kvalitativ undersøgelse, der giver mulighed for viden om forskelle i struktur, geografi og demografi. Netop fordi der samtidig ønskes en viden om forskelle i struktur, geografi og demografi, har det været nødvendigt at inddrage kvantitativt materiale fra Danmarks statistik. Det har samtidig givet anledning til også at medtage kvantitative oplysninger fra interviewene som beskrevet ovenfor.

Metodisk anvendes der i rapporten derfor både en kvantitativ og kvalitativ tilgang i forbindelse med bearbejdningen af interviewene.

Projektets størrelse og formål har haft indvirkning på, at der er blevet foretaget netop 74 interview. Med 74 interview og 79 interviewpersoner er der mulighed for at få en viden om nogle af de forhold, der optager og er vigtige for brugerne af biblioteksservicen i landdistrikterne.

Styrken ved de personlige interview er muligheden for at spørge ind til interessante udtalelser og få en fornemmelse af den interviewedes sindsstemning. Samtidig skal det understreges, at 79 interviewpersoner rent kvantitativt er et lille antal. Det betyder, at undersøgelsen i højere grad giver en viden om, hvad der interesserer brugerne, end den er et repræsentativt indblik i, hvor udbredte disse holdninger generelt er i landdistrikterne. Det kunne derfor være oplagt at bruge nærværende resultater som baggrund for en større undersøgelse, som mere bredt undersøger nogle af de resultater, denne rapport er kommet frem til.

3 Litteraturoversigt

Der skal kort redegøres for den litteratur, der inddrages i rapporten for at give et overblik over andre relevante indgangsvinkler til de problemstillinger, der tages op. Resultater og udtalelser, som den udvalgte litteratur kommer med, inddrages i de afsnit, hvor det er relevant i forhold til denne rapportens resultater.

Den litteratur, der medtages i forbindelse med denne undersøgelse, kan opdeles i tre:

- a. Rapporter omhandlende biblioteksudviklingen på et generelt plan.
- b. Rapporter omhandlende lokale biblioteksløsninger uden for de fire kommuner.
- c. Rapporter og kilder, der omhandler de enkelte steder, som indgår i denne undersøgelse.

De rapporter og kilder, som jeg har valgt at inddrage, behandler nogle af de problemstillinger, der har vist sig at være centrale i forhold til de svar, interviewpersonerne er kommet med. Det er disse interviewsamtaler, der danner grundlag for at inddrage den udvalgte litteratur, og det er disse interview, der er basis for en ny indsigt.

Forløberen for denne rapport er rapporten "Biblioteksservice i de danske Landdistrikter. Erfaringer, modeller og perspektiver" fra 2009. Rapporten omhandler særligt biblioteksbetjeningen i landdistrikterne og giver en vurdering af denne betjening. I den forbindelse kommer rapporten ind på, hvilke ydelser der findes på filialerne, åbningstider og hvilke samarbejder der er etableret med bl.a. andre institutioner. Derudover medtager den viden om bogbusserne. Gunnar Lind Haase Svendsens rapport er relevant, fordi ovenstående emner også indgår i interviewene med brugere af biblioteksservicen i Esbjerg, Varde, Ringkøbing-Skjern og Skive Kommuner landdistrikter.

"Biblioteksservice i de danske landdistrikter", bygger på spørgeskemaundersøgelser fra 62 biblioteksledere i yder-, land- og mellemkommuner. Dermed er indgangsvinklen en anden end i nærværende undersøgelse. Derfor vil det også være interessant at overveje, hvorvidt der er overensstemmelse mellem de svar respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen kom med og de svar interviewene har givet.

Rapporten "Folkebibliotekerne i videnssamfundet" fra 2010 kan ses som en række anbefalinger til fremtidens biblioteker. Rapporten tager udgangspunkt i den generelle samfundsudvikling og bibliotekets rolle i forhold til det multikulturelle samfund. Fokus er særligt på, at bibliotekerne skal være på forkant med den teknologiske udvikling og deres muligheder for at varetage opgaver relateret til læring. Den vil derfor blive inddraget som et bidrag i forhold til de tendenser og ønsker, interviewpersonerne har til biblioteksservicen i landdistrikterne.

"Folkebibliotekerne efter kommunalreformen" fra 2008 tager udgangspunkt i, hvilken effekt kommunalreformen har haft på biblioteksstrukturen. Rapporten står til lyd for, at centraliseringen har givet mere bæredygtige institutioner, og at filiallukninger ikke har betydning for antallet af brugere. Hvorvidt dette er sandt, skal ikke afgøres i nærværende sammenhæng, men det skal medtages, hvilken indflydelse udviklingen har på tilfredsheden blandt brugerne, og hvorvidt udviklingen entydigt kan anses som sund.

Den sidste rapport, der medtages med et generelt sigte, er "Bibliotek og borgerservice", fra 2010. "Bibliotek og borgerservice" omhandler centralisering og sammenlægning af offentlige ydelser. Det vil derfor være interessant at inddrage konklusionerne fra denne rapport og sammenligne dem med interviewpersonernes holdninger til, hvorvidt integreringen af borgerservice i biblioteksregi anses som en acceptabel løsning i landdistrikterne.

Et af de temaer, der ses som en mulig fremtidig løsning, er gennemførelsen af flere filialer med ubetjente åbningstider. Af samme grund bliver det relevant at henvise til rapporten "Den selvbetjente biblioteksfilial" fra 2009. Denne rapport hører under kategori b og omhandler et forsøg med ubetjent åbningstid på en mindre filial.

En anden lokal rapport, der kan have interesse er "Walking the library" fra 2010. Rapporten tager udgangspunkt i brugeradfærd på Hjørring bibliotek. Målet med at inddrage denne rapport er at undersøge, hvorvidt nogle af nærværende rapporters resultater svarer til resultaterne fra Hjørring, hvor brugeradfærd er blevet registreret via spørgeskemaer samt RFID teknologi, der indebærer, at interviewpersonernes færden registreres via en radiomodtager.

Udover ovennævnte litteratur er der taget udgangspunkt i rapporter omhandlende de fire kommuners biblioteksservice samt for Skives vedkommende den mediedebate, der har været angående nedlæggelsen af filialer. Herudover er der inddraget statistiske data fra de områder, hvor interviewene er foretaget.

4 Baggrund

Helt centralt for rapportens opbygning står interviewene. De kan betragtes som det egentlige kildegrundlag. Det er gennem interviewpersonernes svar, at der vil være mulighed for at etablere ny viden. I alt er der foretaget 74 interview af i gennemsnit 15 minutters varighed. For at opnå så alsidigt et billede som muligt, blev interviewpersonerne udpeget ud fra kriterierne køn og alder. Det bliver derved muligt at undersøge, hvorvidt alder og køn har indflydelse på brugernes forhold til den biblioteksservice, som de benytter. Af samme grund blev interviewpersonerne også indledningsvis spurgt om personrelaterede oplysninger, der præciserer, hvem jeg har interviewet. Disse oplysninger vil blive inddraget som grundlag for udformningen af matricer og diagrammer.

De udvalgte interviewpersoner fik indledningsvis udleveret en folder, der beskrev projektet, hvorefter de fik mulighed for at stille spørgsmål til undersøgelsen. Denne fremgangsmåde medvirkede til at skabe en afslappet stemning. Efter interviewene betød en debriefing, at nogle samtaler fortsatte. Disse samtaler tages der hensyn til, såfremt de bidrager med væsentlig information⁹.

Selve interviewene blev som omtalt i afsnit 2.3 foretaget ud fra en interviewguide. Hovedspørgsmålene har været:

1. Hvad forbinder du et bibliotek med?
2. Hvordan oplever du dine biblioteksbesøg?
3. Hvad kan man bruge et bibliotek til?
4. Hvad tænker du om den nuværende biblioteksløsning?
5. Hvordan kunne du godt tænke dig, at dit fremtidige bibliotek ser ud?¹⁰

Interviewene er foretaget i maj og juni 2010 på filialer og i bogbusser i Esbjerg, Varde, Ringkøbing-Skjern og Skive Kommuner. Filialerne er Hjerting bibliotek, Tjæreborg bibliotek, Ølgod bibliotek, Agerbæk bibliotek, Tarm bibliotek og Hvide Sande bibliotek. Bogbussen omfatter bogbusture i Esbjerg, Varde og Skive kommuner samt yderligere telefoninterview med brugere af bogbussen i Ringkøbing-Skjern og Varde kommuner.

Fordelingen af interviewene giver mulighed for at iagttage, hvordan de enkelte biblioteksservicer syntes at fungere. Der skal gøres opmærksom på, at filialerne er forskellige. Fx er Ølgod og Agerbæk karakteriseret ved både at have en betjent og ubetjent åbningstid. I forbindelse med bogbussen er der forskelle i tidspunkter og antal minutter, den holder de forskellige steder.

Der er valgt at sætte fokus på biblioteksbrugere, der tilfældigvis var på biblioteket den givne dag. Dermed er det uden for denne undersøgelses rammer at inddrage borgere i de fire kommuner, der af den ene eller anden grund ikke

---

⁹ Kvale (1997), s. 132f. Steinar Kvale nævner at denne fremgangsmåde kan medvirke til en større åbenhed fra den interviewedes side.

¹⁰ Interviewene blev optaget på diktafon og er efterfølgende transskriberet. Interviewguiden er vedlagt som bilag 2 og folderen er vedlagt som bilag 1.

benytter den lokale biblioteksservice. Trods den valgte vinkel har det været muligt at komme i kontakt med brugere, som kommer på biblioteket flere gange månedligt og brugere, som kun kommer af og til.

Der skal i afsnit 4.1 gives en kort præcision af de kulturhistoriske, geografiske og demografiske udviklingsforhold, der eksisterer de steder, interviewene er foretaget. Formålet er at opnå en indsigt, der gør det muligt at tage kritisk stilling til de udsagn, interviewpersonerne kommer med. Afsnit 4.1 afsluttes med en karakteristik af, hvordan biblioteket indgår i den lokale kultur.

4.1 Rammebetingelser

Som et svar på, at interviewpersonerne bor og bruger biblioteksservicen i de landdistrikter, som findes i Skive, Ringkøbing-Skjern, Varde og Esbjerg Kommuner, skal der gives en beskrivelse af disse områder. Beskrivelsen skal medvirke til en forståelse af de geografiske, demografiske og kulturelle forhold, der gør sig gældende her.

Herudover kan nogle af de helt konkrete forhold omkring biblioteksservicen have indflydelse på interviewpersonernes svar. Det handler om den udvidede ubetjente åbningstid på Ølgod og Agerbæk biblioteker i Varde Kommune. Hvide Sandes ”ensomme” placering. De meget små landsbyer, der får bogbusbesøg og aldrig tidligere har haft en filial inden for cykelafstand¹¹. Steder, hvor filialer er nedlagt, og hvor nogle af disse forinden har gennemgået en renovering. Filialer der står foran mulige ændringer. Disse forhold vil blive taget op senere i kapitel 4.

4.1.1 Afstande og beliggenhed

Skive, Ringkøbing-Skjern og Varde Kommuner er yderkommuner. Esbjerg Kommune er en landkommune. Alle fire kommuner ligger i Vestjylland, dog grænser Skive Kommune ikke direkte ud til Vesterhavet. Den geografiske beliggenhed og kommunernes placering som land- og yderkommuner betyder, at alle fire kommuner har store landarealer. Det er en væsentlig faktor for projektet, da formålet er at undersøge bibliotekernes nutidige og fremtidige rolle i landdistrikterne.

Når en landkommune og yderkommune skal karakteriseres, tages der hensyn til en række indikatorer som urbaniseringsgrad og uddannelsesniveau. Befolkningsstætheden i en land- og yderkommune er mindre end i en mellem- og bykommune. Færre har en længere uddannelse end i de andre kommunetyper. Det

---

¹¹ Her sat til ca. 5 km.

har indflydelse på de erhverv, som befolkningen beskæftiger sig med og måske også betydning for deres kulturvaner¹².

Areal- og indbyggermæssigt er Esbjerg, Varde, Ringkøbing-Skjern og Skive Kommuner forskellige. Tabel 1 viser forskellene, og hvordan kommunerne har valgt at nå ud til brugerne i form af bogbusser og filialer¹³.

Tabel 1: Areal, indbyggerantal og biblioteksdækning, 2010¹⁴.

Kommuner:	Esbjerg	Varde	Ringkøbing-Skjern	Skive
Indbyggere:	115 049	50 422	58 378	48 121
Areal km ² :	755	1233	1489	681
Indbygger pr. km ² :	152,4	40,9	39,2	70,7
Antal filialer:	7	5	4	0
Antal bogbusser:	1	1	1	2
Antal bogbus stop:	20	37	29	60

Tabel 1 viser en vis overensstemmelse mellem indbygger pr. km² og antallet af filialer. Dog har Skive Kommune valgt en anden løsning ved at nedlægge samtlige filialer i kommunen til fordel for to bogbusser og muligheden for flere bogbusstop. Tabel 1 siger ikke noget om åbningstidspunkter de enkelte steder. Åbningstiden kan have indflydelse på borgernes muligheder for at benytte biblioteket. Åbningstider og længden af samme vil blive inddraget i det følgende kapitel.

I forhold til ovenstående tabel vil det være interessant at få klarlagt de steder, hvor interviewene er foretaget og deres placering i forhold til hovedbiblioteket i kommunerne og nærmeste andet stationære bibliotek. Det kan give en fornemmelse for placeringen inden for kommunen og de afstande, der findes i kommunen.

¹² Kristensen, Toft, Kjeldsen og Dalgaard (2007), s. 4ff. Med kulturvaner menes der her, hvilke fritidsaktiviteter befolkningen deltager i, hvorvidt de interesser sig for kulturhistorie, bøger og fx musikarrangementer.

¹³ Afhentningssteder og andre ordninger rettet mod bestemte målgrupper ligger uden for denne rapports problemstilling.

¹⁴ Statistikbanken. Befolkning og valg: Folk 1, 1. april 2010. Skive, Ringkøbing-Skjern, Varde og Esbjerg bibliotekers hjemmesider samt arealinfo fra Kommunekort (2007).

Tabel 2 afstande mellem biblioteker 2010¹⁵.

	Km til hovedbibliotek	Km til nærmeste bibliotek	Kommune før Kommunalreformen 2007
Esbjerg Kommune			
Hjerting bibliotek	9,2 km	5 km (Sædding bibliotek)	Esbjerg
Tjæreborg bibliotek	9,6 km	8,3 km (Bramming bibliotek)	Esbjerg
Gredstedbro v. banegården	22,3 km	8,5 km (Ribe bibliotek)	Ribe
Roager v. skolen	41,3 km	10,6 km (Ribe bibliotek)	Ribe
Egebæk - Hviding v. idrætscentret	37 km	6,9 km (Ribe bibliotek)	Ribe
Vester Vedsted v. ungdomshøjskolen	39,6 km	9,5 km (Ribe bibliotek)	Ribe
Varde Kommune			
Agerbæk bibliotek	23,9 km	17,4 km (Holsted bibliotek)	Helle
Ølgod bibliotek	25,7 km	13,7 km (Tarm bibliotek)	Ølgod
Alslev v. Hallen	6,5 km	<i>Hovedbiblioteket</i>	Varde
Ansager v. skolen	22,9 km	14,2 km (Grindsted bibliotek)	Ølgod/ Grindsted
Sig v. Brugsen	8,7 km	<i>Hovedbiblioteket</i>	Varde
Starup - Tofterup	24,5 km	5,7 km (Agerbæk bibliotek)	Helle
Årre v. Andelskassen	15,8 km	9,7 km (Agerbæk)	Helle
Ringkøbing-Skjern Kommune			
Hvide Sande bibliotek	22,4 km	<i>Hovedbiblioteket</i>	Holmsland
Tarm bibliotek	31,2 km	5,6 km (Skjern bibliotek)	Egvad
Spjald v. hallen	20,4 km	11,1 km (Videbæk bibliotek)	Videbæk
Stadil v. skolegården	17,3 km	<i>Hovedbiblioteket</i>	Ringkøbing
Kloster v. Skolegården	7,3 km	<i>Hovedbiblioteket</i>	Holmsland
Skive Kommune			
Åsted v. kirken	26 km	20,3 km (Morsø bibliotek)	Sundsøre
Selde v. Brugsen	25,8 km	25,2 km (Morsø bibliotek)	Sundsøre
Durup v. skolen	22,6 km	16,5 km (Morsø bibliotek)	Salling
Glyngøre v. skolen	25,2 km	12,4 km (Morsø bibliotek)	Salling
Fur v. Brugsen	28,7 km	27,3 km (Morsø bibliotek)	Sundsøre
Junget v. købmanden	24,3 km	<i>Hovedbiblioteket</i>	Sundsøre
Roslev, Kærvej	17,5 km	<i>Hovedbiblioteket</i>	Salling

¹⁵¹⁵ www.krak.dk

Tabel 2 viser, at der er stor forskel på, hvor langt der er fra de udvalgte besøgssteder og til det nærmeste andet bibliotek. Afstanden er fra 5 km til 27,3 km. Tabellen giver indtryk af, at biblioteksløsningerne i de enkelte kommuner er forskellige. Den kommune, hvor afstanden er kortest mellem det udvalgte interviewsted og et andet stationært bibliotek, er Esbjerg. Skive har de største afstande. Varde og Ringkøbing-Skjern Kommuner ligner på flere måder hinanden. Det er interessant i forhold til, at Esbjerg og Skive Kommuner er de kommuner med det mindste areal. Her skal det naturligvis medtages, at jeg kun har besøgt et udvalg af steder i kommunerne, og at det kan have indflydelse på tallene. Fx ligger de steder, som jeg har besøgt i Skive Kommune længst væk fra hovedbiblioteket. Det er også en væsentlig information i forhold til de svar, som interviewpersonerne har givet.

Udover afstande og beliggenhed kan kulturvaner og uddannelse have indflydelse på brugen af bibliotekerne i landdistrikterne.

4.1.2 Uddannelse og biblioteksbrugere

Et indblik i befolkningens uddannelse har betydning for at opnå en fornemmelse af, om uddannelsesniveautet i landdistrikterne kan have indflydelse på befolkningens brug af biblioteket i disse områder. Derfor skal det her undersøges, hvem der besøger biblioteket. Danmarks Statistik har udgivet beregninger over uddannelse set i relation til bibliotekerne. Sammenholdt med de 74 interview vil det afsløre, om de afspejler de samme tendenser.

Statistikken viser, at uddannelseslængde har indflydelse på voksnes brug af biblioteker. Derimod tyder intet på, at forældrenes uddannelsesmæssige baggrund har betydning for børnenes brug af folkebiblioteket.

Der er en overvægt af brugere med mellemlange og længere videregående uddannelser, som benytter bibliotekerne¹⁶. Sammenlignes det forhold med den procentvise del af befolkningen i landdistrikterne med mellemlange og lange videregående uddannelser, viser det sig, at der bor procentvis færre end i byerne, se bilag 3.

Statistikken viser, at i de områder, hvor der i dag ligger hovedbiblioteker (Esbjerg, Ringkøbing-Skjern og Skive) samt i Ribe, hvor der ligger en filial, findes der flest indbyggere med mellemlange og lange videregående uddannelser. Det er også i disse områder, at der procentmæssigt er flest, der er i beskæftigelse med mellemlange og lange videregående uddannelser. Det betyder, at det ifølge Danmarks Statistik er her, at potentialet for biblioteksbrugere er størst. Samtidig bør det nævnes, at i de tre områder med færrest indbyggere – Holmsland, Sallingsund og Sundsøre, er der sket en næsten lige så stor procentmæssig

---

¹⁶ Statistikbanken: Uddannelse og kultur. KVV54 & KVV35, 2004

fremgang af borgere med mellemlange og længere videregående uddannelse i perioden 1996 til 2006 som i de fire største byer¹⁷.

Når Holmsland er en af de kommuner, hvor der samlet set er den største fremgang i uddannelsesniveaut mellem 1996 og 2006, skal det sandsynligvis ses i relation til faldet af beskæftigede inden for fiskeriet i perioden. En lignende tendens ses også inden for andre fag i andre områder med en stor stigning i uddannelsesraten.

Udover en stigning i antallet af borgere, der har valgt at uddanne sig i perioden 1996 til 2006, har de efterfølgende beskæftigelsesmuligheder angiveligt betydning for, hvor nemt det er at fastholde borgerne i et område. Det vil i sidste ende have indflydelse på befolkningens sammensætning.

I 2006 viser områderne Videbæk, Helle og Ølgod størst overensstemmelse mellem den højeste uddannelse og den procentdel af befolkningen, der er beskæftiget efterfølgende. Alle tre områder er karakteriseret ved, at de ikke har kystarealer og er placeret tættest ved trekantsområdet. Herimod findes der flest personer med mellemlange og lange videregående uddannelser i Holmsland, der ser ud til ikke at være beskæftiget efter uddannelse¹⁸.

Tallene indikerer, at der er en tendens til, at flere borgere får længere uddannelser også i landdistrikterne. Det hænger antageligt sammen med, at gamle erhverv forsvinder. Det kan medføre et fornyet behov for at fastholde en god biblioteksservice også uden for byer med hovedbiblioteker og større filialer. Flere af de besøgte steder i disse områder er karakteriseret ved, at der er langt til et større stationært bibliotek. Det bliver i forlængelse heraf betydningsfuldt at undersøge, hvem jeg har interviewet, og hvilke svar de har givet.

Det forhold at uddannelseslængde har indflydelse på brugen af biblioteket, kan samtidig have betydning for, at nogle biblioteker i landdistrikterne har svært ved at opleve en øget tilgang, da det stadigvæk er de store byer, der har flest borgere med mellemlange og lange videregående uddannelser. Nærværende undersøgelse kan give et indblik i, om der også synes at være en overvægt af biblioteksbrugere beskæftiget inden for højtudannede erhverv i landdistrikterne, og om de adskiller sig fra andre brugere.

4.1.3 Kulturvaner

Den voksne befolkning i landdistrikterne kommer ifølge statistikbanken færre gange på biblioteket end befolkningen i bykommunerne. De benytter i det hele

---

¹⁷ Statistikbanken: Uddannelse og Kultur. HFU1. Befolkningens højeste fuldførte uddannelse.. (1996, 2006)

¹⁸ Statistikbanken: Befolkning og Valg. Folketal. BEF1A (1996, 2006) & Arbejdsmarked. Arbejdsmarked og uddannelse. RASU2 (2006)

taget udadvendte kulturtilbud i noget mindre grad end folk i bykommuner, hvorimod de i højere grad bruger tid på radio, tv, dvd og computerspil¹⁹.

For børnenes vedkommende er der også nogle karakteristiske træk. Det kan give en forståelse for interviewpersonernes svar. Her viser der sig en markant forskel i pigers brug af folkebiblioteket i henholdsvis et landdistrikt og en bykommune. Langt færre piger i landdistrikterne end i bykommunerne benytter folkebiblioteket. For drengenes vedkommende er der en noget mere ligelig fordeling, og tallene giver udtryk for, at de i højere grad benytter biblioteket i landdistriktet. Statistikken tyder på, at de oplevelser drenge og piger søger i landdistrikterne er forskellige. Pigerne søger i lidt højere grad aktiviteter, der kan arrangere dem følelsesmæssigt og med en mindre grad af action²⁰. Det forhold er interessant, fordi det virker som om, at pigerne tager bedre imod bogbussen som et socialt rum end drengene. Bussen som et intimt rum for snak med veninder kan antages som en følelsesmæssig kobling.

Der er altså forskelle på befolkningen i landdistrikterne og byerne, som i sidste ende kan have indflydelse på, hvad de bruger deres fritid til og dermed, hvor meget af deres tid, som de benytter på biblioteket.

Når interviewpersonerne her er blevet spurgt om, hvad de ellers bruger deres fritid til, svarer hovedparten en eller anden form for sport. Det er tydeligt, at den lokale hal eller den lokale sportsplads har en betydning, og at der i forbindelse med sportsaktiviteterne er et socialt aspekt. Det siges direkte af flere af brugerne, at det er her man mødes. Udover sportsaktiviteter ser det ud til, at foreningsaktiviteter har en vis betydning for, hvor borgerne møder hinanden. Biblioteket kan altså ses som en selvstændig del af det, som brugerne benytter deres fritid til. Spørgsmålet er så, hvordan den lokale befolkning mødes på biblioteket. Det spørgsmål vil blive taget op i et senere afsnit.

4.2 Interviewpersonerne

Som allerede nævnt er der foretaget 74 interview. Nogle interview er foretaget med skolebørn, hvor de var flere sammen, og nogle interview er foretaget med mødre, der havde deres børn med. Jeg har her valgt at medtage udsagn fra de interviewede, der reelt har haft noget interessant at sige. Det betyder, at der er udsagn fra 79 interviewpersoner i alt.

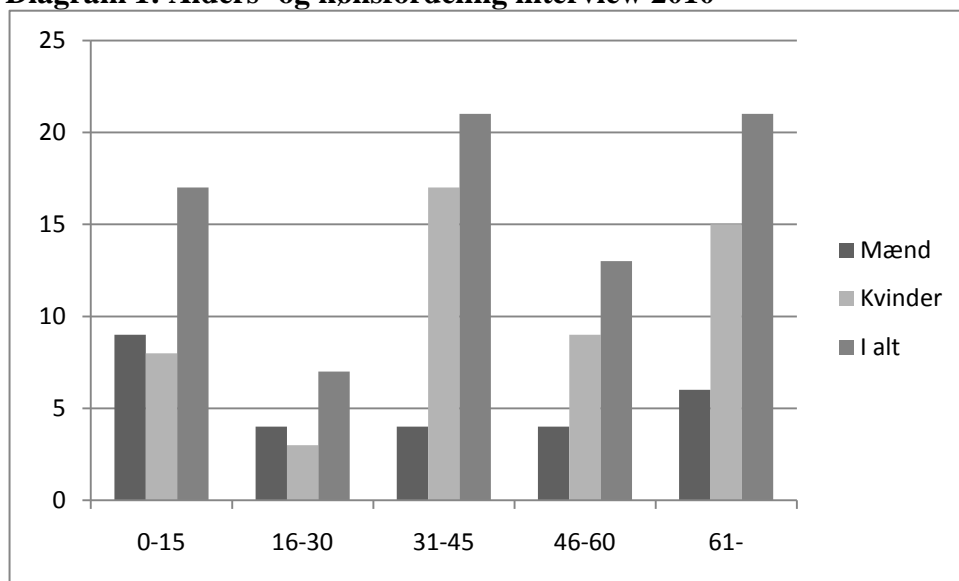
Interviewpersonerne fordeler sig alders- og kønsmæssigt som vist i tabellen herunder.

---

¹⁹ Statistikbanken: Uddannelse og kultur. KVVU32, 2004

²⁰ Statistikbanken: Uddannelse og Kultur. KVVU33, 2004

Diagram 1: Alders- og kønsfordeling interview 2010

I diagram 1 er interviewpersonerne opdelt i aldersgrupper. Den valgte opdeling tager udgangspunkt i forhold, der er typiske for de fem grupper. Interviewene i gruppen 0-15-årige er foretaget med børn i folkeskolealderen. Interviewene i gruppen 16-30-årige karakteriserer unge, der er i gang med en uddannelse. I gruppen findes der en færdiguddannet person og en person med børn. De 31-45-årige er karakteriseret af at være på arbejdsmarkedet og have hjemmeboende børn. I gruppen 46-60-årige er personerne stadig erhvervsaktive, men her er børnene enten teenagere eller flyttet hjemmefra. Den sidste gruppe indeholder personer, der enten er på efterløn eller pension. Kun to af de interviewede havde endnu et delvist aktivt arbejdsliv.

Fordelingen af interviewene i de enkelte aldersgrupper viser, at der især er en underrepræsentation af interviewpersoner mellem 16-30 år. Det kan være et tegn på, at denne gruppe ikke er så aktive brugere af filialer og bogbusser i landdistrikterne. En stor del af personerne i denne aldersgruppe vil være uddannelsessøgende. Det kan derfor antages, at de benytter enten uddannelsesinstitutionernes biblioteker eller folkebibliotekerne i den by, hvor uddannelsen ligger. De fire interviewpersoner, der faktisk var under uddannelse, gav udtryk for, at de også bruger folkebiblioteket der, hvor deres uddannelse ligger. Inddelingen af interviewpersonerne i ovenstående aldersgrupper vil blive benyttet flere steder i analysen af interviewene.

Diagrammet viser også, at der er foretaget flest interview med kvinder i de tre ældste kategorier. Det tegner et billede af en skæv kønsfordeling, som dog sandsynligvis svarer til det generelle billede af brugerne. For børnenes vedkommende er der en lidt mere ligelig fordeling, hvilket er interessant i forhold til statistiskbankens indikation af, at færre piger end drenge bruger folkebiblioteket i landdistrikterne. Alle interview med piger i denne aldersgruppe er fore-

taget i bogbusser, hvilket kan være en årsag som omtalt under afsnit 4.1.3 "kulturaner".

Interviewene omfatter 37 voksne brugere, der er færdiguddannede og stadig på arbejdsmarkedet. Lidt under halvdelen af denne gruppe har en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Særligt de mellemlange uddannelser afspejles i de erhverv, som denne del af interviewpersonerne er beskæftiget i. Det er interessant i forhold til, at der ifølge Danmarks Statistik generelt er en overvægt af biblioteksbrugere med mellemlange og lange videregående uddannelser. Det kunne derfor tyde på, at brugerne i landdistrikterne ikke helt afspejler den generelle tendens.

I de fleste af de udvalgte områder findes der forholdsvist få med mellemlange og lange videregående uddannelser. Det kan også være grunden til, at interviewpersonerne ikke afspejler den generelle tendens. Selvom udviklingen går i retning af mere og længere uddannelser også i disse områder, ser det umiddelbart ikke ud til at have udlignet det forhold. Brugere af bibliotekstilbuddene i landdistrikterne ser stadig ud til at have en lidt anden erhvervs karakter end det generelle billede. Samtidig er det væsentligt at pointere, at sammensætningen faktisk viser, at der er brugere til folkebibliotekernes tilbud med erhverv, der ikke kræver lang skolegang. Det kan antages at være et tegn på, at de ting folkebiblioteket i landdistrikterne tilbyder, har en almen interesse og appellerer til den brede befolkning.

4.2.1 Traditioner og opvæksts betydning for brugen af bibliotekstilbud

Blandt interviewpersonerne er der nogle, der tydeligt giver udtryk for, at de har læst hele deres liv, og at der har været tradition i familien for at læse. Det forhold kan have indflydelse på sammensætningen af brugere. Det påfaldende ved deres udtalelser er sætninger som *"det er nok noget der ligger i opvæksten"*. To eksempler kan give en fornemmelse af, at de biblioteksoplevelser en bruger har haft i barndommen har en betydning for, hvad der forventes af biblioteksservicen som voksen.

Det første eksempel omhandler en interviewperson, der er meget tilfreds med bogbussen og oplever det som luksus, at der kører en bogbus ud til de små landsbyer. *"Det er ligesom at gå til Spejder eller alt muligt andet. Jeg har selv været læsehest. Jeg ville være så ked af, hvis der ikke havde været de tilbud. Jeg gik i bogbussen som barn i Blåvand. Vi stod en time inden den kom. Så det har for mig altid været noget normalt i mit liv"*.

Samme interviewperson nævner også, hvordan hun mener, at et bibliotek i nærmiljøet kan have indflydelse på, at børn af familier der ikke læser bryder traditioner. *"Tænk at være barn af en familie, hvor man ikke læste, og man selv havde lyst til at læse, hvor motiveret ville man blive, hvis man ikke havde adgang til det"*.

Et andet eksempel viser noget af det samme. Her drejer det sig blot om en filialbruger, men udtalelsen kan ses som et eksempel på, at traditionen har en betydning for entusiasmen. *”Min far han boede ude på landet, og han gik ind og lånte på vinteraftner. Det er noget jeg kan huske. Jeg har fået en gammel bog fra skolen, hvor jeg boede på Sjælland, og der var et billede af den skole. Der kan jeg huske at vi lånte bøger. Vi har læst bøger hele tiden. Vi søskende ringer hinanden op og siger, har du læst den bog... Sådan er det i vores familie”*.

De to ovenstående afsnit viser, at flere forhold kan have indflydelse på, at brugen af bibliotekstilbud fortsætter ind i voksenalderen²¹.

4.3 Biblioteket i nærmiljøet

Biblioteket i nærmiljøet tager udgangspunkt i spørgsmålet ”Hvilken betydning har afstand og åbningstider for brugen af biblioteksservicen?”. Det vil blive undersøgt, hvilken indflydelse afstanden til biblioteket har, og om åbningstiderne opleves som bekvemme. For at få et indtryk af afstandens betydning undersøges det, hvor langt interviewpersonerne har til biblioteket i dag, og hvad en eventuel ændring af afstanden vil betyde. Alder inddrages som et analyseparameter, fordi alder kan have indflydelse på opfattelsen af, hvor nemt det er at bevæge sig fra A til B. Derudover undersøges det, hvad der kan få brugerne til at benytte et bestemt bibliotekstilbud.

Åbningstiderne vil blive undersøgt ud fra en ide om, at interviewpersonernes arbejdsrelationer kan have indflydelse på, hvor nemt det er at komme på biblioteket, når der er åbent.

Det sidste afsnit under ”Biblioteket i nærmiljøet” tager udgangspunkt i princippet om centralisering af kulturtilbud og brugernes placering af biblioteksservicen i forhold hertil. I den sammenhæng vil de steder, hvor feltarbejdet er foretaget, blive inddraget.

4.3.1 Afstand til biblioteket

Ud af de 74 interview bor hovedparten af interviewpersonerne inden for en radius af 2 km. Kun 19 af interviewene er foretaget med personer, der bor i en afstand af mere end 2 km²². Interviewene fordeler sig på 36 interview på filialer og 38 interview i bogbusserne. Den nogenlunde lige fordeling gør det muligt at se på forskelle og ligheder af brugen af henholdsvis bogbussen og filialen.

Der viser sig en sammenhæng mellem de interviewedes nuværende afstand til biblioteket og den reaktion de kommer med, når de bliver spurgt om betydningen af en ændring i afstanden. Brugere, der har under 1 km, giver generelt

---

²¹ Det skal nævnes, at de to eksempler er taget fra personer med mellemlange uddannelser.

²² I alt 21 personer.

udtryk for, at deres adfærd vil ændre sig, hvis de fremover har minimum 2 km til biblioteket. De brugere, der blev interviewet på filialerne, kunne se ud til at acceptere en lidt længere afstand. Samtidig må det påpeges, at de generelt vil komme færre gange på biblioteket.

Tabel 3: Besøgshyppighed interview 2010

	Km fra bibliotek = Mindre end 1 km	Km fra bibliotek = Mellem 1 og 2 km	Km fra bibliotek = Mellem 2 og 5 km	Km fra bibliotek = Over 5 km
Mere end 2 besøg månedligt	25 = 9 filial / 16 bogbus	5 = 2 filial / 3 bogbus	8 = 3 filial / 5 bogbus	3 = 1 filial / 1 bogbus
Max 2 besøg månedligt	13 = 6 filial / 7 bogbus	6 = 5 filial / 1 bogbus	3 = 2 filial / 1 bogbus	3 = 2 filial / 1 bogbus
Under 1 besøg månedligt	5 = 4 filial / 1 bogbus	1 = 1 filial	0	2 = 1 filial / 2 bogbus

I den ovenstående tabel vises sammenhængen mellem antallet af besøg og afstanden til den valgte biblioteksservice. Tabellen afspejler, at afstanden har indflydelse på, hvor ofte biblioteksservicen benyttes, og at særligt bogbusbrugerne er aktive, når afstanden er kort. I forbindelse med interviewene af filialbrugerne bor de stadig i nærmiljøet. Det vil sige i eller lige uden for den by, hvor filialen er placeret. Det indikerer, at afstanden har indflydelse på brugen af biblioteket. Dermed kan det konkluderes, at brugen af biblioteket øges, når det er placeret i nærmiljøet.

Det generelle mønster i tabel 3 afviger nogle steder. Det skal bl.a. trækkes frem, at tre af de bogbusbrugere, som har mellem 2 og 5 km, er bosiddende på Fur. Det forhold, at bussen holder tæt ved havnen og ved siden af byens brugs, kan have indflydelse på antallet af besøg. Den ene bogbusbruger, der har over 5 km og besøger bogbussen under en gang månedligt, kom i bogbussen for at få fornyet pas. Hun havde aldrig tidligere besøgt bogbussen, men kunne forestille sig at begynde på det.

Til spørgsmålet om afstandens betydning for brugen af biblioteksbesøgene er der forskellige motiver, der gør sig gældende, alt efter hvilken alder interviewpersonen har. I det følgende er interviewpersonerne derfor opdelt i aldersgrupper, der karakteriserer deres gøremål i livet.

Børnenes forklaringer på, at en afstand på 2 km ikke vil skabe en ændring i deres besøg afhænger af, at de enten har mulighed for at cykle til biblioteket/bogbussen eller, at de i forvejen kommer i det område, hvor biblioteket ligger eller bogbussen holder. Det er interessant, at de tilsyneladende er meget afhængige af disse forhold, fordi de ikke angiver et andet bibliotek som en mulig løsning. Det sker først i det, at de stilles over for spørgsmålet om, hvad de vil gøre, hvis den nuværende løsning forsvinder. Her svarer de fleste, at alternativet er skolebiblioteket. Det vil blive kedeligere, fordi udvalget ikke er det

samme. Samtidig opfatter den gruppe tydeligvis den filial eller bogbus, som de benytter, som en aktivitet. På en filial kommer det bl.a. til udtryk sådan X: *"Det ville nok ikke være så sjovt at være i byen"* Y: *"Her er ikke så meget at lave, sådan når vi har fri fra skole, så kører vi tit herved, når der er åbent"*²³. Enkelte nævner et andet bibliotek eller en anden bogbus som alternativ. Tilfredsheden med den nuværende løsning handler for børnene i høj grad om, at det er tæt på. Et barn udtrykker brugen af bogbussen sådan *"Det betyder rigtig meget, fordi man kan komme herind hver torsdag, og man skal ikke tage så langt væk, man skal ikke cykle så langt, og så behøver man ikke spørge sine forældre"*.

Gruppen af 16-30 årige er en heterogen gruppe. Den indbefatter både unge studerende, unge forældre samt unge, der netop er færdiguddannet og påbegyndt en karriere. Alligevel er det karakteristisk, at en eventuel afstandsændring vil resultere i brug af et andet bibliotek. Det forklares med, at disse brugere enten arbejder, studerer eller har andre relationer til en større by med bibliotek. Det bliver bl.a. sagt således: *"(Bogbussen) Det er nemt at komme til. Jeg kan kigge hen til mit hus. Så det er ikke så langt. Om det så er her eller i Skive, men vi er mest her, fordi det er tættest på. Men jeg kører derind hver dag alligevel, så"*. I denne gruppe vil en nedlæggelse af den nuværende løsning umiddelbart ikke føre til, at brugerne holder op med at komme på biblioteket. Det er interessant, fordi det måske indikerer en accept af, at flere og flere tilbud centreres. Samtidig gives der dog udtryk for, at besøgene vil blive færre.

I gruppen 31-45 årige ændrer billedet sig. Nærheden er blevet afgørende. En ændring i afstanden betyder, at besøgene kommer til at afhænge af, at der findes andre aktiviteter eller butikker i nærheden, som benyttes i dagligdagen. Det kommer også frem ved, at en cykelafstand på to km er acceptabel, mens ingen nævner en cykelafstand på 5 km. Samtidig kan ændringen af afstanden betyde, at et større bibliotek fremover vil blive benyttet, fordi afstanden så udlignes, og brugeren i forvejen har relationer til dette område. Tilfredsheden med den nuværende løsning bliver bl.a. kommenteret sådan: *"Der er ikke andet end en ½ km. Det er meget vigtigt. Jeg kan sende mine egne børn herhen. De kan cykle herhen" og "hvis det lå længere væk, så ville det være lidt afhængig af, hvordan ens hverdag lige var indrettet. Nu er vi bare så heldige, at vi bor så tæt på, så vi kan altid nå det"*. Det kommer meget tydeligt frem, hvad de vil foretage sig, hvis den nuværende løsning nedlægges. Her bliver det bl.a. nævnt, at: *"Så tror jeg ikke, at jeg fik mine børn med på biblioteket så tit, for så ville jeg nok vælge at suse ind omkring Holstebro bibliotek, inden jeg kørte hjem fra arbejde, men det ville være lidt ærgerligt"*. For andre vil det ligefrem resultere i køb af bøger. Det udtrykkes bl.a. sådan: *"Så tror jeg, at jeg havde søgt til en af de løsninger med at købe en billigbogsudgave i Føtex til en halvtredser og se efter om børnene kunne finde lidt mere på skolebiblioteket"*. Gruppen signalerer travlhed. Det er børnefamilier, hvor mange har et travlt arbejdsliv, hvor tiden er knap, og alt skal hænge sammen. Biblioteket er en mulig aktivitet, hvis det er nemt tilgængeligt.

---

²³ X og Y står som synonyme for de to interviewpersoners navne.

I den næste aldersgruppe de 41-60-årige bliver brugerne mere mobile. De er mere villige til at bevæge sig efter biblioteket, særligt hvis det ligger i relativ nærhed af et sted, de alligevel kommer. Det betyder også, at en ændring i afstanden i højere grad end hos børnene, de 31-45-årige og den ældste befolkningsgruppe vil betyde, at større filialer eller hovedbiblioteket bliver et alternativ. Afstanden er dog stadig en faktor. Brugere af Hvide Sande bibliotek oplever det stadig som for langt at tage til Ringkøbing. Interviewpersonerne i denne aldersgruppe fordeler sig sådan, at netop Hvide Sande repræsenterer det sted, hvor der er længst til et andet bibliotek. Resten af interviewpersonerne i denne gruppe bor alle inden for en radius af 14 km. Det kunne tyde på, at der er et maksimalt antal kilometer, der er acceptabelt for overhovedet at bruge biblioteket, hvilket vil blive undersøgt for alle grupperne nedenunder.

Baggrunden for denne ændring kan være, at børnene er ved at være store, og de dermed igen opnår en vis uafhængighed. Det kommer bl.a. til udtryk sådan: *"Så kunne det godt være, at man bare var kørt til Varde, så havde det været nemmere ikke også. Jamen hvis jeg skulle i bilen alligevel, så kunne man lige så godt køre indtil Varde, hvor det hele er ikke også"*.

De ældste brugere over 60 år giver udtryk for at have bedst tid. Her er kravene til åbningstiderne mindst. Derimod får afstanden igen en væsentlig betydning for særligt de ældste i denne gruppe, hvor gangbesvær spiller ind. Tilgængeligheden bliver her en væsentlig årsag. Det nævnes bl.a., hvis der var 2 km til bogbussen: *"Så blev det nok for meget, for jeg skal jo gå derhen. Det kom an på, om jeg havde nogen at køre med"*. Problemet i forbindelse med at bruge hovedbiblioteket, hvis den nuværende løsning forsvandt, viser sig også i form af tilgængeligheden: *"Jeg ville jo nok tage til Varde, det er der jeg er inde under. Det ville jeg, selvom jeg ville tro, at det var nemmere for mig at tage til Esbjerg, fordi jeg skal gå helt fra banegården" og "mange i min alder, vi er ikke så vilde med at skulle tage en bus til Ringkøbing og skulle gå op til biblioteket, det kan være lidt besværligt i vores alder"*. Det er altså afgørende, at biblioteket ligger centralt i forhold til transport, hvis et andet bibliotek skal benyttes. Den lidt yngre del af denne gruppe har ikke samme problem, men nogle er bevidste om, at de kan få det, og at det vil have en indflydelse: *"Her kan vi gå om. Flere og flere opgiver på et eller andet tidspunkt at have en bil, så bliver det sværere og sværere, der er ikke ret god busforbindelse til byen"*.

Samtlige aldersgrupper giver udtryk for, at nærheden spiller en rolle og har en betydning for frekvensen af besøg. Skemaet herunder viser, hvilken indflydelse afstanden vil få, hvis den nuværende løsning forsvinder.

Tabel 4: Hvis den nuværende biblioteksløsning forsvinder, interview 2010²⁴

Sted	Lukning af filial			Nedlæggelse af bogbus			Nærmeste andet bibliotek
	Andet bibliotek	Færre Besøg	Ingen besøg	Andet bibliotek	Færre besøg	Ingen besøg	
Hjerting bibliotek (n=5)	Sædding, Esbjerg	Esbjerg					Sædding bibl. 5 km
Tarm bibliotek (n=7)	Skjern, Holstebro	Skjern	Skolebibl.				Skjern bibl. 5,6 km
Starup Bogbus (n=1)				Varde			Agerbæk bibl. 5,7 km
Alslev Bogbus (n=3)				Esbjerg, Varde			Varde bibl. 6,5 km
Egebæk - Hviding Bogbus (n=3)				Ribe	Ribe		Ribe bibl. 6,9 km
Kloster bogbus (n=2)				Ringkøbing		Skolebibl.	Ringkøbing-Skjern bibl. 7,3 km
Tjæreborg bibliotek (n=6)	Esbjerg, Bogbus	Esbjerg, Køb af bøger	Skolebibl.				Bramming bibl. 8,3 km
Gredstedbro bogbus (n=1)						Intet alternativ	Ribe bibl. 8,5 km
Sig bogbus (n=1)					Varde		Varde bibl. 8,7 km
Vester Vedsted bogbus (n=1)				Ribe			Ribe bibl. 9,5 km
Årre bogbus (n=1)				Agerbæk			Agerbæk bibl. 9,7 km
Roager bogbus (n=3)				Ribe	Ribe	Skolebibl.	Ribe bibl. 10,6 km
Spjald bogbus (n=3)				Ringkøbing og andet bibl.	Videbæk, Ringkøbing Skjern		Videbæk bibl. 11, 1 km
Glyngøre bogbus (n=3)				Morsø, bogbus			Morsø bibl. 12,4 km
Ølgod bibliotek (n=7)	Varde, Tarm	X	Fam.hjælp. skolebibl., intet alternativ				Tarm bibl. 13,7 km
Ansager bogbus (n=2)						Købe bøger, skolebibl.	Grindsted bibl. 14,2 km
Durup bogbus (n=3)				Morsø	Morsø, Skive		Morsø bibl. 16,5 km
Stadil bogbus (n=1)						Fam. Hjælp	Ringkøbing-Skjern bibl. 17,3 km
Agerbæk bibliotek (n=6)	Grindsted	Varde, Esbjerg	Købe bøger, skolebibl.				Holsted bibliotek 17,4 km
Roslev bogbus (n=3)						købe bøger, skolebibl.	Skive bibl. 17,5 km
Åsted bogbus (n=1)					Skive		Skive bibl. 20,3 km
Hvide Sande bibliotek (n=5)			Købe bøger, intet alternativ				Ringkøbing bibl. 22,4 km
Junget bogbus (n=1)						Købe bøger	Skive bibl. 24,3 km
Selde bogbus (n=1)						Ældre-hjemmet	Skive bibl. 25,8 km
Fur bogbus (n=4)					Skive		Morsø bibl. 27,3 km

²⁴ Der er her valgt at tage udgangspunkt i antallet af interview (74) på de enkelte steder. Det betyder, at flere af interviewpersoner giver udtryk for det samme og derfor er kategoriseret under samme rubrik. Der er sat et enkelt kryds, fordi interviewpersonen ikke kom med et konkret bud på andet bibliotek.

De fleste af de brugere, der ved en nedlæggelse af den nuværende løsning falder helt fra, er børn, voksne med mindre børn og ældre, der har gangbesvær. Alligevel er det tydeligt, at frekvensen af besøg vil ændre sig. Nærlæses skemaet, kan det ses, at ændringen vil intensiveres, når afstanden når op på omkring de 13 km. Det er interessant, at flere af interviewpersonerne faktisk ville vælge at købe bøgerne, hvis den nuværende løsning forsvandt. Samtidig har jeg undret mig over, at nogle af de interviewede ville vælge et andet bibliotek end det nærmeste andet bibliotek. Det skal derfor undersøges, hvad brugernes bevæggrunde for valg af et andet bibliotek er. Det giver en forståelse for, om brugerne bevæger sig til et bibliotek blot for at besøge det, eller om biblioteksbesøg oftest kombineres med noget andet. Samtidig giver det en indikator af, hvorvidt brugerne opbygger et forhold til kommunens bibliotek, eller om relationer til det valgte område vejer tungere.

Tabel 5: Årsagen til valg af andet bibliotek interview 2010

	Årsagsforklaring									
	Direkte relateret biblioteket						Uden direkte biblioteksreaktion			
	Indre forhold			Ydre forhold			Erhverv		Fritid	
Andet bibliotek	Oplevelse	Større faglitterære udvalg	Kommunens bibliotek	På grund af tilgængeligheden			Arbejde	Uddannelse	Køber ind i byen og lign.	Familierelationer
				Vælger til:	Vælger fra:	Tættest på:				
Nærmeste										
Under 13 km	X		x		x	x	x	x	x	x
Over 13 km					x	x	x			x
Ikke nærmeste										
Under 13 km	x	x					x			x
Over 13 km	x			x			x	/	/	x

Tabel 5 er opdelt i henholdsvis forhold, der kan karakteriseres som direkte relateret til biblioteket, og forhold uden direkte biblioteksrelation. Dvs. forhold, som biblioteket eller/ og kommunen kan have indflydelse på i deres planlægning og forhold, der kan karakteriseres som eksterne forhold, der handler om brugernes dagligdag og sociale relationer. De direkte forhold er igen opdelt i indre forhold, der vil kunne påvirkes direkte af bibliotekspersonalet samt ydre forhold, der også omhandler kommunale valg. I den anden kategori er der en underopdeling i erhverv og fritid, fordi det afspejler attraktionsværdien. Herudover er der taget udgangspunkt i den føromtalt 13 km's grænse, for at konstatere hvilken indflydelse den har, når interviewpersonerne har begrundet deres valg. Idet der tages udgangspunkt i en kvalitativ tilgang, hvor interviewpersonernes egne begrundelser er i centrum, har det heller ikke været alle interview, der har givet en årsagsforklaring. Ovenstående skal ses som de årsagsforklaringer, som materialet indeholder.

Overordnet giver tabellen indtryk af, at brugernes valg af et andet bibliotek end den lokale løsning særligt er betingede af eksterne faktorer dvs. forhold uden direkte relation til biblioteket. I argumentationen for brug af andre biblioteker end den biblioteksservice, som tilbydes i nærmiljøet, omtales især arbejde og familie. Det viser, at relationen til et sted og dermed brugen af en by af andre årsager kan medvirke til, at biblioteket også benyttes. Biblioteksbesøget kan dermed karakteriseres som sekundært. Forholdet udtrykkes bl.a. sådan: *"Jeg har familie heroppe, som jeg besøger samtidig, så det er egentligt de ting, som spiller ind"*.

Det et bibliotek tilbyder, er tit ikke nok. At hovedbiblioteket i en kommune kan blive valgt fra pga. af manglende relationer til byen, beskrives sådan: *"Når jeg har fri fra arbejde, så skal jeg hjem. Jeg kunne ikke drømme om at køre til Varde for at tage ud på biblioteket" Hvorfor ikke?" Fordi vi kommer sjældent i Varde"*. Og til spørgsmålet om, at det nuværende bibliotek forsvandt, bliver der svaret: *"Jeg er bange for, at vi ikke ville bruge Varde så meget, altså vi ville bare synes, så havde vi ikke den mulighed. Det er igen som tiden er lige nu for os med tre børn og to der arbejder, så vil jeg ikke bruge min tid på at tage til Varde for at gå på biblioteket"*.

Ligger det nærmeste bibliotek inden for en radius af 13 km, kan begrundelsen for valg af dette bibliotek være, at biblioteksbesøgene kommer til at ligge i forlængelse af indkøb eller andre gøremål i den nævnte by. Ligger det derimod over 13 km væk, er der lidt færre årsager til at komme der. Det samme gælder for ikke nærmeste bibliotek inden for en radius af 13 km. For ikke nærmeste bibliotek, der ligger mere end 13 km væk, er der lavet to skråstreger. Når der er valgt en skråstreg ved indkøb, handler det om, at brugeren samtidig siger, at nedlægges bogbussen, vil det blive den nærmeste filial, der jævnlige vil blive benyttet.

Når der under uddannelse også er en skråstreg, er det fordi, at brugen af den nuværende biblioteksservice lige så godt kan relateres til, at de har familierelationer i området. De har alle en alder, hvor de er på vej til at flytte hjemmefra eller delvist er flyttet i forbindelse med uddannelsen.

Uddannelsesstedet placering har indflydelse på valget af bibliotek. Derudover tyder det på, at uddannelse skaber et behov for at komme på hovedbibliotekerne. Fagbøger er her mere tilgængelige. Det har betydning at kunne tage bøgerne ned fra hylderne og kigge i dem. Der findes også et større udvalg af fagmagasiner.

De forhold, der er direkte relateret til biblioteket, kan inddeles i ydre og indre forhold. Jeg har nævnt, at det større faglitterære udvalg på de større biblioteker kan have indflydelse på brugen af dem. Derudover har den oplevelse det er at komme på biblioteket indflydelse på, hvorvidt et andet bibliotek benyttes eller er en overvejelse værd. Her bør det understreges, at ingen nævner, at oplevelse vil få dem til at køre efter det nærmeste andet bibliotek, hvis det er over 13 km væk. Derimod er nogle brugere villige til at køre længere end til det andet

nærmeste bibliotek. Det fortæller noget om kravene til oplevelse. Her trækker selve oplevelsen frem for afstanden. Det der tilbydes får indflydelse. For børnefamilierne handler det især om, at børnene kan beskæftiges med bøger og legeting, at der ikke skal være stille, og at der er plads til, at man som voksen samtidig kan gå rundt og finde materialer. Sat på spidsen bliver biblioteket altså en pasningsaktivitet for børn og et frirum for voksne.

De ydre forhold, der relaterer sig til biblioteket, er tilgængeligheden. Den er væsentlig, fordi der er brugere, som vælger et andet bibliotek fra pga. fx parkeringsforhold eller dårlige transportmuligheder til biblioteket. Det giver det indtryk, at det har betydning, at bibliotekerne er centralt placeret i forhold til indkøb, offentlig transport og parkering. Et forhold der kommer frem både i forhold til brug af andet bibliotek, men også i forhold til brugen af den nuværende løsning. Det kommer bl.a. til udtryk således "*I og med at det ligger her, hvor det gør, så ligger Brugsen ovre på den anden side, og der er nok ikke nogen beboere i Tjæreborg og omegn, der ikke engang i mellem er i Brugsen, så det er nemt at gå herover*".

De ovenstående forhold har indflydelse på, at brugerne i meget begrænset omfang knytter brugen af biblioteksservice og den kommune, de bor i, sammen. Det er langt væsentligere for brugerne, at de har et forhold til det sted, hvor biblioteket ligger, at det er tilgængeligt, og at det giver en brugbar oplevelse. Selvom nogle brugere bruger eller godt kunne finde på at bruge et bibliotek, der ikke ligger i deres nærmiljø, viser tabellen, at ord som nært og nemt spiller ind. Det skal være nært, noget brugerne kender, eller det skal være nemt tilgængeligt eller en nem oplevelse. Ord der også har indflydelse i forhold til brugen af den nuværende løsning og afstanden hertil.

Et andet forhold, der spiller ind på, at et andet bibliotek bliver benyttet end det nærmeste, er åbningstiderne. Som en bruger af bogbussen siger: "*Det er nemmere at få det til at passe ind. De der 40 minutter, det er lige med at huske at få det passet ind, altså hvor bogbussen er der. Jeg har kun en 7-8 km til Ringkøbing bibliotek, så bliver det automatisk Ringkøbing*". Udover at udtalelsen er en advarsel om, at bogbussen kan holde for kort tid, er den et signal om, at 7 km til et fast bibliotek er acceptabelt.

4.3.2 Åbningstiderne

For at få en forståelse for, hvornår biblioteksservicen benyttes, og hvorfor den oftest er mere benyttet på bestemte tidspunkter, er der blevet spurgt ind til åbningstiderne.

Tabel 6 giver et indtryk af, hvordan brugerne forholder sig til åbningstiderne. Der er taget udgangspunkt i brugernes udsagn om, hvilke åbningstider de benytter, og om åbningstiderne er anvendelige. Tabellen tager hensyn til forskellige befolkningsgrupper ud fra deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Formålet er at få en fornemmelse af, hvorvidt beskæftigelse har indflydelse på, hvordan brugerne benytter biblioteket.

Tabel 6: Brugen af åbningstiderne interview 2010²⁵

		Skoleelever, studerende		Socialt relaterede erhverv		Erhverv uden social relation		Pensionister/ efterløn		Arbejdsløse	
		Bogbus (n=14)	Filial (n=7)	Bogbus (n=7)	Filial (n=10)	Bogbus (n=8)	Filial (n=8)	Bogbus (n=12)	Filial (n=10)	Bogbus (n=1)	Filial (n=2)
Passer ind i hverdagen	Tidspunkter										
	Formiddag								x		
	Fridag						x				
	Frokosttid, efter skoletid	x	x					x		x	
	Midt og sen eftermiddag	x	x	x	x	x	x	x	x		
	Aften	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	Ubetjent åbningstid				x		x		x		x
	Lørdag formiddag				x		x				
	Søndag				x						
Ønsker til åbningstiden	Formiddag							x			
	Frokosttid, efter skoletid	x						x			
	Flere dage med midt og sen eftermiddag	x	x	x			x		x		
	Flere dage med åbent aften		x	x	x		x				
	Heldagsåbent				x						
	For korte åbningstider, at huske tidspunkter			x		x		x			
	Ubetjent åbningstid				x		x		x		x
	Lørdag						x				
	Søndag/heldigdage				x						x
	Sommer						X		x		

Tabel 6 viser, at særligt åbningstiderne midt og sidst på eftermiddagen er attraktive, ligesom aftenåbent er efterspurgt. Samtidig viser tabellen, at disse åbningstider gerne må opgraderes. Det betyder, at det både for bogbusbrugere og filialbrugere er væsentligt for deres brug af biblioteksservicen, at der er åbent flere gange sidst på eftermiddagen og igen om aftenen. Det gør det relevant at diskutere en udvidelse af den ubetjente åbningstid, hvilket hos mange også kommer frem som en mulig løsning eller et ønske. På et af de biblioteker, hvor der er indført ubetjent åbningstid, udtrykker en bruger det sådan: *"Det er*

²⁵ Alle interviewpersoner har udtalt sig om åbningstiderne. Nogle interviewpersoner har givet udtryk for flere ting, hvilket betyder, at antallet af krydser ikke kan opregnes kvantitativt.

rigtigt dejligt, at det er blevet sådan, at man selv kan gå ind, ellers synes jeg godt, at det kunne være lidt presset. Det er jo altid om mandagen, der kunne jeg ikke nå hjem. Så var der kun onsdag, så det er rigtig dejligt, at det er blevet sådan, at man bare kan gå ind". Tilfredsheden med de sene eftermiddagsholdetidspunkter for bogbussen kommer bl.a. således til udtryk. *"Jamen det er helt perfekt, for jeg er næsten lige kommet hjem fra arbejde, og så har jeg hentet børn".* Disse to udtalelser kommer fra erhvervsaktive, som samtidig er den gruppe, der ikke giver udtryk for, at de kan bruge åbningstiderne tidligere på dagen til noget.

Det er ikke kun de erhvervsaktive, som ytrer ønsker om, at der er åbent på disse tidspunkter. Det gør de andre grupper også. De større børn har flere grunde til at foretrække disse tidspunkter. Nogle oplever biblioteket eller bogbussen som et sted, hvor de kan få tiden til at gå - et aktivitetssted. En giver udtryk for, at den sene eftermiddagstid vil give mulighed for, at forældrene kan gå med. Samtidig giver særligt de unge bogbusbrugere udtryk for, at det er rart at kunne gå direkte fra skolen og over i bogbussen²⁶.

Den sidste gruppe, der særligt er interessant her, er pensionisterne. Det er den gruppe, der er mest fleksible, fordi de har mulighed for at komme på alle tidspunkter. En filialbruger nævner: *"Altså nu er jeg på efterløn, så det kan jeg da indrette mig efter, og hvis jeg ville, så kunne jeg da også få en kode og gå ind".* Samtidig tyder det på, at de kan have nogle behov, der går på tværs af de erhvervsaktives behov. En bruger giver tydeligt udtryk for, at det er rarest, at bussen kommer i dagstimerne, fordi hun ikke bryder sig om at færdes, når der er mørkt. Et forhold der ikke er utænkeligt, at flere af de gangbesværede ældre har.

Udover de ovennævnte ligheder på tværs af bogbusser og filialer er der også forskelle. Den ubetjente åbningstid vedrører af naturlige årsager kun filialerne. Næsten alle, der kan få adgang til denne betjening, ser positivt på den. De indvendinger der er, drejer sig om angsten for, at nogle vil misbruge muligheden for at komme på biblioteket uden opsyn. Samtidig pointerer flere, at det er vigtigt, at den betjente åbningstid stadig findes, fordi den ubetjente tid *"vil give en lidt mere ensom følelse ved at gå på biblioteket. Det er rart, at der er nogen som man også kan spørge, hvis det er, at man ikke lige kan finde sine ting".* Nogle giver udtryk for, at de ikke ønsker at benytte den ubetjente tid, fordi den sociale kontakt er vigtig. For andre er det lige omvendt. De ønsker roen og freden på biblioteket og ser ydertidspunkterne som en mulig løsning. Det siges bl.a. sådan: *"Nu har jeg alt tid til min rådighed, men før i tiden var det rigtig fint at gå ned kl. 19:00 en aften, der var ikke en masse unger, der for rundt".* Det er ikke muligt at kategorisere disse forhold til bestemte grupper. De går på tværs af alle brugerne.

---

²⁶ I "Walking the Library" (2010) s. 72 omtales det, at skolebørn mellem 11-20 oftest kommer i hverdagene. Her er konklusionen, at de er blevet så gamle, at de kan færdes på egen hånd. Som nævnt mener jeg, at forklaringen i højere grad handler om, at det er bekvemt at passe det ind efter skoletid.

Weekendbesøgene på filialerne er ofte en aktivitet for børnefamilier²⁷. Det er mere end korte besøg med fokus på at finde bøger eller bruge computeren. En småbørnsfar siger om sine weekendbesøg på biblioteket med børnene: *"så nu er det tit sådan for at lave et eller andet lørdag formiddag, så tager vi af sted en time eller halvanden"*. Weekendåbent giver bedre tid og kommer særligt til udtryk i forbindelse med personer, der har lange arbejdsdage.

Silkeborg bibliotekerne har evalueret et forsøg med ubetjent åbningstid på Them bibliotek. Evalueringen skal nævnes her, fordi der er et sammenfald med erfaringerne fra Them og de udsagn, interviewpersonerne i nærværende undersøgelse kommer med omkring åbningstider og ubetjent åbningstid. Den lokale fokusgruppe i Them pointerede behovet for åbningstider, der svarer til nogle af de åbningstider, som nærværende undersøgelse fremhæver som centrale for brugerne. Det handler om aftenåbent og muligheder for biblioteksbesøg i weekenderne. Argumenterne for åbningstiderne efter kl. 19:00 drejer sig bl.a. om behovet for biblioteksbesøg, når børnene er lagt i seng. Omvendt giver weekendåbent bedre mulighed for at tage børnene med på biblioteket og gøre det til en fælles aktivitet. Det kommer samtidig frem i en udtalelse fra Them, at besøgstiden i timerne op til klokken 19:00 ikke er særlig anvendelig. Det falder sammen med madlavning og spisning. Et forhold, som jeg også blev opmærksom på under mine besøg på filialerne og i bogbusserne. Det interessante er, at den udvidede ubetjente åbningstid opfattes som et positivt supplement til den betjente åbningstid. Adgangen til biblioteket opfattes i højere grad som nem og bekvem, fordi brugerne kan komme, når det passer ind i deres hverdag²⁸.

Et par af bogbusbrugerne giver indtryk for, at bogbussens sommerferie er for lang. Flere af bogbusbrugerne klager samtidig over længden af åbningstiden. Det er særligt de steder, hvor den holder under en time. Problemet hænger delvist sammen med, at det er svært at huske, hvornår bussen holder. Et eksempel fra Skive Kommune er værd at nævne: *"Man skal bare lige finde ud af, hvad tidspunkter det er, og hvilken dag det er, men der har vi sådan en bitte label på køleskabet, så kan vi huske det"*. Samtidig gives der udtryk for, at det forhold, at bogbussen kommer flere gange om ugen på forskellige tidspunkter gør det mere acceptabelt, at bogbussen ikke holder i flere timer.

Noget tyder på, at det vigtigere, at brugerne har adgang til biblioteksservicen på de "rigtige" tidspunkter end, at der er åbent i mange sammenhængende timer. Det kommer til udtryk fx i forbindelse med en af de nedlagte filialer, som stadig savnes: *"der var nok lige lovlig lang åbningstid, det var der ikke behov for. Jeg tror den havde åbent 11-12 timer om ugen"*. Det faktum modsvarer delvist tanken om, at lange åbningstider medvirker til at øge graden af tilgængelighed²⁹. Oplevelsen af tilgængelighed i landdistrikterne handler måske i

---

²⁷ Et forhold, der også omtales i rapporten "Walking the Library (2010) s. 66.

²⁸ Den selvbetjente biblioteksfilial Them (2009) s. 8, 10f og 17 samt Them selvbetjente bibliotek (Brugerpanel forår 2008).

²⁹ Folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 12 og Gunnar Lind Haase Svendsen, der i rapporten "biblioteksservice i de danske landdistrikter s.45f & 49 henviser til, at 10 biblioteks-

højere grad om de rigtige åbningstider, hvor det er acceptabelt, at en del af åbningstiden er ubetjent.

Mange interviewpersoner virker bevidste om, at bibliotekernes tilbud er en service, som er afhængig af økonomien, og at der er grænser for udstrækningen af den gratis service. Samtidig anser de det for vigtigt, at der er åbent, når de har mulighed for at benytte bibliotekerne og bogbussen. Det er derfor relevant at sætte brugerne og deres behov i centrum, hvis bibliotekerne skal bevare deres position som kulturinstitution. En mulighed vil være at indarbejde skæve åbningstider, ubetjente åbningstider og eventuelt åbningstider tilpasset bestemte målgrupper.

4.3.3 Betydningen af strukturændringer på biblioteksområdet

Som en følge af den generelle debat om landdistrikternes position, hvor biblioteksvæsenet også er berørt af strukturændringer, skal den faktiske reaktion på udviklingen i retning af større biblioteksfilialer omtales. En udvikling der har skabt større centralt beliggende filialer og filialer, der er erstattet af bogbusser. Interviewene giver en viden om biblioteksbrugernes oplevelse af de seneste års centralisering af biblioteksvæsenet. Udviklingen betyder, at borgerne har fået længere til det nærmeste stationære bibliotek. Derfor skal dette afsnit også ses i relation til de foregående afsnit, der omhandler afstanden til bibliotekstilbud i danske landdistrikter og åbningstiderne.

Kommunalreformen i 2007 har tydeligvis skabt større fokus på centralisering af biblioteksvæsenet, men de første tegn på centralisering kan spores tilbage til 1990'erne, hvor en del filialer i de undersøgte områder blev nedlagt³⁰. Med udtalelser om at faldet i benyttelsen af biblioteker især er sket i de kommuner, hvor der ikke er lukket biblioteksfilialer, mens det modsatte gør sig gældende i kommuner, hvor der er lukket filialer, skal det diskuteres, om det er grund nok til at centralisere³¹. En generel utilfredshed med mulighederne for at benytte bibliotekstilbuddene kan antages at være en advarsel og et råb om bedre service.

De fleste biblioteksledere har i rapporten ”biblioteksservice i de danske landdistrikter” givet udtryk for, at udviklingen har betydet en bedre biblioteksservice i landdistrikterne og skønner, at borgerne er tilfredse med den nuværende betjening³². Ifølge nærværende undersøgelse siger brugerne, at afstanden har en betydning. Lange afstande kan få nogle brugere til at stoppe med at komme på biblioteket. Samtidig ved vi, at bogbussen bliver rost for, at den holder tæt på steder, hvor brugerne allerede kommer.

---

lederne oplever, at biblioteksservicen efter 2006 er blevet dårligere som følge af fx reducerede åbningstider. En af ulemperne beskrives som for korte åbningstider.

³⁰ Folkebibliotekerne efter kommunalreformen (2008) s. 4 & 8 og oplysninger givet af bibliotekerne i Esbjerg, Varde, Ringkøbing-Skjern og Skive kommuner.

³¹ Folkebibliotekerne efter kommunalreformen (2008) s. 5

³² Gunnar Lind Haase Svendsen (2009) s. 53

I Matrix 1 er de væsentligste udtalelser om oplevelsen af de seneste års centralisering og betydningen heraf for biblioteksservicen samlet i karakteristiske udsagn. Udsagnene er opdelt i to kategorier. Kategorien "udviklingsaccept" tager udgangspunkt i, at interviewpersoner accepterer og kan se noget fornuftigt i udviklingen eller oplever et positivt udbytte. Kategorien "udviklings-skepsis" tager modsat udgangspunkt i en skepsis over for samfundsudviklingen og de mangler, udviklingen ifølge interviewpersoner har ført til. Da der er taget udgangspunkt i udtalelserne, er udsagnene ikke direkte sammenlignelige på tværs af bogbus holdepladser og filialer.

Matrixen inddrager de enkelte lokaliteter, der er besøgt³³. Dermed kan der argumenteres for, om bestemte mønstre gør sig gældende, som har med biblioteksformen eller lokaliteten at gøre.

Matrix 1: Centraliseringens betydning for brugerne

Filialer			
Udviklingsaccept		Udviklingsskepsis	
Byer:	Udsagn:	Byer:	Udsagn
Tarm, Hjerting	Digitaliseringen gør bogbus-løsninger acceptable	Hvide Sande, Tarm, Tjæreborg	Vi mister "alt". Følelse af at bo i udkant
Ølgod, Hjerting	Mellemstore biblioteker er mere "up to date" end små filialer	Hvide Sande, Tarm, Agerbæk	Centraliseringen skaber et afsavn i kultur - og aktivitetstilbud i nærmiljøet.
Agerbæk	Hvis bibliotek og kultur og sport samles i nærmiljøet	Hvide Sande, Agerbæk, Tjæreborg	Det sociale forsvinder
Tjæreborg	Centralisering muliggør modernisering, it og læserum	Ølgod, Hjerting, Tjæreborg	Forninget service - "billig løsning".
Hjerting, Tjæreborg	Økonomisk rationalitet	Hvide Sande, Tarm, Agerbæk, Ølgod, Hjerting, Tjæreborg	Forninget tilgængelighed
Tarm, Agerbæk, Hjerting	Centralisere foredrag og arrangementer og lignende	Hvide Sande, Agerbæk, Tjæreborg	Bibliotek og nærmiljø hører sammen
		Hvide Sande, Ølgod, Hjerting, Tjæreborg	Forninget folkeoplysning
Tarm, Tjæreborg	Angst for yderligere centralisering		
Bogbusser			
Udviklingsaccept		Udviklingsskepsis	
By der har haft filial inden for de seneste 10 år	Udsagn:	By der har haft filial inden for de seneste 10 år	Udsagn
Durup, Roslev, Alslev, Kloster, Spjald, Glyngøre	Tæt på - nemt tilgængeligt	Glyngøre	Vi mister "alt". Følelse af at bo i udkant

³³ Ikke alle interviewpersonerne har haft en direkte holdning til udviklingen. Skemaet viser det, der karakteriserer interviewene de enkelte steder.

Alslev	Digitaliseringen gør brugen nemmere	Durup, Spjald	Centraliseringen skaber et afsavn i kultur - og aktivitetstilbud i nærmiljøet.
Glyngøre, Alslev	Mere "up to date" end små filialer	Glyngøre, Spjald, Kloster	Det sociale forsvinder
Ansager, Kloster	Det er de økonomiske vilkår i samfundet	Glyngøre, Ansager, Spjald	Foringet service - "billig løsning".
		Roslev	Modstand mod centralisering generelt
		Alslev	Bibliotek og nærmiljø hører sammen
Alslev, Ansager	Angst for yderligere centralisering		
Udviklingsaccept		Udviklingsskepsis	
By der aldrig eller ikke har haft filial indenfor de seneste 10 år	Udsagn:	By der aldrig eller ikke har haft filial indenfor de seneste 10 år	Udsagn:
Fur, Junget, Selde, Åsted, Sig, Starup, Stadil, Egebæk - Hviding, Roager, Gredstedbro, Vester Vedsted	Tæt på - nemt tilgængeligt	Fur, Roager	Centraliseringen skaber et afsavn i kultur - og aktivitetstilbud i nærmiljøet.
Egebæk - Hviding	Digitaliseringen gør brugen nemmere	Årre	Foringet service - "billig løsning".
Sig	Mere "up to date" end små filialer	Vester - Vedsted	Modstand mod centralisering generelt
Sig, Gredstedbro	Det er de økonomiske vilkår i samfundet		
Starup, Stadil, Egebæk - Hviding Vester - Vedsted.	Angst for yderligere centralisering		

Matrixen viser en tydelig tendens til, at den største skepsis findes mellem filialbrugere og bogbusbrugere, der inden for de seneste år har haft en filial³⁴. Matrixen viser også, at brugerne ikke kun følger en diskurs. Det karakteristiske ved ovennævnte udtalelser er, at de tager afsæt i de forhold, som for interviewpersonerne gør det enten acceptabelt eller uacceptabelt at følge den nuværende udvikling. Begrundelserne muliggør en bedre forståelse for, hvornår noget er acceptabelt. Brugernes svar viser, at de ikke nødvendigvis er entydigt for eller imod udviklingen.

Ifølge rapporten "biblioteksservice i de danske landdistrikter" indebærer sætninger som "udviklingen kan ingen gå imod" en tro på centraliseringen som en slags naturlov³⁵. En sætning, der kunne minde om dette udsagn, er "det er de økonomiske vilkår i samfundet". Det kan virke som en opgivende attitude. Andre udtalelser virker mere oprigtige, som når der fx gives direkte udtryk for, at den teknologiske udvikling gør centraliseringen acceptabel. Det kan karakteriseres som en delvis accept af en urban diskurs, fordi det samtidig er accepten af

³⁴ Gunnar Lind Haase Svendsen (2009) s. 57. I rapporten "biblioteksservice i de danske landdistrikter", nævnes det, at nogle svar tyder på, at folk værner sig til nedlæggelsen af filialer og reduktioner i filialernes åbningstider.

³⁵ Gunnar Lind Haase Svendsen (2009) s. 25

få store og mellemstore filialer samt bogbusser i landdistrikterne. Mit argument for at skrive en delvis accept er Gunnar Lind Haase Svendsens omtale af den urbane diskurs som de manges behov frem for de fås behov (landdistriktsbefolkningen)³⁶. I den her sammenhæng er det de få, der taler, og samtidig en befolkningsgruppe, der også er skeptiske over for udviklingen. Overordnet omhandler skepsissen en oplevelse af, at livsvilkårene forringes i landdistrikterne.

Ifølge Gunnar Lind Haase Svendsen er pointen, at de ord, der formidler virkeligheden, ikke er værdineutrale. Ordene er med til at forme verden. Ordene bliver redskaber for magtkampe³⁷. I nærværende sammenhæng viser ordene, hvordan borgere og brugere af biblioteksservicen i udvalgte landdistrikter oplever strukturændringerne på biblioteksområdet. Netop fordi der blandt disse brugere findes både accept og skepsis, kan der tales om en tværgående diskurs. En diskurs der måske kan benyttes som redskab for etableringen af løsninger midt imellem den urbane tankegang og marginaliserede diskurser, som vil bevare det eksisterende uden hensyn til de muligheder, som fx den teknologiske udvikling medfører. For at forstå de enkelte destinationers udtalelser, skal der i det følgende gives en gennemgang af disse.

Udtalelserne, der ligger til grund for kategorien udviklings skepsis, signalerer samlet, at Ølgod, der kan karakteriseres som en forholdsvis stor filial og som ligger i et kulturhus, kun i begrænset omfang udviser en skepsis over for udviklingen. Det kan der være flere grunde til. Årsagen kan være, at brugerne forventer, at Ølgod bibliotek fortsat eksisterer om ti år. Når denne situation sammenlignes med nogle af de lokaliteter, hvor der er snak om strukturændringer og lukninger af filialer, kan det indikere, at nogle interviewpersoner måske er skeptiske over for udviklingen, fordi de oplever en trussel mod nærmiljøets trivsel.

Samtidig er det interessant, at interviewpersonerne på Hjerting bibliotek også kun i begrænset omfang ytrer sig negativt overfor en eventuel centralisering. Netop filialen i Hjerting lukkes ved årsskiftet. Årsagen til den begrænsede skepsis ser ud til at hænge sammen med den korte afstand til en større filial. Det er øjensynligt også en accept af, at filialen er så lille, at udbuddet vil kunne opfyldes gennem en bogbus. Det kommer til udtryk i udtalelserne, at foredrag og andre aktiviteter kan centraliseres til hovedbiblioteket.

At de mindste filialer ikke har nogen selvstændig fremtid kommer frem flere steder. I en udtalelse fra Agerbæk, hvor der forekommer en accept af at samle kultur og sport et sted i nærmiljøet, siges det: "*Jeg kunne godt forestille mig, at biblioteket blev flyttet ud til vores lokale sportshal. At lave sådan et kombibibliotek*". Samtidig skal det dog her understreges, at det ikke antages, at bogbussen kan afløse en stationær løsning. Det omtales, at de større børn bruger biblioteket som en erstatning for SFO'en. Der findes ikke nogen aktiviteter eller muligheder for børnene i mellemskolealderen.

---

³⁶ Gunnar Lind Haase Svendsen (2009) s. 25

³⁷ Gunnar Lind Haase Svendsen (2009) s. 26

Filialen i Tarm står i den situation, at det i skrivende stund er besluttet, at filialen skal nedlægges. Holdningen i Tarm viste, at det var acceptabelt at skulle benytte Skjern filial, der ligger 5,6 km væk³⁸. Samtidig var det tydeligt, at der var et ønske om at bevare filialen som en del af bybilledet, fordi biblioteket ligesom forretninger er medvirkende til at tiltrække mennesker.

Interviewpersonerne i Hvide Sande giver slet ikke udtryk for at kunne acceptere en centralisering. Det kan hænge sammen med, at det nærmeste andet bibliotek ligger mere end 20 km væk. Samtidig har der været snak om at lukke filialen pga. en stagnerende udvikling i besøgs- og udlånstal³⁹. I Hvide Sande udtrykkes en eventuel strukturændring med indvirkning på den nuværende biblioteksløsning sådan: *"..og så vil jeg også tænke på, hold da fast vinteren den bliver sort"*. Udtalelsen udtrykker, at biblioteket er med til at fastholde et aktivt nærmiljø i Hvide Sande og dermed minder udtalelsen om den stemning, der prægede debatten i Glyngøre, da filialen i byen blev nedlagt i forbindelse med kommunalreformen.

I Hvide Sande gives der også udtryk for, at en eventuel yderligere centralisering af biblioteksvæsenet vil give en smallere brugergruppe. *"Så får du kun de der nørder ind, som gider læse. De gider måske godt køre efter det eller sætte sig ind i, hvilken bog de gerne vil læse. Alle de der tager hen og lader sig inspirere lige i det øjeblik, hvor de er her, de forsvinder"*.

Som i Hvide Sande findes der også en udpræget skepsis i Tjæreborg. En del af den skepsis skal ses i lyset af bibliotekets historie. Det hedder sig: *"Vi føler, at vi har krav på det her bibliotek. Dengang vi blev sammenlagt med Esbjerg Kommune, bar vi en ordentlig pose penge ind i Esbjerg Kommune, og der var det sådan set en del af aftalen, at det her skulle bevares. Vi vil føle os meget snydt, hvis det bliver lukket".."Ja vi har forsamlingshus, vi har fritidscenter og vi har bibliotek. Det har vi skaffet selv dengang"*. Via biblioteket opnår byen lejeindtægter. Det handler derfor om den historiske baggrund såvel som det faktum, at der via lejen skabes en økonomisk indtægt". Når det er sagt, skal det påpeges, at også i Tjæreborg findes der en reel skepsis over for udviklingen. Biblioteket er en del af nærmiljøet, og nærmiljøet vil blive fattigere uden biblioteket. *"Ja og så kæmper man for at beholde den aktivitet der kan være i vores lille samfund, fordi det er jo det her med udkants Danmark. Det bliver så centraliseret det hele, og så kan vi bare få en kuvert med tilbud inde fra de store steder. Man tror måske, at det er det første step til, at der ikke er noget"*. En udtalelse der lige så godt kunne være sagt i Glyngøre eller Hvide Sande.

Når matrixen over bogbusser nærlæses, er det tydeligt, at den største skepsis findes blandt brugerne, der har haft en filial inden for de seneste ti år. Særligt i Glyngøre og Spjald gives der udtryk for utilfredshed. Begge filialer er nedlagt inden for de seneste år og beskrives som velfungerende filialer sammenlagt med skolebibliotekerne. Spjald og Glyngøre ligger i udkanten af kommunen og

---

³⁸ Accepten skete i forventning om, at der blev et alternativ som en bogbus i Tarm.

³⁹ Ringkøbing – Skjern bibliotekerne: Udviklingsplan 2010-2015

oplever med nedlæggelsen af filialerne en forringelse i den offentlige service. Derudover ser det ud til, at bevæggrundene er forskellige.

For Glyngøres vedkommende drejede det sig om et bibliotek, der havde gennemgået en renovering, hvilket har medvirket til en uforståenhed overfor den følgende lukning af filialen. En sådan undren var også til stede i Hvide Sande, hvor biblioteket netop har været lukningstruet. Hvide Sande bibliotek har inden for de senere år gennemgået en lignende gennemgribende renovering. Moderniseringer giver generelt anledning til en større lyst til at opholde sig på biblioteket hos en del af brugerne, hvilket vil fremgå af afsnit 4.4.5 "Det fysiske rum".

I Glyngøre handler det dog om meget mere end blot en nyistandsat filial. Det handler også om den generelle samfundsudvikling i området. Området har oplevet en generel bølge af lukninger både erhvervmæssigt og servicerelateret. Biblioteket var en lukning i rækken af lukninger. Det kan forklare, at følelsen af at bo i udkanten og miste "alt" kommer frem. Biblioteket var et sted, hvor man kunne opholde sig og opfattedes som et af de tilbageværende samlingspunkter. Som en af interviewpersonerne udtrykker det: *"Der er ingen, der er tilfredse her, fordi vi føler jo ikke, at vi har noget. Vi havde mistet både læge og apotek, og nu skulle biblioteket også lukkes"*.

Beslutningen om lukningen førte til flere avisartikler særligt i Morsø Folkeblad. Her er en tydelig utilfredshed med centraliseringen, der anses som udelukkelse af nærdemokratiske principper. Det indikerer en utilfredshed med Skive Kommunes beslutning, der også kommer tydeligt frem i overskrifterne, hvor ord som massakre og undertrykkelse indfinder sig. Artiklerne appellerer til, at bibliotekerne kan komme til at spille en vigtig rolle som mødesteder og indgå i kulturfællesskaber for kulturelle og sociale aktiviteter⁴⁰.

Iagttagelserne er interessante i forhold til en del interviewpersoners egne oplevelser af, at bibliotekerne er mere end blot bøger. Det er også et sted, hvor man mødes og får en snak om bl.a. byens ve og vel. Det viser måske, at centralisering i nærmiljøet er en acceptabel løsning, hvilket svarer meget godt til udtalelser om, at biblioteket gerne må ligge i nærheden af steder, hvor man kommer i forvejen. Det kan være indkøbssteder eller sportspladser. Artiklerne repræsenterer et udsnit af den voksne befolknings holdninger i lokalsamfundet, men spørgsmålet er, hvor bred denne opbakning er. Noget tyder på, at den yngste generation ser lidt anderledes på udviklingen. De interviewede børn (særligt pigerne) oplever bogbussen som et positivt tiltag og en mere "up to date" løsning. For de interviewede børn i Glyngøre må det understreges, at de stadig har adgang til den nyrenoverede filial, fordi den i dag fungerer som skolebibliotek.

For Spjalds vedkommende er situationen en lidt anden. Her handler det i højere grad om, at biblioteksfilialen af de interviewede blev opfattet som et socialt samlingssted, som bogbussen ikke kan erstatte, og at filialen varetog en kultur-

---

⁴⁰ Morsø Folkeblad 16. aug., 19 sep., 4 okt., og 31. okt. 2006.

opgave som skaber et afsavn. Der bliver bl.a. sagt *"Der var en filmklub engang om måneden, der kom de så fra Videbæk og viste en film for to grupper børn"*. *"Det fungerer jo som et samlingssted for folk, der var jo plads, så folk de kunne sidde og snakke, og de kunne sidde ved computerne"*. Det forhold, at biblioteket blev brugt som filmklub er interessant, fordi det er noget, som netop efterspørges på biblioteksfilialen i Agerbæk. Det kan karakteriseres som en fremtidsmulighed, der inddrager tanken om at kombinere flere kulturtilbud. Sådanne aktiviteter vil kunne have en effekt på bibliotekspopulariteten. Filmklub kan give associationer i retning af hygge, hvilket jeg i det følgende vil omtale som en et centralt ord i forbindelse med beskrivelsen af biblioteker.

Glyngøre og Spjald er eksempler på, at den politiske tendens mod øget centralisering har givet utilfredshed. De faktiske forhold omkring byernes biblioteksfilialer er ikke er tænkt ind i den nye struktur. I omtalen af diskurser som rapporten "Biblioteksservice i de danske landdistrikter" kan Glyngøre og Spjald ses som et eksempel på, at den urbane diskurs vinder. Det betyder, at der i højere grad tages hensyn til kommunale budgetter og udlånstal end befolkningens argumenter om forringede vilkår for bl.a. socialt samvær og kultur⁴¹.

Overordnet viser matrix 1 en tidshorisont med en lineær tendens i forhold til accepten af bogbusløsninger. Har bogbussen været en del af lokalsamfundet i mere end ti år, er der en større accept af, at den er værdifuld for lokalsamfundet. Et andet forhold, der indirekte får betydning, er interviewpersonernes alder. De unge ser ud til at have taget bedst imod bogbussen. Sammenholdes det med bogbusalder, vil det skabe et proportionelt forhold, fordi flere pga. alder kun har kendt den nuværende løsning⁴².

Ved en nærlæsning af de enkelte udtalelser både for bogbussen og filialernes vedkommende, viser det sig især at være de erhvervsaktive og den yngre del af brugerne, som ser strukturændringerne som en acceptabel imødekommelse af øget centralisering. Herudover er det tydeligt, at geografisk beliggenhed er en væsentlig indikator for brugernes udmeldinger.

Udtalelserne fra filialerne viser også en tendens til, at de mindste filialer Hjeriting og Agerbæk kan se, at samfundsudviklingen kræver forandring. Dette kan ses som en accept af den urbane diskurs, men også som et behov for at følge den teknologiske udvikling.

Accepten af strukturændringerne og centraliseringen af biblioteksvæsenet hænger særligt sammen med, at biblioteket stadig er tæt på og nemt tilgængeligt. Det giver en viden om, hvor vigtig placeringen af en bogbus er. Herudover er det interessant, at digitaliseringen og den service, der kan skabes ad den vej, som fx sms beskeder om afleveringstidspunkter og materialer, har indflydelse på, hvordan den tilbudte biblioteksservice opfattes. Samtidig skal det fastholdes, at nogle brugere får noget på filialerne, som bogbussen ikke kan kompen-

---

⁴¹ Gunnar Lind Haase Svendsen s. 26f

⁴² Se evt. note 33

sere for. Centraliseringen skaber et afsavn i kultur- og aktivitetstilbud i nærmiljøet, der igen kan relateres til en opfattelse af en forringet service.

Overordnet kan det konkluderes, at de fleste lokaliteter accepterer en vis centralisering hen imod mellemstore biblioteker og bogbusløsninger, som kommer tæt på og er nemt tilgængelige. Det indebærer også en opmærksomhed på, at biblioteksservice og nærmiljø hænger sammen, hvilket betyder, at en ændring af strukturen forudsætter, at der stadig findes en acceptabel løsning i nærmiljøet som fx en bogbus. Dermed kan det siges, at den diskurs som kommer til udtryk her, hverken er en entydig urban eller marginaliseret diskurs. Det handler ikke om ”stort er velgjort” eller ”småt er godt”⁴³. Det handler i højere grad om mellemvejen, hvor diskursen omfatter en accept af teknologisk udvikling, lokal centralisering og løsninger afpasset de geografiske forhold.

4.4 Karakteristik af biblioteksbesøg

Mens de foregående afsnit har omhandlet eksterne omstændigheder, der påvirker brugen af biblioteksservicen i danske landdistrikter, skal blikket nu vendes mod indholdet. Det vil være spørgsmålet: ”Hvad benyttes biblioteket og bogbussen til?”, der besvares her. Derfor kommer afsnittet også til at omhandle, hvilke materialer brugerne efterspørger, og hvordan de anvender tiden på biblioteket. Herudover vil tilfredsheden med biblioteksservicen blive berørt, og toneangivende forhold, der har betydning for, at besøget opfattes som værdifulgt, vil blive fremhævet.

Indledningsvis skal der her gøres opmærksom på, hvor lang tid brugerne opholder sig på biblioteket og i bogbussen. Halvdelen af bogbusbrugerne siger, at de kun kommer i bogbussen for at aflevere og afhente materialer. For filialbrugerne er der en overvægt af brugere, der er på biblioteket i mere end fem – ti minutter. Dermed er der flere bogbusbrugere end filialbrugere, der siger, at de kun kommer for at hente og aflevere materialer. Trods den overvægt i bogbuserne af korte besøg, kan det ikke konkluderes, at bogbussen kun benyttes til aflevering og afhentning. Det kan det ikke, fordi 22 ud af 42 bogbusbrugere reelt siger noget andet.

Ifølge en undersøgelse af besøglængden på Hjørring bibliotek viste det sig, at de medvirkende brugere i gennemsnit opholdt sig på biblioteket i en halv time, dog fordelt sådan at særligt de unge brugere og brugere mellem 31-50 (ofte brugere, der har børn med) opholdt sig i mere end en halv time på biblioteket, mens de ældre brugeres besøg var kortere. Derudover var hverdagsbesøg i gennemsnit kortere end besøg om lørdagen. Samtidig registrerer undersøgelsen fra Hjørring, at de der opholder sig længst tid på biblioteket, ofte kommer sammen med andre og må formodes at bruge biblioteket som socialt samværsted, studie-, møde- eller arbejdsplads⁴⁴. Tages der kun højde for de personer, der i

---

⁴³ Gunnar Lind Haase Svendsen s. 27

⁴⁴ ”Walking the Library” (2010) s. 74ff. Når gennemsnittet omtales som en halv time, er det fordi nogle personer opholder sig meget længere tid på biblioteket. Hovedparten af responden-

nærværende undersøgelse nævner, at de kommer på biblioteket for mere end blot at hente og aflevere materialer, tegner der sig et lignende billede. Biblioteksbesøget bliver derved ofte længere end et besøg i supermarkedet og fylder særligt i weekenden lige så meget som en sportsaktivitet ofte vil gøre.

I det følgende vil det blive undersøgt, til hvad og hvordan brugerne benytter henholdsvis bogbussen og filialen.

4.4.1 Brugen af biblioteksmaterialer

De danske biblioteker tilbyder flere former for ydelser. Landdistrikternes biblioteker og bogbusser er karakteriseret ved bøger, aviser, tidsskrifter, musik, film, spil og interaktive tilbud. Dertil kommer, at nogle af filialerne holder forskellige former for arrangementer. Interviewpersonerne er blevet spurgt, hvilke af de tilbudte ydelser som de benytter. Matrix 2 viser tydeligt en tendens til, at læsestoffet stadig er det, der oftest forbindes med biblioteksbesøgene. Det kan relateres til, at omdrejningspunktet for de fleste folkebiblioteker stadig er bogsamlingen, og ifølge "Folkebibliotekerne i vidensamfundet" går udviklingen i retning af e-bøger⁴⁵. Svarene i denne undersøgelse viser desuden, at fysisk og digital lån af lydbøger er et aktiv.

Matrix 2 er opbygget således, at det er anført, hvor mange af interviewpersonerne i de overordnede alderskategorier, der benytter læsestof, musik, film, spil / computer. Under hver kategori er der medtaget udtalelser, der generelt dækker interviewpersonernes brug af de enkelte materialer.

Ud af samtlige interviewpersoner, var der kun to personer, der umiddelbart ikke gav udtryk for at benytte biblioteket til læsestof. Det var to drenge, der derimod brugte biblioteket som en fritidsaktivitet. Et sted, hvor de kommer efter skoletid, fordi der ikke findes andre steder at opholde sig. De bruger biblioteket til at spille computer og snakke. Undersøges interviewpersonernes forhold til læsestoffet nærmere, er det også interessant at se, at i de to alderskategorier 46-60 år og 61- år er der en del brugere af lydbøger. Når blikket vendes mod andre former for materialer, er det helt tydeligt, at den teknologiske udvikling modtages bedst af de yngste brugere. De er vokset op med den og ser den som en integreret del af deres hverdag. At det kan have stor betydning for, hvad der benyttes af materialer, afspejles også af brugen af film. Undersøges aldersgruppen 31-45, viser den, at film også i den aldersgruppe bliver lånt af halvdelen af brugerne. Netop den aldersgruppe var børn og unge, da videofilmen slog igennem i 1980'erne.

---

terne opholder sig mellem 0 og 30 minutter på biblioteket, hvilket er i overensstemmelse med de svar, som jeg har fået.

⁴⁵ Folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 31

Matrix 2 Brugen af materialer interview 2010⁴⁶

0-15 år	16-30 år	31-45 år	46-60 år	61- år
<p>Læsestof 15 (17)</p> <p>"finde nogle bøger sammen med sine venner".</p> <p>"man får også læst meget, når man låner nogle bøger".</p> <p>"bruge det til at låne noget så man er fri for at købe det".</p>	<p>Læsestof 7 (7)</p> <p>"bøger og det er fagbøger, det er noveller".</p>	<p>Læsestof 21 (21)</p> <p>"Det er både faglitteratur og så er det også at finde noget til ens børn, hvad trin de lige er på med at læse".</p> <p>"Det er jo også meget inspirerende, at det man lige tror der er der, det ikke er der. Så kommer man i gang med noget andet, som gør, at du hele tiden får opdateret dit repertoire, lært nogle nye forfattere at kende. Jeg hænger mig ikke i, at det skal være de forfattere jeg kender, jeg synes faktisk at det er meget rart og berigende at læse noget nyt".</p> <p>"hvis man ikke lige synes, at man selv vil ud at købe, det er dyrt at købe bøger, jamen så er det fint, at man kan låne dem".</p> <p>"Jeg kommer der egentligt mest, fordi jeg bestiller en del over nettet og så henter jeg dem i bogbussen".</p>	<p>Læsestof 13 (13)</p> <p>"Det er i hvert fald et par gange om året, så dukker jeg op herover, fordi jeg skal have nogen bøger så jeg kan læse om feriestedet og på ferien. Jeg kan jo godt lide rejsebøgerne, jeg kan godt lide biografierne".</p> <p>"Der her med lydbøger og sådan nogle ting her. Det interesserer mig egentligt lidt sådan".</p> <p>"Der er ro og du kan reserve hjemmefra det du over nettet det du vil have og så tage ned og hente det".</p>	<p>Læsestof 21 (21)</p> <p>"Jamen altså både med lån af skønlitteratur, men så sandelig også med faglitteratur, og det har jeg da brugt meget, når jeg har bestilt hjem forskellige former for faglitteratur til oplysninger af alt muligt specielt i mit arbejde, tidligere arbejde som lærer".</p> <p>"Det gør jeg godt nok, jeg ved slet ikke, hvad jeg skulle gøre, hvis jeg ikke havde de lydbøger. Det er der godt nok en stor oplevelse med, man kan jo få alt muligt. Der er jo meget i dag, der er på lydbøger".</p> <p>"Jeg læser i avisen, at der kommer nye bøger".</p> <p>"downloade nogle bøger. Jeg hører der er nogen og så henter jeg dem på biblioteket net – netlydbogen.dk og når der så er gået 30 dage slut for lyden".</p> <p>"Jeg finder en god bog og så, tit har jeg ikke sådan nogen bestemt bog i tankerne, så gik jeg rundt og kigger og finder noget interessant".</p>
<p>Musik 4, Film 10, Spil / Computer 12 (17)</p> <p>"Nogle gange så bruger jeg også computeren henede".</p> <p>"Altså her der går jeg ned og låner spil i stedet for at købe og til min wii".</p>	<p>Musik 3, Film, 4, Spil / computer 4 (7)</p> <p>"Film eller et spil. Så har jeg jo i hvert fald noget at beskæftige mig med. Så har jeg noget, der kan gøre dagen lidt mere spændende eller sjov i stedet for, at det skal være gråt og kedeligt".</p> <p>"Lånt nogen film til skolearbejde".</p>	<p>Musik 4, Film 12, Spil / computer 6 (21)</p> <p>"Vi låner faktisk også en del film. Og børnene låner spil".</p> <p>"Jamen jeg synes jo det er fedt, at man kan gå hen og låne nogle cd'er med hjem og høre noget godt musik".</p>	<p>Musik 1, Film 2, Spil / Computer 4 (13)</p> <p>"Derudover bruger jeg i øvrigt også biblioteket til at gå ned og logge mig på min e-mail, for jeg har ikke internet derhjemme".</p>	<p>Musik 1, Film 2, Spil / Computer 0 (21)</p> <p>Ja til at vi låner mest bøger, men lidt musik, film.</p> <p>"man kan låne film til når børnebørnene kommer eller DVD'er".</p>

⁴⁶ Tallene under de enkelte materialebeskrivelser er antal positive svar og i parentes antal interviewpersoner i alt i de enkelte grupper.

Derfor er det sandsynligt, at de medier, som vi er opvokset med, har en indflydelse på, hvilke former for medier vi låner og benytter på biblioteket. I så fald vil de interaktive medier også med tiden bliver et mere og mere centralt medie for bibliotekerne. Det giver anledning til at genoverveje indretningen af både fremtidens bogbusser og filialer.

I den forbindelse skal det pointeres, at brugen af de interaktive medier måske kunne være endnu mere udpræget end der gives udtryk for. Følgende udtalelser fra gruppen af 31-45 årige giver anledning hertil. En bruger af bogbussen fortæller: *"Før jeg boede i Skive kommune, der boede jeg i Frederikshavn, der brugte vi biblioteket rigtig meget til alt muligt, hvis vi skulle have en time til at gå med børnene, så gik vi ind og legede derinde og spillede computer"*. Et andet eksempel er en udtalelse angående computerens funktionalitet: *"Det måtte godt være endnu mere moderne end det er i form af, at deres IT del fx er dårlig her. Hvordan er det dårlig? Jeg ved faktisk ikke engang, hvordan man bruger deres computer. Det er nogle gamle skodcomputere. Dårlige computere, så den del trænger jo til at blive opdateret"*. Samtidig ses det tydeligt, at hvor forholdene for denne gruppe måske er årsag til, at de kunne tage bedre imod de interaktive muligheder, handler det for de to ældste alderskategorier om, at de ikke oplever et behov for det interaktive tilbud. *"Det er meget smart, at man kan bestille på sin computer og man kan bestille på sin sms og hvad ved jeg. Din verden bliver mere og mere indskrænket i min optik, fordi man ser ikke andet end det man lige har foran sin egen næse, og det er det eneste man går efter, og man kommer ikke på biblioteket"*. Og som en af de ældste brugere udtaler: *"Hvis nu man kan bruge en computer, så kan man også få en hel masse fornøjelse af det med oplysning her. Det ved jeg godt. Men det er ligesom ikke rigtig mit område"*.

Noget andet der kan undre er, at antallet af musikbrugere er lavt ligesom udlånet af film er relativt lavt. Spørgsmålet er, hvorfor? En udtalelse kan lede på vej. *"Jeg har tidligere lånt musik herhene. Video mener jeg også, at jeg har gjort, da jeg var yngre. Hvad gør du i dag? Der låner jeg dem nede i kiosken eller også finder jeg dem over nettet eller køber dem"*. Internettjenester vil i fremtiden øjensynligt blive en reel konkurrent til bibliotekernes udbud. Det er vigtigt, at biblioteksbrugere opfatter de tilbud folkebibliotekerne udbyder som relevante og konkurrencedygtige. Det viser sig også ved, at nogle brugere ikke afviser, at de vil eller allerede bruger penge på nogle af de ydelser, som folkebibliotekerne tilbyder gratis.

Det kom også frem, da interviewpersonerne skulle svare på, hvad de syntes om de materialer bogbusserne og filialerne udbyder.

4.4.2 Holdningen til udvalget af materialer og tilbud

Når der spørges ind til, om interviewpersonerne er tilfredse med materialeudvalget, viser der sig nogle forskelle, alt efter hvem der spørges.

Bortset fra de ældste brugere ser det ikke ud til, at bogbusbrugere generelt svarer anderledes end filialbrugere. De ældste brugere af bogbussen er den gruppe, der oftest giver udtryk for at få hjælp fra personalet til at finde og bestille materialer.

De fleste af de skolesøgende interviewpersoner giver udtryk for, at de er tilfredse med materialeudvalget. De ældste skoleelever efterspørger dog flere materialer for deres aldersgruppe. (13 +).

I forhold til den voksne befolkning synes der at være en tendens til, at personer med mellemlang eller lang videregående uddannelse har flest indsigelser over for materialeudvalget. Her drejer det sig bl.a. om det faglitterære udvalg, udvalget i film og computerne. Samtidig er det den gruppe, der er bedst til at bruge nettet til at søge og bestille materialer. Det er væsentligt at medtage, da det også er de grupper, der ifølge Danmarks Statistik oftest benytter sig af biblioteksvæsenet.

Der, hvor bogbussen opleves som en værdig modspiller i forhold til små filialer, er der, hvor brugerne oplever en løbende udskiftning af bøger, og hvor bogbussen medtager både nyt samt gør ældre klassikere tilgængelige. Samtidig gives der udtryk for, at 7 dages lån på nyere materialer er for kort tid.

Flere af brugerne orienterer sig i aviserne for at få et indblik i, hvilke bøger der udkommer, samt hvilke bøger det kunne være interessant at læse. Det kommer bl.a. til udtryk sådan: *"Det kører jo mest på, om man kender nogle bøger, om man kender nogle forfattere i forvejen. Man går så hen og ser, om der skulle være nogen af vedkommende på hyldeerne. Det kører meget på, hvad jeg har læst af anmeldelser i de forskellige aviser og hvad jeg ellers kender af forfattere"*. Udtalelser som denne gør det måske relevant at spørge, om der kunne være en opgave for bibliotekerne i at blive bedre til at annoncere for nyt materiale og måske også ældre materiale, som stadig har relevans for nogle grupper? Det er helt tydeligt, at synliggørelsen af det materiale bibliotekerne har, har en betydning for opfattelsen af tilgængeligheden til selvsamme materiale. Det gælder også på selve stedet. Det siges fx sådan *"Når jeg kommer her, så kigger jeg altid på de der bøger, der står på rondeller og på reoler"*. Det har betydning at kunne se forsiden af bogen.

En del af interviewpersonerne anser brugen af biblioteket som horisontudvidende og som en adgang til øget viden. Et af børnene siger fx *"Man kan blive klog, og hvis man har et dyr, så kan man lære noget om det"*. De voksne brugere udtrykker det bl.a. også som et supplement: *"Hvis jeg finder noget, der på nettet er interessant, så kan jeg sagtens finde på at finde noget uddybende her"*. Herudover benyttes biblioteket også som et studiested. *"Et bibliotek er et godt sted og sidde og studere. Hvis du ikke lige føler, at det er det rette sted derhjemme eller på skolen, så er der altid et sted her"*. Videre gøres der opmærksom på betydningen af muligheden for brug af fx kopimaskine.

Udover at komme på biblioteket for at låne materialer, findes der som allerede nævnt en gruppe brugere, som fortæller, at det er en god aktivitet at tage på biblioteket med børnene, fordi biblioteket har en god legeafdeling. Det er særligt voksne i alderen 31-45 år, der fremhæver denne mulighed. *"Jeg har tit mine piger med heromme og de bruger jo det der legehjørne, der er derover. Ja derfor er vi her tit, det er på grund af dem, fordi de godt kan godt lide at være her"*. Det er særligt de lidt mindre børn, der er interesseret i legeafdelingen, men faktisk kan biblioteket også bruges som aktivitetssted for de lidt ældre børn, der ikke længere kommer i fritidsordningen eller SFO'en. Det kommer både til udtryk hos dem selv og hos forældre til denne aldersgruppe. *"Og så forbinder jeg det faktisk også lidt med et sted for vores, for mine børn at gå hen om eftermiddagen. Den eftermiddag, hvor der er åbent. Jeg opfordrer min søn til at gå hen på biblioteket at kigge, fordi det er et socialt samlingspunkt og så selvfølgelig for at låne bøger. Jeg opfordrer ham, fordi jeg ser nogle af hans jævnaldrende hernede. Jeg har en fornemmelse af, at det er lidt et samlingssted også for de der teenagere. Det jeg egentligt tænker allermest er, at nu vores den ældste går i femte, men han har haft en hel årgang i fjerde, hvor det var det første år, hvor han ikke havde noget tilbud efter skole, fordi der ikke er noget SFO tilbud længere. Der er ikke noget klubtilbud, så derfor havde jeg sagt til ham: "Jamen så tag da på biblioteket efter skole. Der har jeg set, at der er nogle af de andre fra din klasse der gør". Så egentligt sådan som forældre set, er der lidt socialt i det at være derhenne og mødes med nogen"*.

Det er ikke et stort antal voksne, der giver udtryk for, at de kommer til foredrag og forfatteraftner, men det er kendetegnende for de interviewpersoner, der kommer, at de har mellemlange uddannelser. Herudover er der nogle af børnene, der har oplevet børnearrangementerne og nogle af de voksne, der har benyttet disse tilbud sammen med deres børn. *"Forrige år var vi til noget babysang hernede og jeg har været til forfatteraftner og bog præsentation. Det kan jeg rigtig, rigtig godt lide"*.

Det kan konkluderes, at førsteprioriteten stadig er, bøger. Samtidig viser udtalelserne, at andre medier måske kunne få større interesse, såfremt der skete en modernisering⁴⁷. En anden interessant iagttagelse er de lidt ældre børn og teenagernes behov for et aktivitetssted. Kunne biblioteket og bogbussen tænkes at blive det aktivitetsrum, der giver denne gruppe indholdsrige eftermiddage?

4.4.3 Social kontakt på biblioteket og i bogbussen

Knap halvdelen af brugerne af bogbuserne og filialerne har kontakt til andre brugere i løbet af deres besøg, og mere end 3/4 del af brugerne gør brug af personalet enten for at få hjælp til at bruge bibliotekets tilbud eller for at få en uformel snak. Samtidig viser det sig, at der samlet set ikke er den store forskel på antallet af bogbusbrugere og filialbrugere, der har en form for kontakt til

---

⁴⁷ Gunnar Lind Haase Svendsen s. 47. Biblioteksledernes hyppigste forklaringer på (knap 18 %), at borgerne er blevet mere tilfredse med biblioteksservicen i landdistrikterne er "bedre materialesamlinger".

enten andre brugere eller personalet. Først når der tages udgangspunkt i kønnet, sker der en differentiering.

Besøgene i bogbusserne gav en fornemmelse af, at der kom flest kvinder, hvilket bibliotekarerne også tilkendegav. Kvindernes måde at bruge bogbussen ligner måden, de bruger filialen på. Det gælder både mht. at falde i snak med andre brugere og i forhold til at benytte sig af personalet. For mændenes vedkommende virker det derimod som om, at de nemmere falder i snak på filialen. Det kan tyde på, at de i højere grad opfatter bogbusserne som udleverings- og afleveringssteder end kvinderne gør. Selvom både en del mænd og kvinder har en form for social kontakt, når de kommer på biblioteket eller i bogbussen, er der angiveligt forskelle også i den snak, som mange af dem har.

Jeg har i det ovenstående ikke nævnt børnene, da de generelt viser et lidt andet billede. Børnene har en anden tilgang til biblioteket. De fleste børn kommer der i lige så høj grad for at komme i kontakt med andre som for at låne eller bruge biblioteksmaterialer⁴⁸. Det kommer bl.a. til udtryk således: "*Ja vi mødes mange gange, nogen gange er det med Natasja derover. Altså man kan være sammen med sine venner og snakke lidt. Finde nogle bøger sammen med sine venner*". Eller som to drenge på en filial nævner: "*Det er bare for hyggens skyld. Vi kommer tit sammen*". Samtidig ser det ud til, at pigerne i lidt højere grad end drengene anser bogbussen for et samlingssted. Et sted, hvor man mødes om en fælles interesse for bøger, spil eller blot for at kunne aftale noget. Det forhold ser ud til at afspejle sig gennem hele livet. Kvinderne har i højere grad end mændene taget bogbussen til sig som et muligt "socialt rum".

Børnenes brug af personalet er broget. De bruger personalet til at finde materialer, men nogle af børnene bruger dem også til at få en snak. Det tyder på, at drenge, der bruger personalet, snakker mere med dem og om flere ting, end pigerne gør. Generelt må det siges, at personalet har en indflydelse på, at børnene får det optimale ud af deres biblioteksbesøg.

De voksne kan deles i flere grupper, når det kommer til andet end materialelån. Som nævnt ser det ud til, at der er forskel på mænd og kvinders måde at bruge biblioteket på. De fleste mænd anser tydeligvis den snak, der opstår i bussen eller på filialen som noget sekundært. En typisk udtalelse fra en mand vil fx kunne lyde sådan: "*Møder man nogen man kender, så snakker man da*". En typisk udtalelse fra en kvindelig bruger af bogbussen vil derimod kunne lyde: "*Det er da lige så meget socialt. Det er da også for at få lidt hyggeligt ud af det, når man nu er af sted*". Og fra en kvindelig bruger af en filial: "*Jamen det kan da godt have betydning. Det kan betyde, at man snakker om, hvad for en bog har du lige læst som er god, hvad låner du i dag og den skal du tage og læse*".

Det skal dog understreges, at det kun er knap halvdelen af brugerne, der falder i snak med andre brugere, når de kommer i bogbussen eller på filialen. Hvem

---

⁴⁸ "Walking the Library" (2010) s. 66: Her formodes det, at mange skolebørn fra mellemskolen og op kommer på biblioteket sammen med deres venner.

der kommer i snak med andre brugere, ser ikke ud til at kunne relateres til erhverv eller uddannelse. Det er personer fra alle samfundslag. Derimod kunne det se ud til, at afsidesliggende byer og meget små samfund i lidt højere grad bruger bibliotekstilbuddet som et sted, hvor der snakkes. Det gælder fx Hvide Sande og Fur, Roager og i forhold til børn og unge, Agerbæk.

Sammenlignes udtalelserne med børnenes udtalelser, giver det et indtryk af, at biblioteksvaner som bibliotekslån dannes i barndommen. Måden biblioteket blev brugt på her fortsætter i nogen grad i det voksne liv. I så fald er det væsentligt at kigge på både børnenes sociale og materielle brug af biblioteket for at få en ide om fremtidens brugere. Det underbygges også af de voksenhistorier om brugen af biblioteket i barndommen og barndomshjemmet (se afsnit 4.2.1).

En anden interessant vinkel på, hvorvidt biblioteket benyttes som et socialt mødested findes i rapporten ”Walking the Library”. Her gøres der opmærksom på, at registreringerne viste besøgene i hverdagene er mest orienterede mod praktiske gøremål omkring lån og aflevering, hvorimod weekendbesøg i højere grad indbefattede en social kontakt med familie og andre brugere. Disse besøg karakteriseres af, at børneafdelingen skaber rammen⁴⁹. Nærværende undersøgelse kan kun delvist støtte op om denne antagelse, da særligt nogle aldersgrupper viser, at den sociale kontakt også opstår på hverdage. Samtidig gives der udtryk for, at tidspunktet på dagen har indflydelse på, hvor lang tid der bruges, og hvorvidt der er plads til at gøre biblioteksbesøget mere socialt og hyggeligt. Kommer den besøgende fx lige omkring spisetid, vil det oftest handle om korte besøg, hvilket jeg både registrerede i nærværende undersøgelse, men som også nævnes i undersøgelsen fra Them bibliotek⁵⁰.

I planlægningen af fremtidens biblioteksservice i landdistrikterne vil biblioteket som et socialt rum kunne medinddrages, fordi undersøgelsen viser, at knap halvdelen af brugerne har en eller anden form for social kontakt på bibliotekerne til andre brugere. Desuden tyder det på, at der er en lille overvægt af social kontakt i de yderligt liggende byer, og at børnene har et behov for, at biblioteket er mere end materielle tilbud.

4.4.4 Holdningen til og betydningen af personalet

Som angivet ovenfor bruger de fleste brugere personalet. Personalet har en betydning for biblioteksbesøget. Den indflydelse forsvinder ikke i løbet af livet. Den ser ud til at være vedvarende. Det har betydning, når der tænkes biblioteksløsninger med åbningstider uden betjening og biblioteksløsninger med uddannet personale. Noget tyder på, at sådanne løsninger ikke uden videre kan afløse den betjente åbningstid, men kun ses som et supplement til denne.

Den faglige vejledning som bibliotekarerne giver, har direkte eller indirekte betydning ifølge en del brugere. Det hedder bl.a. om bibliotekarerne: ”*Rigtig*

---

⁴⁹ ”Walking the Library”, s. 82

⁵⁰ Them selvbetjente bibliotek (Brugerpanel)

hyggelige og gode til at vejlede. Jamen det jo hyggesnak også. De ved, hvad jeg gerne vil læse, nogen gange foreslår de noget". Her kommer det til udtryk, at bibliotekarerne både har en faglig og social funktion. Diagrammet herunder giver en indikation af, hvor ofte bibliotekarerne benyttes og hvordan.

Diagram 2 Brugen af personalet(n=79), interview 2010

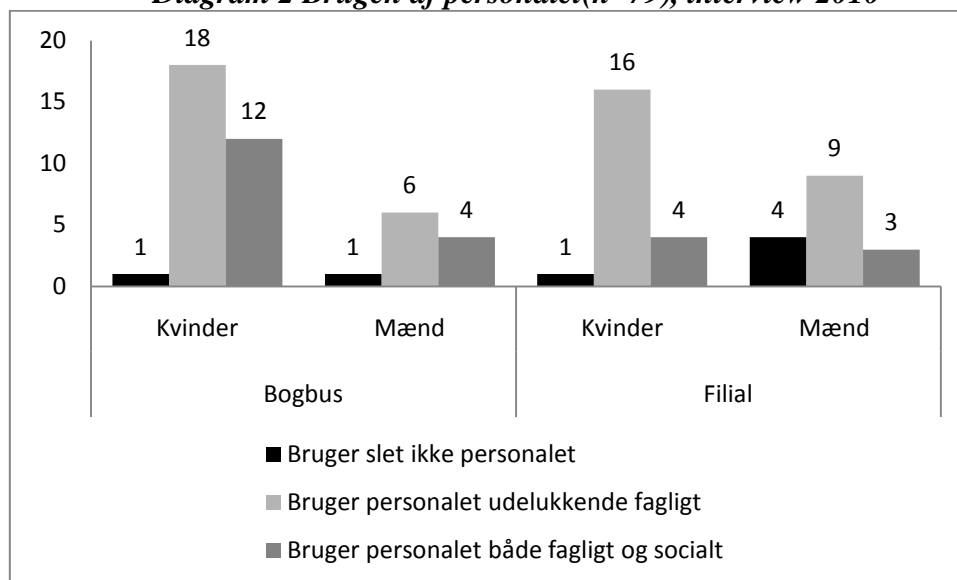

Diagram 2 viser, at de fleste af brugerne snakker om biblioteksmaterialerne med bibliotekspersonalet, men der findes også en gruppe, der snakker om andre ting med bibliotekspersonalet. Blandt brugerne var der kun en bruger, der gav udtryk for, at personalet ikke altid var imødekommende. Derimod var der en del som angav det som væsentligt at få en god service på biblioteket.

Den faglige snak med bibliotekarerne indbefatter også de brugere, der har behov for hjælp til at bestille materialer. Eksemplet her viser de funktioner, en filialbruger tillægger personalet: *"Hvad jeg snakker med dem (bibliotekarerne) om. Det er fx om det jeg har bestilt, om det er kommet eller om jeg har overskredet en lånetid på en bestemt ting. Så det er meget sådan noget. Det omhandler bøgerne"*. Herefter laver interviewpersonen en sammenligning mellem et bibliotek med selvbetjening og et bibliotek uden selvbetjening. *"Det er da rart, at personalet står til rådighed i stedet for, at der bare er de her automater. Altså jeg kan ikke gå hen og spørge en automat om den lige kan finde en bog. Og det er også rigtig rart, at personalet de giver forslag til, hvad man kan læse eller se"*. Og om reserveringen af bøger, giver følgende sætninger en betydning, idet bibliotekerne antages at skulle være et sted, hvor der gives plads til alle. Den første sætning omhandler det bibliotek, hvor jeg mødte brugeren. Sætning nr. to henviser til fremgangsmåden på et andet bibliotek, som brugeren også benytter. Den tredje sætning indeholder brugerens konklusion: 1. *"Når man har reserveret noget, og de har fået det, så sender de et brev"*. 2. *"Hvis man har reserveret noget og man så får at vide, at de har fået det, sender de enten en sms eller en e-mail"*. 3. *"Jeg kan bedst lide det her, fordi det her med e-*

mail og sådan noget, for sådan nogen som mig, som ikke har en e-mail eller ikke kan huske den eller ikke bruger telefonen så tit". Når det er sagt, skal det naturligvis også nævnes, at der er flere, der nævner sms beskeder som et kærkomment tiltag.

Netop det forhold at bibliotekspersonalet ifølge denne undersøgelse for de fleste interviewpersoner spiller en rolle for deres biblioteksbesøg, giver anledning til at antage, at ubetjente åbningstider kun vil være vellykkede som et supplement. Det gør det igen relevant at inddrage evalueringen fra forsøget med ubetjent åbningstid fra Them. Her kom det frem, at "mange ved godt, hvad de skal på biblioteket – og tit har de derfor ikke brug for personalets tilstedeværelse". Ifølge undersøgelsen fra Them kommer folk oftere end tidligere kun for at hente og aflevere materialer, fordi de bruger nettet⁵¹. Udsagnet står i kontrast til det indtryk interviewpersonerne kom med i nærværende undersøgelse. Fraværet af personale på tidspunkter, hvor der er et brugerpotentielle, kan opfattes som medvirkende til at skabe en situation, hvor biblioteket bliver et gennemgangssted. Det kan forklares ved, at personalet medvirker til at skabe en stemning, der giver lyst til at opholde sig på biblioteket. Nærværende undersøgelse giver ikke et indtryk af, at brugerne altid ved, hvad de leder efter på biblioteket, og at biblioteksbesøg er planlagte. Her bliver bibliotekspersonalet anset som en god inspirationskilde.

Det må konkluderes, at bibliotekarerne har en vigtig rolle og sandsynligvis kan have medindflydelse på, at biblioteket er et tilbud for alle.

4.4.5 Bogbus kontra filialbrugere

Når bogbusser skal tages selvstændigt op, er det fordi flere mindre filialer i de undersøgte landdistrikter inden for de seneste år er erstattet med bogbusbesøg. Det interessante er, hvilken reaktion der er på bogbusser som bibliotekstilbud i nærområder. De tilkendegivelser interviewpersonerne kom med, viser sig dels at hænge sammen med oplevelsen af øget centralisering, hvilket er omtalt i afsnittet "Betydningen af strukturændringer på biblioteksområdet". Herudover er det særligt bemærkninger om tilgængeligheden, indholdet og rummet, som optager interviewpersonerne. I nedenstående skema gives der et overordnet billede af, hvem der mener, hvad. Skemaet skal ikke læses kvantitativt, da der er forskel i antallet af interviewpersoner i de enkelte kategorier, og da en interviewperson godt på nogle områder oplever fordele ved en bogbus og på andre områder er kritisk. Derved har nogle personers udtalelser været medvirkende til flere kryds på tværs af kategorier. Det afgørende har været at finde ud af, hvorvidt den modstand en del filialbrugere giver udtryk for, også er til stede hos bogbusbrugerne.

Af skemaet ses det, at der er forskel på graden af skepsis. Filialbrugerne er de mest skeptiske. Selvom der stadig forekommer kritiske bemærkninger blandt

---

⁵¹ Den selvbetjente biblioteksfilial Them (2009) s. 13 & 17

bogbusbrugere, tiltager tilfredsheden, når bogbussen er indarbejdet som bibliotekstilbud i et lokalområde.

Det er bemærkelsesværdigt, at bogbusbrugerne ikke mangler det visuelle input, som filialbrugerne frygter, vil forsvinde, hvis filialen udskiftes med en bogbus. Årsagen kan angiveligt findes i bogbussens indretning med hylder, hvor nogle bøger kan placeres med fronten ud og med indretningen af børnehjørner, der minder om børnebiblioteksafdelinger i miniformat.

Ordlyden er ikke ens under de tre kategorier til venstre. Årsagen er et ønske om at fastholde, hvad der faktisk er blevet sagt. Ordlyden er mange steder genkendelig i forhold til andre afsnit i rapporten, hvilket viser, at de problematikker, der interesserer brugerne, går igen, ligegyldigt hvilken vinkel der tages udgangspunkt i. Dermed begynder der at danne sig et billede af, hvad indbegrebet af god biblioteksservice er for filial- og bogbusbrugere i et landdistrikt. Det handler særligt om forhold, der kan tænkes ind under begreberne nærhed, tilgængelighed, funktionalitet og socialitet.

Holdningen til bogbusser kan karakteriseres sådan, at under funktionalitet hører materialeudvalget, som kan være: *"Der kommer jo nyheder med hele tiden"* eller *"Jeg synes måske det er lidt for gammelt, det der er i bussen"*. Det kunne også dreje sig om bestilling og betjening: *"Vi får en god behandling, og de er meget velvillige til at skaffe bøger hjem. Det går jo meget stærkt nu"*. Under funktionalitet hører også behovet for visuelle indtryk og indretning. Det visuelle kobles bl.a. sammen med muligheden for inspiration og impulsive lån. Indretningen handler særligt om plads, som har den effekt, at nogle vælger at bruge bussen som et rent afhentnings- og afleveringssted. I den forbindelse bruges ordet *"klaustrofobisk"*, og *"der er godt nok ikke meget plads at være på, og så står man der oven i hinanden"*.

Det forhold at bussen opleves som for lille og kompakt af nogle, opleves omvendt som acceptabelt eller som en fordel af andre. Det forekommer i tilfælde, hvor biblioteksbesøget også indbefatter kontakt med andre brugere. Om filialen siges det: *"Der kunne man forsvinde helt ned i den bagerste ende. Man så ikke så mange. I bogbusser er der jo mange på en gang, fordi vi skal nå det på den tid"*. Det faktum betyder, at *"man møder mange forskellige og jeg kommer også i snak med dem, og så diskuterer vi jo gerne, hvad det er for nogle bøger, at vi skal have og sådan noget"*. At det kompakte rum har en positiv effekt ses også blandt de yngre piger, der nærmest oplever bogbussen som en hyggelig hule, hvor de kan låne bøger og møde veninder. Bogbussen er derfor for nogle med til at skabe en socialitet.

Tabel 7: Holdningen til bogbusser (n=79), interview 2010

		Bogbus		Filial	
		Mand (n=11)	Kvinde (n=31)	Mand (n=16)	Kvinde (n=21)
Giver bedre biblioteksservice	Udvalget af materialer - nyere bøger, hurtigere udskiftning	x	x		x
	Nærhed/ tilgængeligt	x	x		
	Bruges som mødested, uformel snak		x		
Tilfredsstillende biblioteksservice	Bestillingstid på materialer	x	x		
	Betjening		x		
	Nærhed / holder centralt	x	x	x	x
	Afhentningssted		x	x	
Kritiske bemærkninger	Udvalget af materialer - gamle bøger, begrænset udvalg	x	x	x	x
	Visuel indskrænkning			x	x
	Holdetider	x	x	x	x
	Afhentningssted	x	x	x	x
	Pladsmangel, ingen siddepladser, mindre muligheder for snak	x	x	x	x

De to sidste begreber skal omtales under et. Nærhed og tilgængelighed omhandler bussens holdeplads i lokalsamfundet. Bogbussens fysiske rammer og dermed tilgængeligheden samt de tidspunkter, hvor bussen holder i lokalsamfundet. Begge dele har jeg allerede omtalt under "Biblioteket i nærmiljøet". I den her sammenhæng skal det nævnes, at der kun er kritiske bemærkninger i forbindelse med holdetidspunkterne og eventuelt et behov for bedre adgangsforhold for handicappede og dårligt gående. Kritikken fra både filial- og bog-

busbrugerne drejer sig om, at bussen holder i for kort tid. De bogbusbrugere, der udtaler sig, gør det særligt, fordi bogbussen holder i mindre end en time ad gangen. Et forhold, der indbyder til opmærksomhed, da holdetiden i 75 % af kommunerne er under 1 time⁵². Enkelte mener som allerede nævnt også, at bogbussens sommerferie er for lang. Den er savnet i disse måneder.

Når der kun er positive bemærkninger omkring de steder, hvor busserne holder, er det fordi, at de enten holder tæt på brugernes bopæl eller tæt på steder, hvor brugerne kommer i forvejen.

Samlet set er der en berettigelse i bogbussernes eksistens, når bogbussen gøres til et interessant sted, der er placeret centralt, holder der på de rigtige tidspunkter, er inspirerende, har stor udskiftning og er indrettet, så det opleves som om, at der er albuenum. Nogle af de kritiske bemærkninger indeholder sammenligninger til steder, som brugerne ikke ønsker at forbinde en biblioteksservice med, eller som brugerne ikke har et forhold til. Det er ordene hjemis, renseri og brødudsalg. Dermed sagt, at det ikke må blive et sted, hvor man kommer kun for at hente og aflevere. Om brødsalget lyder det: *"En bogbus er jo sådan næsten som et brødudsalg. Det skal bestilles på forhånd. Men jeg synes, at det er svært at snakke om, for der er nogen, der ikke kan komme frem pga., at de ikke kan befordre sig. Der er bogbussen god"*. De ovenstående ord kan bruges som en rettesnor i forhold til, hvordan brugerne ikke ønsker deres bogbus. Bogbussen skal være mere end det.

4.4.6 Det fysiske rum

For at undgå at biblioteksservicen kommer til at minde om et "brødudsalg", hvad skal der så til? En del af interviewpersonerne havde kommentarer til indretningen. Nogle af udtalelserne skal kommenteres her.

Indretningen har en betydning for, hvordan brugerne tager imod bibliotekernes tilbud. Kravene kan deles op i tre kategorier. Kategorierne er sammenhængende størrelser. Fx kan årsagen til en bestemt holdning angående bibliotekets størrelse bunde i faktorer, der enten har med overskuelighed eller indretning at gøre.

---

⁵² Gunnar Lind Haase Svendsen (2009) s. 37

Figur 1 – Kategorier for det fysiske biblioteksrum.

Fungerer de nævnte forhold, opleves biblioteket eller bogbussen som et sted, hvor brugeren har lyst til at komme, og der bliver koblet stemningsord på som fx hyggeligt. Herved opnås den effekt, at biblioteket bliver til mere end et "brødudsalg".

Ses der separat på bogbussens størrelse, viser det sig, at de, der oplever bogbussen som for lille, særligt er ældre brugere. En af indvendingerne er: *"der er jo ikke meget plads i den bus, men nu passer jeg altid på med at komme derhen, inden børnene har fri fra skole. Så kan jeg godt få det helt for mig selv, så er det nemmere"*. Sætningen signalerer både, at skolebørnene bruger bogbussen, men også at der måske er behov for, at bustiderne indrettes så de tager hensyn til de forskellige aldersgrupper, der gerne vil benytte bussen. Ellers gives der udtryk for tilfredshed med bussernes størrelse. Særligt piger i aldersgruppen 0-15 virker meget tilfredse, hvilket kommer til udtryk sådan: *"Bussen er som en kæmpe stor bogreol. Det er spændende at gå inde i sådan en. Det er som, hvis man var en lille bitte mus eller myrer der er inde i en stor bogreol"*. At børnene gerne vil have hulestemning på biblioteket, giver en skolelærer også udtryk for. Interviewpersonen havde været i gang med et projekt omkring skolebiblioteket og bruger i den forbindelse ordet *"læsehuler"*. Et forhold der også kan inddrages, når filialer indrettes.

Især brugere under 45 år har givet udtryk for en tilfredshed med størrelsen af deres filial eller bogbus. Derimod er der en større aldersmæssig spredning i forhold til, at overskuelighed har en betydning for en positiv biblioteksoplevelse. Dermed kan det antages, at oplevelsen af overskuelighed kan have indvirkning på, hvordan bibliotekets størrelse opfattes. Det blev bl.a. sagt således:

"Det har da meget at sige, at man ved, hvor det er man skal kigge efter tingene, og at det er overskueligt". Det fører videre til det faktum, at indretningen har en indflydelse på, hvordan størrelsen og graden af overskuelighed opfattes.

For at opnå overskuelighed er det vigtigt, at biblioteket og bogbussen er opdelt i afdelinger, sådan at brugerne ved, hvor de skal gå hen, og hvor deres behov imødekommes.

Når brugerne ønsker klare opdelinger af biblioteket, hænger det sammen med deres forskellige behov. For nogle er det vigtigt, at der findes plads til ro, fordybelse og viden, og for andre er det vigtigt, at biblioteket også er aktiviteter, inspiration og samtale.

Det kan særligt være svært at skabe forholdene for fordybelse, ro og viden i en bogbus, hvilket da også afspejledes af, at de personer der særligt efterspørger disse ting, ofte kun bruger bogbussen til hurtig afhentning/ aflevering, eller hvis de i dag er filialbrugere, er kritiske over for en bogbusløsning.

Manglen på siddepladser i bogbussen kan være afgørende for, at betingelserne for fordybelse, ro og viden samt også for socialt samvær, er dårlige. Særligt de lidt ældre brugere kan mangle siddepladser, da siddepladserne bagerst i bogbussen er skabt som hyggehjørner for børnene. Siddepladser giver angiveligt lyst til at blive lidt længere tid. Dermed benyttes den tilbudte bibliotekservice også mere aktivt. I bogbussen giver det muligheden for at sætte sig og få inspiration til bøger eller falde i snak. På filialer medvirker siddepladser til muligheden for at bruge biblioteket både til fordybelse, ro og viden, men også aktiviteter, inspiration og samtale.

Indretningen indbefatter andet og mere end en opdeling af biblioteket i afsnit. Det handler også om præsentation og farver. Farverne er med til at skabe en indbydende effekt, og her nævnes det flere gange, at biblioteket gerne må være lyst og åbent. Herudover nævner voksne og ældre brugere, at de er glade for en visuel præsentation af bøgerne og andre materialer. Det medvirker til inspiration, hvilket der bl.a. gives udtryk for sådan: *"Altså hvis de stiller nogle ting frem, så får man måske lidt mere øje på det"* eller *"Der er glasskabe, hvor der står nogle helt aktuelle ting i. Det synes jeg har en spændende virkning"*. Disse to udtalelser giver anledning til at antage, at det visuelle blikfang kan medvirke til højne udlånet. Samtidig viser det, at brugerne af biblioteket i dag også er kunder, der skal guides, gøres opmærksomme og serviceres for, at de antager biblioteket som mere end et "brødudsalg"⁵³. En bruger giver næsten det fuldkomne koncept i en sætning: *"Det er vigtigt, at der er lyst, og der er god plads imellem, at det er opdelt og skiltet godt"*.

---

⁵³ Bibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 25. Her nævnes det: "Kundesamfundet stiller nye krav til biblioteket om serviceniveau, der kan modsvare – eller ligefrem er bedre – end det niveau, som brugerne kan opleve andre steder" og "Et andet og ikke mindre væsentligt aspekt af kundesamfundet er den selvbevidsthed, der følger dette. Brugeren er i dag ikke bare en krævende kunde, men også en ressource, som biblioteket kan trække på."

4.5 Den fremtidige biblioteksservice ifølge brugerne

Direkte adspurgt om fremtidens bibliotek er der mange af interviewpersonerne, der ytrer ønske om, at den nuværende løsning fortsætter. Som jeg allerede har omtalt, er der blandt en del brugere en ulyst til flere centraliseringer. I det følgende skal der tages højde for spørgsmålet ”Hvilke ønsker til fremtiden giver brugerne udtryk for?”

Nogle af de ældre bogbusbrugere giver direkte udtryk for, at de ønsker at få en filial igen. Derimod giver flere forældre med børn og yngre brugere udtryk for en tilfredshed, hvilket givetvis spiller sammen med afstanden til bogbussen. Filialbrugerne giver i mindre grad udtryk for, at den nuværende løsning skal fortsætte end bogbusbrugerne. Derimod er de bedre til at komme med ideer til fremtidens bibliotek. Det kan hænge sammen med, at de oplever, at de fysiske rammer på en filial giver bedre muligheder for fornyelser end rammerne i en bogbus.

Skal der laves en liste over ønsker til fremtidens bibliotek, kunne det ud fra brugernes udsagn inddeles under fire områder. De første tre punkter skal omtales i dette afsnit. Det fjerde punkt vil blive omtalt i næste afsnit, fordi det indebærer en strukturændring i forhold til den hidtidige kulturelle biblioteksidentitet.

1. Forhold der omhandler indretningen, som indbefatter overskuelighed og inddeling af rum til forskellige formål
2. Opgradering af computermulighederne
3. Nyere og bredere materialesammensætning
4. Biblioteket kombineres med andre kultur- eller servicetilbud

For at anskueliggøre nogle af de fremtidsideer, der kunne være interessante for at bevare bibliotekerne og bogbusserne i landdistrikterne som aktive kulturinstitutioner, skal der her tages udgangspunkt i nogle udtalelser. Udtalelserne skal ses i relation til det, som interviewpersonerne ellers har sagt om deres brug og holdninger til de nuværende løsninger.

I forbindelse med overskuelighed som også er omtalt i afsnit 4.4.6 "Det fysiske rum", kommer der en ide frem, der kunne være interessant at holde sig for øje. *"Det skulle nok være indrettet sådan, at mange af de forskellige ting, som mange gerne vil låne skulle være lettere at finde. Fx hvis der var et lille kort ved indgangen, hvor der stod, hvor ditten og datten er".* Inddelingen af rum omtales også. Her skal nævnes nogle konkrete ønsker til den fysiske indretning. Samtidig giver disse ønsker også et indblik i de biblioteksbehov, der findes blandt landdistriktsbefolkningen. Fra en af de små filialer lyder det: *"Det skulle måske være lidt større, et større læsehjørne eller noget, hvor man kunne sige, at der kunne de (børn og unge) godt sidde og hygge sig.. Nu har vi et bibliotek og det ville jo være udmærket at bruge, for jeg kunne godt savne, at vi havde et samlingssted for vores børn. Vi har ikke et klubtilbud eller noget, så jeg synes da, at det vil være udmærket at bruge biblioteket".* Eller som det lyder fra et

andet sted: *"Jeg tror det skal være sådan et oplevelseshus, hvor man også som forældre kommer ind. Det er det jeg godt kan lide ved hovedbiblioteket. Der kan man sætte ungerne til at lege en masse, og så kan man selv sidde og kigge".* Netop det, at der er fokus på børn og unge på biblioteket og, at der på biblioteket skabes et rum, hvor både små og ældre børn kan boltre sig, er der flere som er opmærksomme på. Både de voksne og børnene omtaler her, at det skal indbefatte et område med mulighed for brug af computere.

Det centrale i ønskerne til fremtidens filialer i landdistrikterne er, at de er indrettet sådan, at de tager hensyn til de forskellige formål, som brugerne har med at komme på biblioteket. Det lægger op til at forholde sig til netop en model udarbejdet af forskere ved Danmarks biblioteksskole, som inddeler biblioteket i fire rum: Læringsrummet, inspirationsrummet, møderummet og det performative rum. Rummene er inddelt sådan, at de varetager hver deres tilgang til brugen af biblioteket. I læringsrummet er opdagelse og læring via kurser og spørgetjenester og vidensressourcer. Møderummet er baseret på deltagelse og dermed arrangementer og fx læseklubber. Begge rum kræver integreringen af it løsninger og kan karakteriseres som rum for empowerment⁵⁴. Inspirationsrummet er derimod baseret på oplevelser og med adgang til et bredt udvalg af materialer. Mens det performative rum giver plads til kreative skabende aktiviteter. Disse to rum har overordnet et innovativt formål. De fire rum oplapper hinanden og skal ses som et overordnet koncept for hele biblioteksområdet⁵⁵. På flere områder kan ovenstående inddeling anses som en relevant løsning også for biblioteksservicen i landdistrikterne. Det skal dog påpeges, at nærværende undersøgelse også har taget hensyn til aldersbetingede forhold. Det betyder, at ovenstående inddeling kan fremstå mangelfuld, da der ikke tages hensyn til de enkelte brugergruppers behov set i relation til alder. Netop det forhold at it går på tværs af i hvert fald læringsrummet, inspirationsrummet og møderummet vil indebære, at unge og børn ikke har deres egne hjørner på biblioteket, men er nødt til at forholde sig til områder, hvor der kan være behov for ro samtidig med, at de ikke selv har dette behov. Samtidig skaber modellen ikke plads til et egentligt stilleområde, der er studierelateret, fordi læringsrummet og møderummet også er baseret på udadvendte aktiviteter. Det kan blive en mangel i forhold til fremtidens øgede integration af læring på biblioteket. Et forhold der med rimelighed også bør indebære oprettelsen af egentlige arbejds- og studiepladser. Mine iagttagelser gør det derfor relevant at nævne alder og aldersbetingede livsforhold som relevante medspillere, når en model for biblioteks "rum" skal inddrages i fremtidens biblioteksopbygning. Under afsnittet 4.6.1 "bibliotekernes udvikling", er der skitseret en model, der på mange måder ligner ovenstående inddeling, men samtidig tager hensyn til behov for fx ro og fordybelse samt snak og hygge.

En filialbruger er også konkret i forhold til behovet for, at der skal være bedre computermuligheder for børn på biblioteket. Et forhold som andre og deriblandt børnene er inde på. En opgradering af computerne vil kunne indgå i en samfundsmæssig relation. Formålet er at nå økonomisk ramte familier, der må-

---

⁵⁴ Ordet er taget direkte fra rapporten Folkebibliotekerne i vidensamfundet.

⁵⁵ Folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 47f

ske ikke har råd eller forudsætninger for at give deres børn den computer, der efterhånden er en nødvendighed for at kunne indgå i forskellige sammenhænge både som barn og voksen. *"Jeg kunne godt forestille mig, at man kunne have et sted som det her, hvor man kunne gå hen og lære at surfe på nettet og bruge nogen af alle de ting, og at man kunne bruge personalet til det"*. Dermed indtager brugeren personalet som en mulighed læringsreserve. Videre henviser brugeren til et konkret eksempel *"Jeg har i hvert fald en kollega, der har skolebørn og hendes computer er død. Hun har ikke råd til at få den til at køre igen. Så der er jo nogen, der har nogle gevaldige problemer. Der synes jeg det vil være oplagt at bruge sådan et sted som det her. Der er jo nogle børn, der kommer til at blive tabere i det her"*. Videre giver interviewpersonen udtryk for, at en sådan opgave skal løses på den lokale filial, fordi det handler om børn og dermed får afstanden en betydning. Netop det forhold underbygger et af de områder, som rapporten "folkebibliotekerne i vidensamfundet" er inde på. Det interessante er her, at det netop er et eksempel på, hvad der kan være behov for i lokalsamfundet. Rapporten tager udgangspunkt i muligheden for at udvikle grundlæggende it- og informationskompetencer samt læsefærdigheder hos borgerne. I forhold til børn er det særligt læsefærdighederne der nævnes⁵⁶. Ovenstående udtalelse giver anledning til at overveje, hvorvidt der er et lige så stort behov for at kunne gøre it tilgængeligt for svagtstillede børn som for voksne.

Biblioteket ses som et sted, der kan bruges til flere ting. Der er interesse for at udvide måden biblioteket bruges. De følgende to eksempler vil ligeledes kræve en åbenhed over for den teknologiske udvikling. *"Man kunne forestille sig, at man kunne lave nogle grupperum, hvor man kunne mødes i klubregi og kunne køre noget undervisning fx"* og oprettelsen af *"Touch down arbejdspladser"*. Disse to udtalelser giver anledning til at støtte den retning rapporten "folkebibliotekerne i vidensamfundet" angiver. Rapporten giver udtryk for, at fremtidens biblioteker skal give øgede muligheder for mødeaktiviteter og it. Det indebærer, at bibliotekerne bliver en del af en samfundsmæssig helhed, hvor livslang læring, viden og innovation er væsentlige parametre. Bibliotekernes udfordring bliver at udfylde sin egen rolle. Rapporten anser det her som et mål at nå flere grupper med både lærings-, undervisnings- og inspirationstilbud, der tager udgangspunkt i brugernes behov. Samtidig gøres der opmærksom på, at bibliotekerne ikke er uddannelsesinstitutioner, men kultur- og vidensinstitutioner⁵⁷. Netop den kombination giver anledning til at udbygge betingelserne for at kunne bruge bibliotekerne aktivt til fordybelse eller som kulturelt orienterede mødesteder.

Der er derfor ønsket om, at bibliotekstilbuddene er en kulturinstitution, hvor der er plads til børnene; et sted, hvor der kan arbejdes og et sted, hvor der forekommer fx undervisningsaktiviteter. Herudover gives der også af flere udtryk for, at det har betydning at biblioteket er imødekommende, hvilket især kræver siddepladser, der passer til den form for læsning eller aktivitet, som brugeren ønsker at foretage. Lidt mere end 1/3 af brugerne benytter ord som hygge eller hyggeligt om deres biblioteksbesøg. Det er tydeligvis den stemning, som man-

---

⁵⁶ Folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 13 & 20

⁵⁷ Folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 9 & 57

ge ønsker at opleve, når de går på biblioteket. Det kan derfor være efterstræbel-sesværdigt, hvis biblioteket skal være et sted, hvor man er og ikke kun kommer forbi. Sagt med andre ord må biblioteket eller bogbussen gerne give associatio-ner i retning af noget hyggeligt. Dertil kommer en gruppe, der også i fremtiden vil være brugere, der ser biblioteket som et sted, hvor der afhentes og afleveres, fordi deres hverdag er fyldt med andre gøremål.

I forhold til materialelånet, hvor udlån af musik er forholdsvis lavt, er det svært at sige, hvorvidt muligheden for at afhøre musikken i bogbussen og på filialen vil have den store indvirkning i og med, at flere og flere downloader musik. Derimod er det tydeligt, at lydbøger har en stor interesse, og der kunne være en mulighed i at øge muligheden for downloads af lydbøger og e-bøger. Det er tydeligt, at interviewpersonerne efterspørger et bredt materialeudvalg, og at de anser det for vigtigt, at nye bøger er tilgængelige. Som en af de unge lånere siger: *"mange bøger, film, dvd'er og spil"*.

Når det er sagt, vil det være nærliggende at undersøge, om brugerne er interes-seret i, at biblioteket indgår i kombination med andre kultur- og serviceydelse. Her skal især borgerservice omtales.

4.5.1 Bibliotek og borgerservice, bibliotek og kultur

Centralisering indebærer, at ting lægges sammen. Offentlige opgaver som sko-ler, biblioteker og kommuner er eksempler på enheder, der er skrumpet i antal, men til gengæld blevet større. Centraliseringen kunne også ske på en anden måde, nemlig ved at forskellige kulturelle og offentlige opgaver bliver lagt sammen, sådan at de offentlige og kulturelle opgaver bevares i lokalsamfundene, men fremover under et tag. Enkelte interviewpersoner nævner af sig selv muligheden for at bevare biblioteket gennem sammenlægning. Derudover er der blevet spurgt konkret ind til holdningen omkring kombinationen af borger-service og biblioteksydelse.

Interviewpersonernes egne forslag handler om indretning af café i tilknytning til biblioteket. Muligheden for biograf særligt for børn og unge samt sammen-lægning af biblioteket med sportshal. Det er særligt det sidste forslag, der kan siges at medvirke til en centralisering, da der i forvejen findes en sportshal i området. *"Jeg kunne godt forestille mig, at når jeg er oppe med dem til fodbold, så kunne jeg lige gå ind i klubhuset imens og låne bøger. Så kunne man klare flere ting på en gang"*. Det er tydeligt, at der her tænkes på, at det vil skabe en større grad af effektivitet, og at biblioteket stadig vil opleves som nemt tilgængeligt. Videre hedder det, at så kunne man jo også lave noget cafe-område. Det giver associationer i retning af, at muligheden for noget socialt samvær skal bevares og giver god mening i forhold til, at flere af interviewper-sonerne netop har givet udtryk for, at det er omkring sportsaktiviteter, at man mødes, og der opstår et socialt samspil. Det nævnes bl.a. sådan *" Det er i hvert fald et sted (idrætscenteret), hvor der kommer mange mennesker. Jeg ved ikke om der er nogen, der mødes her på biblioteket for at hygge sig, men der er i hvert fald mange, der kommer i vores idrætscenter, hvor vi hygger os"*.

4.5.1.1 Om borgerservice og bibliotek

Når det er relevant at undersøge mulighederne og holdningen til kombinationsløsninger mellem bibliotek og borgerservice, er det fordi borgerservice vinder indpas flere steder som en biblioteksservice.

Det er den enkelte kommune, der vedtager hvor og hvor mange borgerservicecentre, der skal ligge i kommunen. Borgerservice varetager forskellige betjeningsopgaver for kommunen og eventuelt andre myndigheder. Medarbejdere ved Skanderborg Kommune har udtalt, at borgerserviceopgaver harmonerer med de almindelige biblioteksopgaver. Borgerserviceydelser kan være udstedelsen af pas, flyttepapirer eller udlevering af batterier til høreapparater. Betjeningen kan også omfatte forskellige erhvervs- og turistopgaver⁵⁸. Opgaverne kan karakteriseres som almene og oplysende, og de brede rammer for borgerservice gør det relevant at overveje mulighederne for yderligere integrering med bibliotekerne.

I rapporten "Bibliotek og borgerservice. Du er altid velkommen" er det skitseret, hvordan borgerservice er inddraget på biblioteker rundt i landet. Her ses det, at der er stor forskel på samarbejdet i de enkelte kommuner. Skive, Ringkøbing-Skjern og Varde er endnu kun i en opstartsfasen, hvorimod Esbjerg reelt har indgået et samarbejde mellem bibliotek og borgerservice. I den sammenhæng er det interessant, at interviewpersonerne i Esbjerg var meget positive over for integrationen af borgerservice i bogbussen.

I bogbussen i Esbjerg findes borgerservice på et udvidet niveau, hvilket indebærer, at borgerne udover udlevering af skemaer, blanketter, flytning, lægeskift og bl.a. udlevering af batterier til høreapparater kan få fornyet pas og kørekort. Bibliotekspersonalet varetager disse opgaver og har gennemgået et uddannelsesprogram inden realiseringen af de nye arbejdsopgaver. Personalets tilbagemeldinger på det udvidede arbejdsområde har hovedsageligt været positive⁵⁹. Personalets accept af udviklingen kan ifølge rapporten "Bibliotek og borgerservice. Du er altid velkommen" ses som et resultat af uddannelse og lyst til at opnå nye kompetencer. Der sættes i rapporten fokus på, at en integration på niveau med den, der findes i Esbjerg, kræver aktive biblioteksmedarbejdere, der forstår og er åbne over for de nye arbejdsopgaver, som opstår ved inddragelsen af borgerserviceopgaver⁶⁰. Der kan derved tales om en positiv spiral, fordi faglig kompetence og velvilje medvirker til tilfredse brugere, der giver lysten til at fortsætte de nye arbejdsopgaver hos personalet.

Ifølge en undersøgelse om kendskabet til borgerserviceydelser på bibliotekerne og i bogbussen i Esbjerg Kommune var kun en tredjedel af brugerne klar over, at der fandtes borgerserviceydelser i 2008⁶¹. Nærværende undersøgelse viser,

---

⁵⁸ Bibliotek og borgerservice (2010) s. 7 & 15

⁵⁹ Lokal borgerservice Esbjerg Kommune 2008 s. 5ff

⁶⁰ Bibliotek og borgerservice (2010) s. 14

⁶¹ Lokal borgerservice Esbjerg Kommune 2008 s. 10

at kendskabet øjensynligt er blevet bedre. Samtidig må det tilkendegives, at kendskabet til mulighederne for borgerserviceydelse i biblioteksregi ikke er ensbetydende med brugerne også benytter dem. Det tal synes øjensynligt at være lavere.

Til mulighederne for at sammenlægge borgerservice og biblioteksydelse udtalte ca. 2/3 af brugerne sig. De fleste udtrykker sig positivt overfor, at bibliotekerne løser borgerserviceydelse. Nogle enkelte kan ikke få øje på behovet for det, fordi de sjældent benytter borgerservice.

Der er forskellige argumenter for at inddrage borgerservice som biblioteksopgave. De væsentligste argumenter skal nævnes her:

Bogbus: *"Det ville være superlækkert, når vi bor ude i udkanten af kommunen, så kunne det være dejligt, at man lige kunne smutte herind og hente de blanketter, for det er godt nok træls, at man skal helt ind til Skive".*

Bogbus: *"Det foregår i arbejdstiden, så skal du have fri, hvis du skal et eller andet og mange gange, så skal du bruge lang tid, for hvor større jo længere kø"⁶².*

Filial *"Det må de gerne. Tage noget nyt ind til biblioteket i stedet for at nedlægge biblioteket".*

Filial *"Det (borgerservice) har vi lige over på den anden side af vejen, men hvis det nu skal bruges til lægehus, så ville det være fint, at det var her. Jeg håber i hvert fald ikke, at borgerservice kommer til at ligge i Varde".*

Filial *"Hvis det kan spare noget, og det kan fungere, så har jeg ikke noget imod det".*

Enkelte er også kritiske og deres bemærkninger kan være med til at afgøre, hvilke forbehold der eventuelt skal imødekommes, hvis borgerservice skal inddrages.

Filial *"Så skal man have åbent på et andet tidspunkt, hvor der ikke er små børn, for dem der er dårligt hørende kan ikke have den larm".*

Filial *"Det der popper op er, at det bliver for kommercielt. Altså fordi jeg synes det virker forkert. Så skal det i hvert fald laves, så det deles op, så der er en skranke til det. Jeg kan da godt se, hvis jeg skal tænke praktisk og økonomisk, at det vil udnytte ressourcerne, for det er dygtige mennesker, der sidder herinde".*

Til sidst skal et eksempel nævnes, der på mange måder både medtager forbehold og fordele. *"Jamen så ville der komme flere folk på biblioteket. Det ville smitte af på bibliotekets udlån. Jeg synes da, at biblioteket skal låne så meget*

---

⁶² Her henvises til, at centraliseringen af borgerservice skaber længere ventetider pga. flere brugere.

ud som muligt, men der skal jo også være nogle fysiske forhold til stede til sådan noget. Der skal være plads til borgerservice. Interviewpersonen mener ikke, at bibliotekarerne er uddannet til at varetage denne opgave og kommenterer det sådan *"det er jo ikke et posthus vi snakker om, borgerservice er også mange personlige ting"*. Det er interessant, fordi det netop handler om uddannelser og måske efteruddannelse. Det underbygger på mange måder resultaterne i rapporten "Bibliotek og borgerservice. Du er altid velkommen", hvor det kommer frem, at netop uddannelse og kompetencer er afgørende, hvis bibliotekspersonalet skal stå for borgerservice. Kulturforskelle mellem de personer der normalt har varetaget borgerserviceydelse og biblioteksuddannede, kan også have indflydelse på, hvem der er bedst til at løse hvilke opgaver. Der konkluderes da også, at bibliotekerne ikke bør overtage alle borgerserviceopgaver. Netop derfor har rapporten også fokus på forskellige modeller, hvor borgerservice inddrages i forskellig grad og på forskellige måder på biblioteket. Det er afgørende, at der tages lokale hensyn, hvis en sammenfletning skal fungerer⁶³.

At der kan forekomme forskelle i opfattelsen af, hvordan borgerservice kan integreres i biblioteksregi, viser denne undersøgelse også. Samtidig er det interessant, at posthuset nævnes i en udtalelse. Det viser en vis åbenhed overfor, at serviceydelser samles lokalt, og at der her også kan være en mulighed for lokal centralisering.

Interviewpersonerne er overvejende positive og kan se et formål med at centralisere lokalt. Det er tydeligt, at hvis det er det, der skal til for at bevare et aktivt nærmiljø, er der interesse for den forandring, som sammenlægningen af kultur og offentlige tilbud medfører i nærområdet. Dermed bliver sætningen for landdistrikternes bibliotekstilbud "vidensamfundets bibliotek er også et kulturhus" relevant⁶⁴.

4.6 Hvad fungerer hvor?

Overordnet set viser nærværende undersøgelse, at bogbussen ikke kan erstatte filialerne i landdistrikterne, men kan fungere som et godt supplement til disse.

Esbjerg Kommune er arealmæssigt den anden mindste kommune, men den kommune med flest indbyggere. Her findes der syv filialer og tyve bogbusstop. Interviewene var gennemgående præget af tilfredshed med de løsninger, der findes. Samtidig viste det sig også, at kombinationen af en lille filial med kort afstand til en større filial, hvor brugerne alligevel kommer pga. indkøb, gør det acceptabelt at lade det nuværende bibliotekstilbud erstatte med en bogbus. Det centrale for accepten var, at bogbussen kommer til at holde et sted, hvor brugerne kommer.

Ringkøbing-Skjern Kommune er arealmæssigt størst, men med færrest indbyggere pr. kvadratmeter. Det skaber nogle andre vilkår end i Esbjerg Kommune.

---

⁶³ Bibliotek og borgerservice (2010) s. 21, 23f & 32

⁶⁴ Folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 46

Til trods for disse vilkår findes der i Ringkøbing-Skjern Kommune færre filialer end i Esbjerg Kommune. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt det er nok, selvom bogbusholdepladserne er oppe på niogtyve. Noget tyder på, at det i højere grad handler om placeringen af disse fire filialer end antallet.

Som nævnt er der grænser for, hvor langt der bør være til den nærmeste filial, hvis brugerne skal føle, at de har adgang til hele bibliotekspakken. Jeg har omtalt det som 13 km's grænsen. At der tidligere har ligget en velfungerende filial, der har samlet folk, kan have indflydelse på, at 13 km's grænsen er i overkanten. Ligesom tilgængelighed og transportmuligheder til den nærmeste filial kan have betydning.

Den mindste af kommunerne er Skive. Her er samtlige filialer nedlagt og erstattet med bogbusser. I Skive ses der eksempler på både stor tilfredshed med bogbusbetjeningen, men også utilfredshed med filialnedlæggelserne. Tilfredsheden ses især i de landsbyer med bogbus holdepladser, hvor der aldrig har været en filial, eller hvor brugerne knapt kan huske, at der har været en. Utilfredsheden med nedlæggelsen af filialer hænger sammen med den lokale historik og oplevelsen af, at et velfungerende samlingssted er lukket.

Det er her interessant, at de to steder, hvor utilfredsheden med filialnedlæggelser umiddelbart er størst, er i byer, der ligger i kommunernes udkant og relativt langt fra hovedbibliotekerne.

Varde Kommune kan karakteriseres som den kommune, der ligger midt imellem. Der findes fem filialer og syvogtredive busholdepladser. Her er det interessant, at der trods lang afstand til et andet bibliotek er en vis accept af, at filialen i Agerbæk er for lille. Samtidig er det tydeligt, at der ikke er interesse i, at den erstattes af en bogbus. Det kan relateres til, at afstanden til den nærmeste filial så bliver for stor. Derimod kunne det gavne filialen at blive placeret et sted, hvor folk i forvejen kommer. Det gør det relevant at nævne lokal centralisering som en mulighed.

Ud fra ovenstående kan det konkluderes, at bogbussen fungerer bedst i de landsbyer, der aldrig har haft en filial eller ikke har haft det i en årrække. Det er landsbyer, som er præget af få indbyggere og ingen eller meget få samlingssteder. Bogbussen bliver her et aktiv og et sted, hvor man mødes. Samtidig må det understreges, at bogbussen har en tiltrækning på især piger, der opfatter den som et hyggeligt mødested. Bogbussen kan også være en mulighed de steder, hvor filialen er så lille, at den opleves som stillestående og måske med få materialefornyelser. Betingelsen er dog, at der findes en større filial inden for rækkevidde og i et område, hvor brugerne i forvejen kommer.

De mellemstore filialer virker attraktive. De skal gerne ligge inden for en rækkevidde af cirka 13 km og give indtryk af, at de følger med tiden. Det indebærer moderniseringer og indretninger, så der er plads til forskellige brugergrupper. Fx bør der måske i højere grad tages hensyn til de krav børnefamilier har til biblioteket som en weekendaktivitet og unges behov for studiepladser, it og

bedre præsentation af, hvordan faglitteratur er tilgængelig. Det er væsentligt, at de ligger centralt placeret i forhold til steder, hvor brugerne ellers kommer. Det vil sige indkøbssteder, sportspladser, skoler eller lignende. Derfor kan det også ses som en mulighed at lade biblioteket indgå i bofællesskaber med andre lokale interesser, hvilket blev omtalt i afsnit 4.5.1.

For både filialer og bogbusser er det væsentligt at være tilgængelig, når brugerne har mulighed for og brug for at benytte biblioteksservicen. Det handler særligt om at få passet åbningstiderne ind med de tidspunkter, hvor brugerne har fri. Det kan nok med rette antages, at biblioteket og bogbussen er eller bør blive en fritidsaktivitet på højde med andre fritidsaktiviteter i landdistrikterne, hvis biblioteksservicen skal have en attraktiv fremtid. Sker det, vil filialen eller bogbussen være et flagskib i lokalområdet, som er medvirkende til at skabe liv og kulturel aktivitet.

At bibliotekerne opleves attraktive kræver, at der tages hensyn til de forskellige brugergrupper, og hvordan de bruger de tilbud, der findes i nærmiljøet. Det gør det relevant at tænke de lokale forhold ind i bibliotekstilbuddenes udformning. Bibliotekstilbuddet skal opleves som overskueligt for brugeren. I forbindelse med indretningen og servicen skal der skabes en stemning, der opfattes som hyggelig eller hjemlig. Det er herigennem bibliotekstilbuddet bliver til mere end et ”brødudsalg”, hvilket har betydning for, hvor længe brugerne opholder sig på biblioteket, og om biblioteket bliver en ”kulturel aktivitet”. Dermed kan der også stilles spørgsmålstejn ved, hvor vigtigt det er, at der på kommunalt plan findes en ensartet betjening. Måske er det vigtigere, at bibliotekstilbuddene er bæredygtige for netop de lokale områder, som de skal dække⁶⁵.

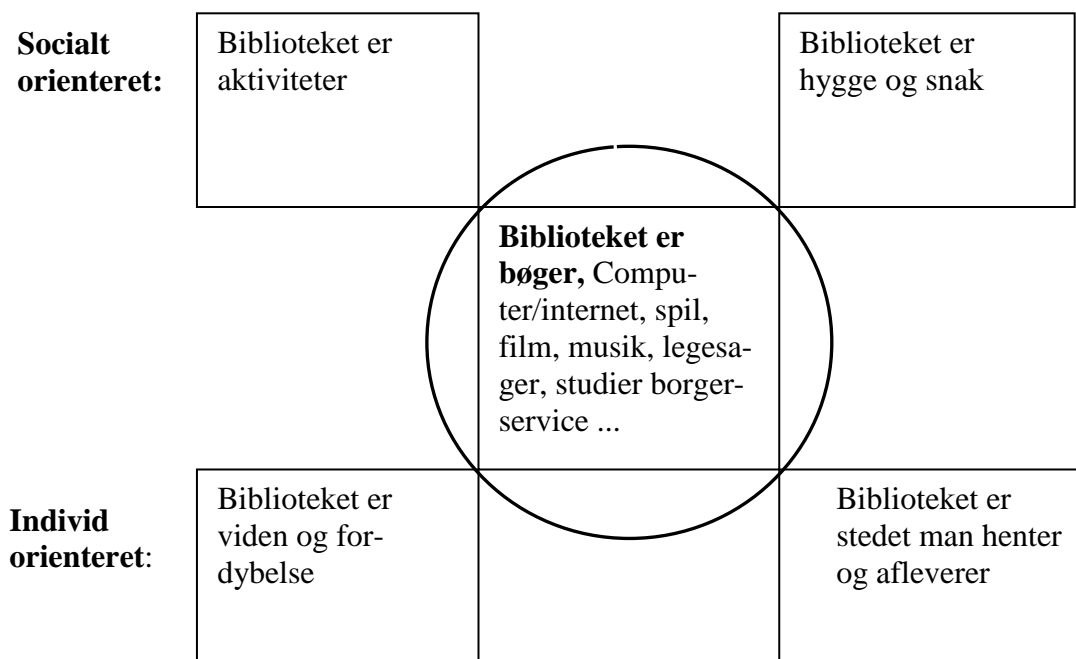
Skal der sættes begreber på de vilkår, der skal være til stede både i forhold til bogbusserne og deres holdepladser samt filialerne er det nærhed, tilgængelighed, funktionalitet og socialitet. Med udgangspunkt i disse begreber, er der også mulighed for at imødekomme brugernes ønsker og krav til biblioteksservice i landdistrikterne.

---

⁶⁵ Begreberne bæredygtighed og harmonisering (ensartet betjening) omtales i Gunnar Lind Haase Svendsen (2009) s. 53f

4.6.1 Bibliotekernes udvikling

Med udgangspunkt i det interviewpersonerne forbinder biblioteker og bogbuser med i dag, er nedenstående model et eksempel på forhold, fremtidens biblioteker skal tage hensyn til.

Figur 2 – Brugernes udsagn om fremtidens biblioteksindretning.

Modellen tager udgangspunkt i de forskellige behov, som brugerne kan have. Som udgangspunkt har det været væsentligt at tage hensyn til både behovet for ro og for ”summen af liv” på biblioteket. Derudover har aldersrelaterede aktiviteter på biblioteket spillet ind for placeringen af rummene samt indholdet. De to øverste firkanter signalerer rum, hvor det sociale aspekt spiller en central rolle, hvorimod det mere individuelle perspektiv forekommer i de to nederste rum. Mange børn, mødre samt ældre kommer på biblioteket både for at finde materialer, men også for at få en uformel snak. Derimod findes der studerende og brugere uden børn eller med voksne børn, der kommer på biblioteket for at fordybe sig eller blot for at låne eller aflevere. De har ingen intentioner om at blande sig med andre brugere og har bl.a. behov for ro omkring sig.

Alle rum kan repræsentere de enkelte materialetyper, da jeg anser både den sociale og individuelle bruger som mulige aftagere af flere forskellige materialetyper.

Modellen inddrager et bredt udvalg af borgerønsker til biblioteksbetjeningen. Dermed lægges der op til, at tilbuddene fremover skal appellere til mange forskellige brugertyper, hvilket er i overensstemmelse med den grundlæggende

opfattelse i rapporten ”Folkebibliotekerne i vidensamfundet” af folkebibliotekets rolle i vidensamfundet. Her hedder det, at folkebibliotekernes rolle er ”at skabe rum for oplevelser, læring, social, kulturel og personlig udvikling og rammer for møder på tværs af alder, køn, religion og etnicitet”⁶⁶.

Spørgsmålet er afslutningsvis, hvordan bibliotekerne i fremtiden bør opfatte brugerne af bibliotekerne. Ovenstående bearbejdning af interview fra landdistrikter i fire kommuner giver anledning til at overveje brugernes rolle som kunder. Brugere bør serviceres ud fra deres behov og ikke ud fra en forudindtaget opfattelse af, hvad folkebiblioteket er. Denne kontante udmelding skal ses i relation til de mange kulturtilbud, samfundet i dag tilbyder. Selv i mindre samfund findes der som minimum sportsrelaterede alternativer. Derudover skaber muligheden for køb af billige bøger og internettets download og købsmuligheder en direkte konkurrencesituation, der nødvendiggør accepten af brugeren som kunde. I rapporten ”folkebibliotekerne i vidensamfundet” gøres der desuden opmærksom på, at ændringen i brugernes adfærd og selvopfattelse i forhold til folkebiblioteket betyder en selvopfattelse i retning af forbruger og kunde. Det skaber ifølge rapporten et pres på bibliotekerne, fordi den enkelte bruger forventer lige netop sit eget behov opfyldt. Samtidig gøres der opmærksom på, at bibliotekerne selv har accepteret denne udvikling⁶⁷. De enkelte bibliotekstilbud står derfor i et konkurrenceforhold til andre kultur- og sportstilbud, men også overfor en intern konkurrencesituation i forhold til andre bibliotekstilbud.

Ovenstående rapport skal medvirke til en indsigt i, hvordan lokale forhold kan have indflydelse på, hvilke biblioteksløsninger der fungerer og hvorfor i et bestemt miljø. Rapporten viser samtidig, at biblioteksservice for små samfund i landdistrikterne har både berettigelse og relevans.

---

⁶⁶ Folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 70

⁶⁷ Folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010) s. 24f

5 Konklusion

Det kan konkluderes, at både bogbusser og filialer har en fremtid. Det handler om at bruge de to former for biblioteksservice med omtanke. Bogbussen er god de steder, hvor afstanden til en filial er lang. Den imødekommer de små samfunds behov for tilgængelighed særligt blandt børn, børnefamilier og ældre, der har svært ved at færdes uden hjælp eller tidsmæssigt er pressede. Det betyder dog ikke, at bogbussen blot kan erstatte filialerne. Filialerne giver et bredere tilbud end bogbussen. Bogbussen er med til at fastholde brugere, der ellers skulle køre langt til en filial – 13 km's grænsen. Det samme gør filialer placeret langt fra de største biblioteker.

Filialerne fungerer særligt, når de opleves som overskuelige. De skal have et vist udbud, men for mange er den mellemstore filial at foretrække frem for hovedbiblioteket, der ligger langt væk og er en helt udflugt værdig. For nogle vælges de helt store biblioteker kun i forbindelse med planlægningen af en udflugt. Her bliver biblioteket en aktivitet, der kan sammenlignes med et andet kulturelt besøg som fx et museum, og her er det ikke nødvendigvis det nærmeste større bibliotek, der vælges.

Brugen af biblioteket handler også om tilgængelighed. Det skal være nemt at komme på biblioteket i forhold til transportforhold, men tilgængelighed handler også om indholdet på filialerne og i bogbusserne. Nye materialer skal være inden for rækkevidde, og bibliotekstilbuddene skal følge med den teknologiske udvikling. Særligt fastholdelsen af den yngre del af landdistriktsbefolkningen kræver, at it og studiemuligheder findes på filialerne. Dertil kommer den læring, bibliotekerne kan tilbyde både for unge og gamle, som medvirker til at biblioteket bliver det lokale videntcenter.

I områder, hvor der er langt til større biblioteker, men hvor besøgstallet måske er stagnerende eller filialen forholdsvis lille, kan det være en løsning at tænke i etablering af fællesskaber med andre kultur og/ eller fx servicetilbud. Sports-haller er et af de steder, hvor befolkningen i landdistrikterne mødes, og flere giver udtryk for, at det vil være bekvemt, at biblioteket findes i samme bygning.

Kombiløsninger vil måske i det hele taget være realistiske flere steder. Særligt når de skabes i et miljø, hvor folk i forvejen mødes, og der stadigvæk skabes en hyggelig stemning.

Et godt tilfredshedsparameter ser ud til at være, hvordan brugerne oplever den lokale biblioteksløsning. Når de bruger stemningsord som hyggeligt, signalerer det samtidig, at stedet er mere end et "brøddudsalg" og dermed et sted, hvor de har lyst til at komme. Det kræver, at biblioteket er overskueligt og indrettet sådan, at der tages hensyn til forskellige brugergrupper. Overordnet findes de brugere, der har behov for ro og de brugere, hvor biblioteket gerne må "summe af liv". Det er fx mennesker, der gerne fordyber sig, og mennesker der ofte

kommer i snak med hinanden eller personalet på biblioteket. Skal biblioteket være for den brede befolkning, er det nødvendigt tage hensyn til de potentielle brugergrupper, der findes i landdistrikternes lokalsamfund. Det betyder, at betjeningen af befolkningen i landdistrikterne skal ske på deres præmisser og ud fra de behov, der er til stede i det givne område. Det er ikke ensbetydende med, at småt nødvendigvis er godt eller omvendt, at stort er velgjort. Det indebærer derimod en diskurs, der muliggør at biblioteksservicen bidrager til et aktivt nærmiljø og giver adgang til teknologisk udvikling.

Ud fra den ovenstående undersøgelse skal der afslutningsvis gives nogle ideer til fremtidens biblioteksudvikling i landdistrikterne. Ideerne tager udgangspunkt i bearbejdningen af interviewene og er en opsummering af de delkonklusioner, som de enkelte afsnit medtager.

Ideer:

Placeringen af filialer og bogbusser

- Bogbusholdepladser og filialer i nærheden af folkeskoler.
  - Det bliver nemt tilgængeligt for børnene. Det er steder, hvor de i forvejen færdes. Samtidig er det steder, som særligt forældre har relationer til.
- Bogbusholdepladser og filialer ved sportshaller.
  - Sport ser ud til at være det sted, hvor en stor del af landdistriktsbefolkningen mødes. Det vil derfor kunne opleves som effektivt at kunne låne bøger samtidig. Biblioteket indgår samtidig i et miljø, hvor der ifølge interviewpersonerne er social interaktion.
- Bogbusholdepladser og filialer ved indkøbssteder.
  - De fleste voksne bruger det lokale indkøbssted. Det vil blive nemt tilgængeligt for voksne i alle aldre.
- Bogbusholdepladser i landsbyer, der aldrig tidligere har haft biblioteksbetjening.
  - Bogbussen bliver landsbyens sociale samlingspunkt. Det kan medvirke til at fastholde biblioteksservicen som et tilbud til alle.
    - Ofte vil de nævnte steder have gode parkeringsforhold. I nærheden af skoler og sportshaller kan det forventes, at der findes busstoppesteder, hvilket kan lette adgangen for bl.a. gangbesværede.
    - Det forhold, at brugerne i forvejen har et forhold til de omtalte ideer til placeringer, gør det mere acceptabelt, at nogle brugere har over 2 km.

Åbningstider og tidspunkter tilpasset målgrupper

- Åbningstider specielt rettet mod aldersgrupper.
  - Formiddagsåbent for ældre. Dette tidspunkt kan øjensynligt imødekomme et behov for ro og plads, fordi børn på dette tidspunkt er i skole.
  - Eftermiddagsåbent så børn kan gå direkte fra skole til biblioteket og erhvervsaktive kan bruge biblioteket på vej fra arbejde. Ideen er, at biblioteket/bogbussen i dette tidsrum bliver en aktivitet brugerne mødes om.
  - Aftenåbnet for travle børnefamilier og andre brugere, der ønsker et roligt miljø.
  - Weekendåbent som et aktivitetstilbud til særligt børnefamilier.
  - Lukket i tidsrummet mellem 17:00-19:00, hvor de fleste brugere alligevel har travlt med aftensmaden - eller overgang til ubetjent åbningstid.
  - Ubetjent åbningstid som supplement til betjent åbningstid.
  - Bogbussen holder minimum 1 time. En del oplever kortere stop som utilstrækkelige.
  - Filialerne koncentrerer åbningstidspunkterne om de tidspunkter, hvor der er flest brugere inden for de enkelte brugergrupper.
    - At bogbussen holder ud for det lokale indkøbssted en formiddag. Det kan tænkes at appellere til de ældre brugere. Evt. kun hver 14. dag ud fra den betragtning, at det kun vil appellere til en begrænset del af brugerne.
    - At bogbussen holder ved skolen eller sportshallen en eftermiddag om ugen, da den bredeste brugersammensætning kan forventes her.
    - Filialer der har fokus på formiddagsåbent forbeholdt særligt ældre brugere. Eftermiddagsåbent for med fokus på alle samt aftenåbent særligt for den gruppe brugere, der gerne vil fordybe sig. Alle grupper giver udtryk for at benytte personalet aktivt. Det kunne derfor være en ide, at personalet er til stede om eftermiddagen, og en gang ugentligt formiddag og aften.
    - Weekendåbent evt. af og til med personale, der kan medvirke til børneaktiviteter.

Annoncering og synligt materiale

- Flere brugere gav udtryk for, at de læser boganmeldelser. Måske kunne det være en ide, at bibliotekerne udarbejder anmeldelser på nye materialer. Anmeldelser kunne eventuelt indgå på bibliotekernes hjemmesider og i den lokale avis.
- Opmærksomhed på at gøre materialer og temaer synlige på bibliotekerne, fordi det virker inspirerende.

Biblioteket udbud

- Aktivitetssted for mindre børn og børn i mellemskolealderen.
  - Biblioteket kan tænkes at blive det sted, der afløser SFO'en som aktivitetssted efter skoletid. Flere nævner, at denne aldersgruppe ikke har noget sted at gå hen efter skoletid.
  - Fokus på legeområde for mindre børn, fordi en del forældre anser det som en kærkommen aktivitetsmulighed for børnene.

- Opgradering af it og studiepladser.
  - Muligheden for at studerende får adgang til en studieplads med ro, gode it løsninger, hjælp til søgning og fagligt relevant materiale. Tanken er, at det vil kunne fastholde relationerne til den lokale filial udover barndommen.
  - Udbygning af mulighederne for it. Her tænkes både på spil, programmer, der gør det muligt at løse studierelevante opgaver og mulighed for læring. Samtidig vil det kunne bidrage til svagtstillede mulighed for adgang til ny teknologi.
- Indarbejdelsen af borgerservice på biblioteket og andre servicereleterede ydelser på biblioteket.
- Kombinationsløsninger mellem filialer og fx sportshaller.
  - Ideen om den lokale centralisering kan have den fordel, at det aktive lokalmiljø bevares og måske endda styrkes, fordi det bliver her befolkningen mødes om forskellige gøremål.

Indretning

- Opdeling af biblioteket i socialt og individorienterede felter.
  - Indretning af områder der passer til alder, behov og køn.
    - Børneområde med hulestemning.
      - Pigeområde, hvor der etableres en intim stemning.
      - Drengområde med fokus på fx spil.
    - Studie- og læseområde med krav om ro.
    - Familieområde, hvor snak og hygge er i fokus.
    - Gennemgangsområde, hvor alle typer mødes.
- Overskuelighed.
  - Kort ved indgangen over, hvor hvad findes, og hvilke krav der er i de enkelte områder.
  - Mellemstore biblioteker med et bredt materialeudvalg.

6 Litteratur

Charmaz, Kathy. *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through qualitative Analyses*, London. Thousand Oaks & New Delhi: Sage, 2006.

Dyrbye, Martin, Jørgen Svane-Mikkelsen, Leif Lørring og Anders Ørum. *Det stærke folkebibliotek. 100 år med Danmarks Biblioteksforening*, Danmarks biblioteksforenings forlag, 2005.

Esbjerg Kommune. *Lokal Borgerservice*, Esbjerg Kommune, 2008

Knudsen, Hanne Marie. *Bibliotek og Borgerservice. Du er altid velkommen!* Styrelsen for bibliotek og medier, 2010.

Kristensen, Inge Toft, Chris Kjeldsen og Tommy Dalgaard. *Landdistriktskommuner - indikatorer for landdistrikt*, Århus Universitet Det jordbrugsvidenskabelige fakultet Tjele 2007.

Kvale, Steinar. *InterView. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, Hans Reitzel, Kbh. 1997.

Larsen, Mogens og Karen Thomsen. *Den selvbetjente biblioteksfilial. Portering af modellen (Them bibliotek) Evaluering, Silkeborg bibliotekerne Them 2009.*

Lassen, H. Hvenegaard. *De danske folkebibliotekers historie 1876-1940*, Det Berlingske trykkeri Kbh. 1962.

Ringkøbing-Skjern bibliotekerne.
Udviklingsplan 2010-2015, Ringkøbing-Skjern bibliotekerne 2010.

Styrelsen for bibliotek og medier.
Folkebibliotekerne efter Kommunalreformen, Styrelsen for Bibliotek og Medier Kbh. 2008.

Folkebibliotekerne i vidensamfundet. Rapport fra udvalget om folkebibliotekerne i vidensamfundet, Styrelsen for Bibliotek og Medier Kbh. 2010

Suenson, V. *Walking the Library*, Ålborg, Universitet. 2010.

Svendsen, Gunnar Lind Haase. *Biblioteksservice i de danske landdistrikter. Erfaringer, modeller og perspektiver*, Syddansk Universitet 2009.

Thomsen, Karen. *Them Selvbetjente bibliotek, Silkeborg bibliotekerne. Them 2008.*

Avisartikler: Morsø Folkeblad

Barslev, Niels Ulrich. *Farvel til Årets by*, Morsø Folkeblad, 16/8 2006.

Kristensen, Erik Krogh. Udsæt bogbus – afgørelse, 4/10 2006.

Ledende artikel. Forkrampet forsøg på undertrykkelse, 31/10 2006. Signaler om land - by forholdet, 19/9 2006.

Danmarks Statistik

Statistikbanken: Befolkning og valg. Folketal.

Folk 1: 1. april 2010 efter kommune/region, køn, alder civilstand, herkomst, oprindelsesland og statsborgerskab (2008M01-2010M10).

BEF1A: Beskæftigede efter område og tid og beskæftigede efter branche og tid (1979-2006).

Statistikbanken. Uddannelse og kultur. Kulturaktiviteter

KVU54: Voksnes deltagelse i udvalgte kulturaktiviteter efter tid, kulturaktivitet og uddannelse, 2004.

KVU32: Voksnes deltagelse i udadvendte kulturaktiviteter efter tid, kulturaktivitet og urbaniseringsgrad, 2004.

KVU33: Børns deltagelse i udadvendte kulturaktiviteterne efter tid, kulturaktivitet og urbaniseringsgrad, 2004.

KVU35: Børns deltagelse i udvalgte kulturaktiviteter efter tid, kulturaktivitet og forældres uddannelse, 2004.

Statistikbanken: Uddannelse og kultur: Befolkningens højst fuldførte uddannelse.

HFU1: Befolkningens højeste fuldførte uddannelse efter område, herkomst, uddannelse, alder og køn (1991-2006).

Statistikbanken: Arbejdsmarked: Arbejdsmarked og uddannelse.

RASU2: Beskæftigede efter bopælsområde, uddannelse, branche, alder og køn (1993-2006).

Hjemmesider

www.krak.dk

www.esbib.dk

www.vardebib.dk

www.riskbib.dk

www.skivebibliotek.dk

7 Bilag

7.1 Bilag 1: Folder

Fortæl, hvordan du oplever dit bibliotek

Projektet er en del af en større videnskabelig undersøgelse af bibliotekerne i Skive, Ringkøbing-Skjern, Varde og Esbjerg Kommuner. Målet er at skabe attraktive biblioteksløsninger, sådan at bibliotekerne bevarer en aktiv rolle i samfundet. Derfor er personalet blevet spurgt og derfor spørger vi jer som brugere om, hvad I gerne vil med biblioteket.

- Dine svar vil blive brugt i forbindelse med en videnskabelig rapport.
- Som universitet er vi uafhængige. Vi har ingen interesse i bestemte svar.
- Interviewet vil tage ca. 15 minutter.
- Interviewet vil omhandle dit forhold til og mening om biblioteket.
- Dine svar vil komme til at indgå i rapporten sammen med andres svar.
- Dit navn vil ikke blive medtaget i rapporten. Det vil derimod fremgå, hvor interviewene er foretaget og hvorfor.
- Jeg vil dog gerne have oplysninger om navn, alder, bopæl og erhverv for at kunne sikre interview med et bredt spekter af brugere af bibliotekerne.
- Jeg vil gerne have lov til at optage interviewet på diktafon. Det gør det efterfølgende nemmere at forholde sig til, hvad der faktisk er blevet sagt.

Jeg håber, at du vil medvirke så vi kan få belyst, hvad I som brugere ønsker jer af bibliotekerne her i Danmark.

Med venlig hilsen

Dorthe Salling Kromann

Videnskabelig assistent, Center for Landdistriktsforskning

7.2 Bilag 2: Interviewguide

1. Hvad forbinder du et bibliotek med?
2. Hvordan oplever du dine biblioteksbesøg?
  - a. Er det sådan du oftest oplever dine biblioteksbesøg?
  - b. Hvad mener du om bibliotekets placering?
  - c. Hvad mener du om åbningstiden?
  - d. Hvilke biblioteker bruger du? Hvorfor?
    - i. Hvis du bruger hovedbiblioteket – savner du nogle af de aktiviteter herude, som de tilbyder? Hvilke? Har du deltaget i dem?
    - ii. Hvilke biblioteker brugte du tidligere?
    - iii. Hvilket bibliotek/hvilke biblioteker regner du med at bruge i fremtiden? Hvorfor?
3. Hvad kan man bruge et bibliotek til? *Herunder kan man fx få en snak om borgerservice*
  - a. Hvad snakker du med personalet om?
  - b. Hvilken betydning har det at møde mennesker på biblioteket?
  - c. Hvor lang tid opholder du dig normalt på biblioteket?
4. Hvad tænker du om den nuværende biblioteksløsning?
  - a. Hvad er vigtigst for dig, når du besøger biblioteket?
  - b. Hvilken betydning har den fysiske indretning af biblioteket for din lyst til at tage på biblioteket?
  - c. Hvad synes du om de tilbud (materialer mv.), der findes her?
  - d. Hvilken betydning har afstanden fra din bopæl/ dit arbejde til biblioteket?
  - e. Hvor meget ville du besøge det her bibliotek, hvis du havde fx mere end 2 km hertil? (hvis de siger ingen så spørg om 5 km)
  - f. Hvis den her løsning ikke havde været her, hvad ville du så gøre?
  - g. Kan du huske, hvad du tænkte om den her løsning inden den kom i gang?
  - h. Hvad synes du om at have få store biblioteker i en kommune, hvor der foregår en masse aktiviteter og så en løsning som den her lokalt?

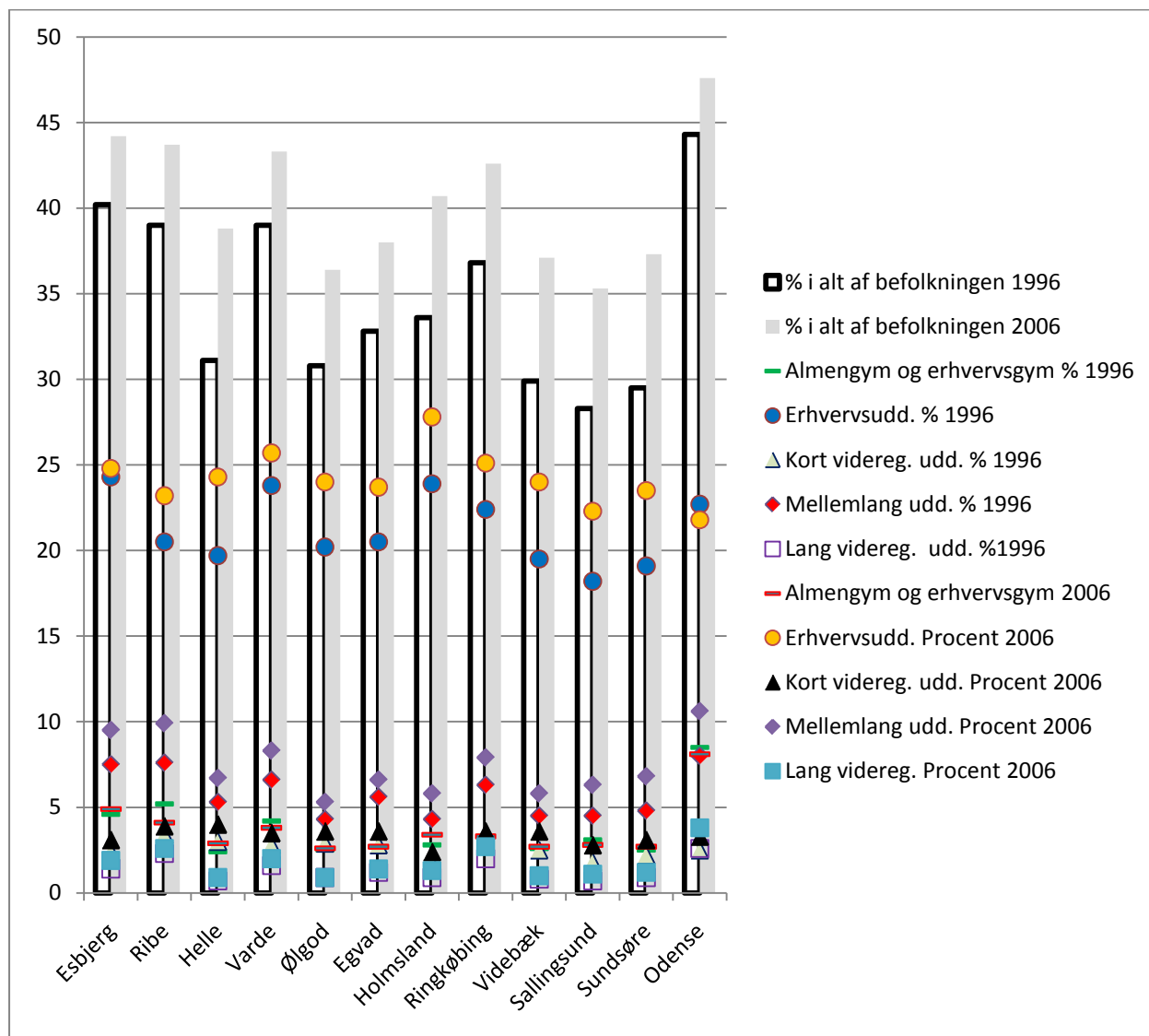
- i. Vil du bruge både det store centrale bibliotek og dit lokale bibliotek? Hvorfor?
  - ii. Hvor foregår der aktiviteter her i byen? hvilke
5. Hvordan kunne du godt tænke dig, at dit fremtidige bibliotek ser ud?

Tilføjelse

- Kender du nogen her i byen, der er holdt op med at låne bøger her? I så fald. Hvorfor og ved du om de benytter et andet bibliotek?
- Kender du nogen, som først er begyndt at benytte biblioteket efter, at den her løsning er kommet?

7.3 Bilag 3

Diagram A: Højeste gennemførte uddannelse i procent af befolkningen i de undersøgte områder samt Odense⁶⁸.

⁶⁸ Statistikbanken. Uddannelse og kultur: HFU1 (1996, 2006)

Diagrammet viser befolkningens højeste uddannelsesniveau i procent. Der er taget udgangspunkt i de gamle kommuner for at komme tættere på de faktiske områder, som svarer til de områder, som de besøgte biblioteker dækker. Diagrammet indeholder udover de nævnte områder Odense. Odense skal ses som eksempel på en større by uden for undersøgelsesområdet. Diagrammerne rummer tal fra 2006 og 1996. Det giver en mulighed for at se, hvorvidt potentielt af ”gode” brugere stiger i landdistrikterne.

Diagram A viser, at Esbjerg, Ribe, Varde og Ringkøbing i de fire undersøgte landdistrikter har procentvis flest indbyggere med mellemlange og længere videregående uddannelser i 2006. Det betyder, at der er en sammenhæng mellem bystørrelser og uddannelseslængde.